

ЗАТВЕРДЖЕНО

*Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н*

Форма № П-4.04

***ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»***

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____доц. В.А. Кулик
«___» листопада 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: «Облік і аудит в управлінні грошовими коштами підприємства»

(за матеріалами ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель»)

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

за освітньою програмою «Облік і аудит»

ступеня «магістр»

Виконавець роботи

Леоненко Ірина Володимирівна

_____ 26.11.2019 р.

Науковий керівник

д.е.н., доцент Кулик Вікторія Анатоліївна

_____ 26.11. 2019 р.

Полтава – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	7
1.1. Сутність та еволюція грошей.....	7
1.2. Роль обліку та аудиту грошових коштів.....	28
1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності на ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель» та постановки обліково-аналітичної роботи.....	33
Висновки за розділом 1.....	58
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПРАТ «ГЛУХІВСЬКИЙ ЗАВОД «ЕЛЕКТРОПАНЕЛЬ».....	60
2.1. Організація обліку грошових коштів	60
2.2. Синтетичний та аналітичний облік грошових коштів	77
2.3. Облік електронних грошей	82
2.4. Використання сучасних платіжних інструментів у господарській діяльності вітчизняних підприємств	89
Висновки за розділом 2.....	94
РОЗДІЛ 3. АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ	96
3.1. Організація і методика аудиту грошових коштів в касі.....	96
3.2. Організація та методика аудиту грошових коштів на рахунках у банку.....	104
3.3. Узагальнення результатів аудиту	110
Висновки за розділом 3.....	119
ВИСНОВКИ.....	121
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	123

ВСТУП

Функціонування підприємства – це складний динамічний процес, що є результатом неперервного циклічного руху грошових потоків. Однією із проблем, що виникають перед підприємствами в сучасних умовах, є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти. Вирішення цієї проблеми неможливе без глибоких досліджень економічних механізмів, що визначають грошові потоки кожного окремого суб'єкта господарювання.

Сучасні підприємства відповідно до умов ринкової економіки здійснюють як готівкові так і безготівкові розрахунки. Адже потрібно підтримувати фінансові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями та робітниками підприємства і окремими особами. Для цього кожне підприємство повинно мати касу для готівкового розрахунку, а для безготівкового розрахунку та зберігання власних коштів – поточні рахунки в установах банків.

Рух грошових коштів суттєво впливає на результати аналізу платоспроможності підприємства та на його подальше існування взагалі. Тому для будь-якого підприємства дуже важливо створити належні умови для чіткого контролю за рухом грошових коштів, зокрема це стосується внутрішнього і зовнішнього контролю.

Таким чином, існує нагальна потреба в розробці методики обліку, контролю і аналізу грошових потоків, підвищенні наукової обґрунтованості прийняття фінансових рішень в умовах нестабільності та ризику, розробці системи аналітичних і модельних засобів управління коштами. Необхідність в організації обліку, контролю та економічного аналізу грошових потоків на підприємствах обумовлена існуванням практичних потреб фінансового управління, що стоять на рівні проблеми виживання окремих підприємств, галузей і виходу із кризового стану економічної системи в цілому.

Питання теорії та практики обліку, контролю грошових коштів досліджують так автори як Ткаченко Н.М., Марочкіна А.М., Бутинець Ф.Ф., Грабова Н.М., Завгородній В.П., Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Питання економічного аналізу грошових потоків висвітлюються ширше в роботах зарубіжних авторів і частково у вітчизняних спеціалізованих виданнях. Окремі питання із аудиту грошових коштів досліджувалися у працях вітчизняних науковців – Білик М.Д., Білуха М.Т., Давидов Г.М., Савченко В.Я., Усач Б.Ф. та інші. Свій внесок у розробку аналітичного забезпечення управління грошовими потоками зробили вітчизняні економісти: Бланк І.О., Голов С. Ф., Лігоненко Л.О., Литвин Б. М., Мних Є.В., Нусінов В. Я., Ситник Г.В., Суторміна В. М., Шкарабан С. І. та інші.

Суб'єктом дослідження є ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель» та господарські процеси і явища, що відбуваються на цьому підприємстві, пов'язані з обліком та контролем грошових коштів.

Метою дослідження є теоретичні та методологічні основи бухгалтерського обліку та аудиту грошових коштів та визначення способів їх удосконалення задля підвищення ефективності господарювання вітчизняних підприємств.

Завданнями дослідження є:

- визначити економічну сутність та еволюцію грошових коштів;
- встановити роль обліку та аудиту грошових коштів;
- охарактеризувати фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель» та постановку обліково-аналітичної роботи на ньому;
- дослідити особливості організації обліку грошових коштів;
- охарактеризувати методику синтетичного і аналітичного обліку грошових коштів на ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель»;
- вивчити методику обліку електронних грошей;
- розкрити способи використання сучасних платіжних систем для суб'єктів господарювання;

– вивчити особливості організації та методики аудиту грошових коштів в касі;

– дослідити особливості проведення аудиту грошових коштів на поточному рахунку;

– дослідити способи узагальнення результатів аудиту та їх використання для удосконалення діяльності суб'єкта господарювання.

Об'єктом дослідження є грошові кошти.

Предметом дослідження є методичні та організаційні особливості обліку та аудиту грошових коштів.

Інформаційно-методологічною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти; Укази Президента; Постанови Кабінету Міністрів України; офіційні документи та методичні матеріали Державної служби статистики України; наукова література; статті вітчизняних та зарубіжних вчених у періодичних виданнях із питань обліку, аналізу і контролю; довідково-інформаційні видання; дані з мережі Інтернет; облікові, статистичні дані об'єкта дослідження та дані спеціальних обстежень.

У ході дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння дали можливість уточнити понятійний апарат щодо грошових коштів підприємства. За допомогою логічного методу визначено особливості організації облікової та контрольно-аналітичної роботи на досліджуваному підприємстві. За допомогою методів індукції і дедукції, причинно-наслідкового зв'язку розкрито методику обліку та аудиту грошових коштів за їх видами. У процесі аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства використані методи аналітичного групування, зведення та вибіркового методу, а для побудови таблиць і схем – графічні методи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Сутність та еволюція грошей

Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку. Вони завжди привертали до себе пильну увагу вчених, але систематичні дослідження грошей і формування їх наукових теорій почалися з розвитком капіталізму.

Є дві головні концепції походження грошей: раціоналістична та еволюційна.

Раціоналістична концепція базувалася на думці, що гроші виникли внаслідок взаємної домовленості між людьми або через запровадження їх державою. Ця концепція була поширена ще за часів Арістотеля і аж до 18 століття. Але класики (А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс) довели безпідставність такої концепції. Головний їх довід ґрунтувався на тому, що за часів, коли виникли перші форми грошей, фактор взаємної домовленості чи держава не могли відіграти істотної ролі у формування економічних відносин, тим більше спричинити появу грошей.

Засновники класичної політекономії запропонували свою, еволюційну концепцію походження грошей. Згідно з нею гроші з'явилися як результат еволюційного процесу, який поза волею людей призвів до того, що деякі предмети виділилися із загальної маси і посіли особливе місце. Спочатку існували окремі общини, що виготовляли товари і споживали їх лише всередині общини. Проте з часом через створення надлишкових товарів виникла потреба в обміні. Бажання двох суб'єктів ринку щодо обміну споживчими вартостями не збігалися. Наприклад, власнику зерна потрібна була сокира, а власнику сокири – вівці, а іншому необхідна була сіль. Всі

власники товару не могли здійснити обмін своїми товарами, тому що їх потреби не збігалися.

Поступово учасники обміну виявили серед продуктів обміну такий, котрий користувався найбільшим попитом серед споживачів. Тобто вони виявляли товар, що мав найвищу споживчу вартість. Цей продукт можна було відносно легко обміняти в певний час на будь-який інший продукт. Таким продуктом у певному регіоні могла бути шкіра, сіль, зерно, мушлі тощо.

У міру розвитку товарного виробництва та підвищення продуктивності праці вимоги до грошового товару посилювались. Зокрема посилювались вимоги щодо портативності, здатності легко ділитися і відновлювати потрібну форму, тривалого зберігання фізичних якостей, високої питомої вартості та здатності тривалий час утримувати її на незмінному рівні та ін. Формування перелічених вимог привело спочатку до заміни в ролі загального еквівалента звичайних товарів першої необхідності (худоба, сіль, зерно) товарами-прикрасами (перли, черепашки, хутра тощо), а потім цих останніх – кусочками металів, спочатку звичайних (залізо, мідь), а потім – благородних (срібло, золото) (рис. 1.1).

Початковою висхідною формою повноцінних грошей були товарні гроші. Спочатку це були предмети першої необхідності – худоба, сіль, зерно, риба, хліб тощо як найбільш ходові товари. Так, худоба, що має широкий спектр споживчих ознак, активно і довго використовувалася в ролі грошей у багатьох стародавніх народів – слов'ян, індійських племен, інших кочових племен.

На зміну предметам першої необхідності в ролі грошей поступово прийшли предмети розкоші, передусім прикраси: намисто з черепашок, перли, хутра, інші дорогоцінні вироби. Це можна пояснити тим, що попит на предмети розкоші виявився більш динамічним, тривалим і об'ємним, ніж на предмети першої необхідності. Та й за своїми фізичними даними вони були менш громіздкі, довше зберігалися, мали більш сталу вартість.

Форми грошей в процесі еволюції					Сучасні гроші								
Повноцінні метали			Змішані гроші			Неповноцінні гроші							
Товарні гроші		Металеві гроші		Кредитні гроші									
предмети першої необхідності	прикраси	шматки металу	монети	золоті	паперові				депо-зитні		квасігроші		
				срібні									
				мідні									
				розмінні банкноти	казначейські білети	білонні монети	нерозмінні банкноти	традиційні (чекові) депозити	електронні депозити	векселі	чеки	довгострокові депозити	

Рис. 1.1. Еволюція грошей [22]

На території Київської Русі з цього різновиду товарних грошей найбільш поширеним було хутро. Слово «гроші» тут з'явилося лише в XIII ст., а до цього загальний еквівалент називався словом «куна», що означало «хутро». Саме хутро в цій ролі широко застосовувалося кілька століть, навіть у середні віки. «Руська правда» часто використовує термін «куни» в розумінні грошей: «кунамися викупати», «давать куни в рези» тощо.

Проте як перший, так і другий різновид товарних грошей був надто примітивним, функціонував поштучно, не підлягав поділу, виступав у своєму природному вигляді. Такі гроші відповідали потребам обміну на його найнижчих стадіях.

Другий великий поділ праці (відокремлення ремесла від землеробства) істотно розширив межі товарного виробництва й обміну та прискорив розвиток ринку. В обмін почали надходити не просто надлишки продуктів, а товари, спеціально виготовлені для даної цілі. Невпинно розширювалися територіальні межі обміну. Тому ринок поставив перед грошовим товаром

нові вимоги – бути однорідним, економічно подільним, здатним тривалий час зберігати свою вартість. Задовольняти такі вимоги попередні гроші не могли у зв'язку з їх фізичними властивостями. На їх місце ринок стихійно висунув метал. Почалася тривала ера панування металевих грошей.

Проте з появою металевих грошей їх розвиток не припинився. Унаслідок неухильного зростання продуктивності суспільної праці збільшувалися можливості для нагромадження вартості, а відповідно і потреби сфери обміну в масі грошового товару, який відволікався в обіг зі сфери споживання. На це ринок реагував постійним посиленням вимог до грошового товару. Останній повинен був мати високу питому вартість вагової одиниці металу, властивість тривалий час, а найкраще – вічно, зберігати свої фізичні якості, здатність легко змінювати зовнішній вигляд, високу портативність тощо.

Потреби ринку набули настільки важливого значення, що відбулося розмежування природної споживної вартості грошового товару як його здатності задовольняти певні потреби людини і його специфічної споживної вартості – здатності задовольняти вимоги ринку. Причому в міру актуалізації другої споживної вартості грошового товару послаблювався зв'язок останнього з першочерговими життєвими потребами людини.

Під впливом зазначених об'єктивних процесів відбувався стихійний відбір грошового товару з групи металів. Спочатку використовувалися звичайні метали – залізо, мідь, бронза та ін., що найчастіше вживалися людьми. Згодом цю роль почало виконувати срібло як благородний метал з високою питомою і сталою вартістю та здатністю до зберігання. Проте ще більшою мірою цими властивостями природа наділила золото, яке теж стало претендувати на роль грошового товару. Почалася тривала боротьба між сріблом і золотом за «грошовий трон» у товарному світі. Цей етап у розвитку грошей характеризувався паралельним функціонуванням золота і срібла в ролі грошей і називався золото-срібним біметалізмом. Закінчився він

наприкінці XIX ст. перемогою золота, установленням золотого монометалізму.

Еволюція металевих грошей найбільш відчутно проявилася у двох напрямках: перший – набуття і вдосконалення монетної форми; другий – розвиток представницьких форм металевих грошей в обігу.

Монета. З появою металевих грошей вони використовувалися у формі простих зливків чи кусків металу. Такі гроші мали величезні переваги перед товарними грошима. Разом з тим форма зливків обумовлювала певні незручності, які незабаром стали стримувати розвиток грошових відносин. У кожній платіжній операції необхідно було зважувати зливки, визначати пробу і, що найгірше, ділити їх на частини. Щоб уникнути цих незручностей, зливки робили різної ваги. Найбільш відомі купці ставили на них своє тавро, яке засвідчувало вагу і пробу металу.

Однак авторитет купця як приватної особи був обмеженим, і його тавро могло задовольнити вузьке коло суб'єктів ринку. З розвитком торгівлі виникла потреба таврування зливків більш відомою й авторитетною особою, і ця функція перейшла до держави. Держави стали виготовляти за встановленою формою зливки металу, вагу і пробу яких засвідчували своїм штампелем. Такі зливки дістали назву монети.

Монета виявилася найдосконалішою формою повноцінних грошей, тобто тих, що функціонують в обігу з власною субстанціональною вартістю. Вона обслуговувала економічні відносини людей протягом майже трьох тисячоліть. За цей час монета теж розвивалась і змінювалась.

На початку створення монет суб'єкти ринку не завжди довіряли державному тавру і нерідко вимагали зважування монети. Особливо часто такі вимоги ставилися, коли монета використовувалася для розрахунків з іноземними контрагентами або коли існувала загроза фальшування монет. Лише зростання економічної могутності і стабільності держави, посилення довіри до державної влади з боку суб'єктів ринку, удосконалення техніки карбування, що ускладнювала підробку монет, підвищили довіру до монети,

яка стала прийматися за рахунком, без зважування. Змінювалася сама форма монети: відомі монети квадратні, неправильної форми, овальні, проте найбільшого поширення набули круглі. Щоб запобігти підробленню та обрізанню монет, по краях у їх дизайні було застосовано рельєфний малюнок та «зубиювання» країв.

Білонна монета. Новий етап у розвитку монети як форми справжніх грошей пов'язаний з виникненням білонної монети, тобто розмінної, з дрібною вартістю. Вона призначена для забезпечення нормального виконання грошових функцій основною (валютною) монетою. Головна відмінність її полягає в тому, що вона карбується не з дорогоцінного металу, отже є неповноцінною. Причому такою розмінна монета стала не відразу, а на певному етапі розвитку грошового обігу.

Карбування поряд з повноцінною монетою неповноцінної було першою реакцією грошей на нову вимогу обігу – вимогу економічності, що ставала дедалі відчутнішою у міру розвитку товарно-грошових відносин. Розмінна монета найактивніше використовується в обігу і тому найшвидше стирається. Більше того, висока вартість дорогоцінного металу обумовлює необхідність карбування розмінної монети надто малих розмірів. Така монета була незручною у користуванні і легко губилася, що призводило до додаткових витрат дорогоцінного металу. Виготовлення її із звичайного дешевого металу було об'єктивною необхідністю, а успішне функціонування поряд з повноцінною монетою сприяло пошукам альтернативи повноцінним грошам і заміні їх неповноцінними.

Переваги білонної монети (дешевизна, тривале функціонування) допомогли їй залишитися в обігу і після того, коли повноцінна монета як форма грошей «зійшла зі сцени». І сьогодні вона широко використовується в усіх країнах, навіть у тих, які досягли великих успіхів у розвитку безготівкових розрахунків та електронізації грошового обігу.

Демонетизація золота. Еволюція металевих грошей досягла свого апогею в період капіталізму вільної конкуренції. Золоті гроші настільки

добре відповідали вимогам ринку, що навіть найкритичніші дослідники того часу без будь-яких сумнівів ототожнювали гроші з цим металом. Зокрема, К. Маркс неодноразово підкреслював, що гроші за своєю природою – це золото і срібло. Таке твердження було справедливим лише для того часу. Як не міг завершитися розвиток суспільних відносин епохою капіталізму вільної конкуренції, так не міг закінчитися і розвиток грошей закріпленням їх за золотом. Ті ж самі еволюційні процеси в суспільному житті зумовили неспроможність золота назавжди закріпитися в ролі грошей та підготували передумови для переходу до якісно нового типу грошей – неповноцінних.

Ускладнення і розширення товарного виробництва та ринкових відносин, що охопили всі сфери людського суспільства, з одного боку, та поява могутніх неринкових (державно-монополістичних) факторів впливу на економіку, з іншого, поставили перед грошовим товаром в епоху золотого монометалізму ще складніші вимоги.

По-перше, швидко посилювалися вимоги щодо зростання обсягів відтворення грошового товару відповідно до інтенсивно-зростаючих масштабів суспільного виробництва й обігу. Реакцією на цю вимогу було широке запровадження в обіг розмінних на золото паперових банківських білетів, оскільки виготовлення золотих грошей було вкрай обмежене малими запасами золота.

По-друге, зростали вимоги щодо скорочення витрат на виготовлення грошей для мінімізації суспільних витрат обігу, які постійно зростали в міру розширення масштабів виробництва та обігу і спричиненого цим збільшення маси грошей. Навіть при заміні в обігу золотих монет паперовими банкнотами, але при збереженні розміну їх на золото, держави повинні були нагромаджувати великі маси золота, відволікаючи для цього значні обсяги суспільної праці.

По-третє, сама вартість грошей у нових умовах, що вимагали активного втручання держави в економічне життя суспільства, повинна була стати більш гнучкою, більш податливою до державних регулятивних заходів.

Зазначені вимоги не міг задовольнити жодний товар – продукт людської праці, навіть найблагородніший з металів – золото. Будучи відносно м'яким і маючи високу питому вартість, золото відчутно зношувалося в процесі обігу, що призводило до великих втрат уречевленої суспільної праці. Через незначне поширення золота у природі видобуток його не міг встигати за зростанням місткості ринку і потреб його в грошовій масі. Вартість золота найменше піддається будь-яким змінам, оскільки на неї впливають не тільки фактори, що визначають поточне виробництво, а й вартість віками нагромаджених золотих запасів. Сама матеріальна форма золота, фізичні властивості якого зробили його найбільш придатним виконувати роль грошей у попередні віки, в умовах ХХ ст. виявилася нездоланною перепорою для виконання ним цієї ролі. Відбувся процес демонетизації золота: спочатку з обігу були вилучені золоті монети, замість них сферу обігу стали обслуговувати неповноцінні гроші, а згодом повністю було зупинено обмін неповноцінних грошей на золото в будь-якій формі.

Еволюційні процеси в економіці, які спричинили демонетизацію золота, підготували підґрунтя для запровадження нематеріальних носіїв грошової суті – так званих кредитних грошей. Як зазначалося вище, саме золото виконувало грошову роль не стільки у своїй реальній вартості, скільки в номінальній. Поступово воно набуло особливої споживної вартості як загального еквівалента, що заслонила собою його природну споживну вартість. Відтак світова практика використання золотих грошей підготувала суспільство до сприйняття нематеріальних грошей, не пов'язаних із золотом, як більш ефективної грошової форми. На цій підставі економічна думка остаточно дійшла висновку, що гроші не адекватні золоту, що вони – щось інше, складніше явище суспільного характеру, який не може бути виражений навіть благородними металами.

Неповноцінні гроші – це гроші, які не мають власної субстанціональної вартості. Перехід до неповноцінних грошей відбувався поступово. Перші їх форми з'явилися ще за часів панування металевих грошей. Тому в історії

грошей був тривалий період існування змішаних форм, властивих повноцінним і неповноцінним грошам. Основними формами неповноцінних грошей є білонна (розмінна) монета, паперові гроші (казначейські зобов'язання), банківські зобов'язання (банкноти), депозитні вклади, квазігроші. Не маючи субстанціональної вартості, усі вони застосовуються як гроші лише тому, що в економічних контрагентів, які їх одержують як платіж, є віра в можливість використати їх для забезпечення своїх майбутніх платежів. Фактор довіри до цих форм стає вирішальним для їх функціонування як грошей, завдяки чому вони дістали також назву кредитних.

Кредитні гроші класифікуються за кількома критеріями. Залежно від форми існування виділяють паперові гроші, монету, депозитні гроші, електронні гроші, залежно від статусу емітента та характеру емісії – казначейські та банківські гроші.

Поняття паперових грошей має два тлумачення: широке, коли паперовими називають будь-які грошові знаки, виготовлені з паперу (розмінні і нерозмінні банкноти, казначейські білети тощо), і вузьке, коли паперові гроші ототожнюються зі знаками вартості, що емітуються казначейством для покриття бюджетних витрат. У цьому підручнику будемо застосовувати поняття паперових грошей у вузькому розумінні.

Паперові гроші – це нерозмінні на метал знаки вартості, що випускаються державою для покриття своїх (бюджетних) витрат і наділяються нею примусовим курсом, визнаються законодавчо обов'язковими до приймання у всі види платежів. По суті, це – завершена форма знака вартості, яка відірвалася не тільки від субстанціональної вартості грошей, а й від реальних потреб обороту. Мірилом їх емісії стає не потреба обороту в платіжних засобах, а потреба держави у фінансуванні бюджетного дефіциту. Такі гроші називають ще декретними, або казначейськими.

Виникнення паперових грошей зумовлене тими самими об'єктивними причинами, які привели в кінцевому підсумку до демонетизації золота. Проте у кожному конкретному випадку до випуску паперових грошей державу спонукають більш «прозаїчні» причини. Передусім це – необхідність покрити дефіцит державного бюджету, оскільки уряд неспроможний це зробити збільшенням надходжень грошових коштів з інших джерел.

Об'єктивні умови для створення паперових грошей в окремих країнах остаточно визріли на початку переходу до капіталістичного способу виробництва. У попередніх формаціях таких передумов не було. Тому окремі спроби випустити там паперові гроші були спорадичними і закінчувалися невдачею. Населення сприймало їх як гроші і погоджувалося одержувати у платежі лише доти, доки держава підтримувала надію обміняти їх на реальні цінності. Як тільки така надія зникала, паперові гроші вилучалися з обігу і будь-які каральні заходи держави не могли змусити населення брати їх як гроші.

Отже, паперові гроші – це не «витвір» держави, а об'єктивний продукт розвитку економічних відносин у суспільстві. Роль держави обмежується тим, що, використовуючи об'єктивно обумовлені можливості заміни повноцінних грошей неповноцінними знаками вартості, вона друкує ці знаки і визначає умови випуску їх в обіг. І доки випуск паперових грошей не перевищуватиме об'єктивних потреб обігу в грошах, доти вони будуть виконувати функції засобів обігу і платежу.

На чому ж базується довіра суб'єктів обігу до простих клаптиків паперу як до повноцінних грошей? На початку їх випуску, коли паперові гроші тільки входять в обіг, така довіра може забезпечуватися державою двома способами:

- 1) обіцянкою розмінювати нові гроші в майбутньому на золото, як це було в радянській Росії в 1922р. при випуску нових грошей – червінців;

2) «прив'язуванням» випуску паперових грошей до кредитних грошей чи будь-яких кредитних зобов'язань, що до цього були в обігу в даній чи сусідній країні і до них сформувалася довіра суб'єктів ринку.

У більшості країн – у XIX-XX ст. паперові гроші виникали на основі розмінної банкноти, яка була в обігу. У певний момент розмін банкнот припинявся, і без будь-якої зміни зовнішнього вигляду їх починали випускати для покриття бюджетного дефіциту, тобто вони ставали паперовими грошима. Проте суб'єкти ринку не відразу помічали таку зміну їх сутності і приймали в платежі.

Після впровадження паперових грошей в обіг довіру до них може підтримувати певний час держава методами економічної політики. В умовах розвинутої ринкової економіки держава є наймогутнішим і найактивнішим суб'єктом економічних, у тому числі грошових, відносин. Вона має широкі податкові зв'язки з усіма суб'єктами грошового обороту і є одним з найбільших виробників товарів і продавцем їх на ринку, а також одним з найактивніших суб'єктів на ринку цінних паперів. У всіх цих випадках держава одержує гроші у великих розмірах від інших суб'єктів сфери обігу, і якщо вона погоджується одержувати платежі в паперових грошах, то інші суб'єкти обігу приймають їх у платежі і між собою.

Тут діє фактор довіри до наймогутнішого з економічного погляду партнера, який істотно впливає на поведінку всіх інших суб'єктів, унаслідок чого вони сприймають паперові знаки як повноцінні гроші. Ця дія базується не на суб'єктивній, а на об'єктивній економічній основі, на якій розвивається кредит взагалі. Доти, доки суб'єкти сфери обігу мають можливість купити за свої паперові знаки товари чи послуги, вони віритимуть у кредитоспроможність держави і прийматимуть паперові гроші як платіж за свої товари, у тому числі й від держави.

Крім фактора довіри до держави-емітента, обіг паперових грошей, навіть за умови їх знецінення, підтримується й іншими чинниками. Для багатьох суб'єктів обігу немає вибору, і вони можуть обміняти свій товар,

лише продавши його за паперові гроші. Передусім держава забороняє обіг іноземної валюти на внутрішньому ринку, і населення як один з найчисленніших його суб'єктів змушене продавати свою робочу силу за національні грошові знаки, що відкриває їм шлях в обіг. Ті ж суб'єкти, які мають можливість продати свій товар за іноземну валюту чи по бартеру (зокрема підприємства), як правило, використовують цю можливість, обмежуючи сферу обігу національних грошей. Тому зростання інфляції неминуче супроводжується бартеризацією, доларизацією відносин, як це було в Україні в 1990-2000 рр.

Крім того, більшість суб'єктів ринку мають певні запаси нагромаджених паперових грошей. Будучи неспроможними обміняти їх на товари чи іноземну валюту, вони змушені підтримувати їх обіг, щоб остаточно не втратити свої заощадження.

Усе це свідчить про те, що паперові гроші мають не тільки певні ознаки кредитних грошей, а й явні специфічні особливості, що дає підстави класифікувати їх як окремий, менш розвинутий вид кредитних грошей.

Визначальними ознаками паперових грошей є випуск їх для покриття бюджетного дефіциту; нерозмінність на золото; примусове запровадження в оборот; нестабільність курсу і неминуче знецінення. Ці ознаки властиві насамперед грошам, що емітуються безпосередньо урядом в особі Міністерства фінансів. Звичайно вони називаються казначейськими білетами, зобов'язаннями тощо. Але цих ознак можуть набути і гроші, які емітуються банками, зокрема центральним банком, якщо емісія їх спрямовується на фінансування бюджетного дефіциту. Про це переконливо свідчить досвід України 1991-1993 рр., коли кредитна емісія Національного банку перетворилася у ключове джерело фінансування бюджетних витрат. Як наслідок – знецінення українських грошей за 1993 р. у 100 разів.

Банківські гроші – це теж неповноцінні знаки вартості, які емітуються банками на основі кредитування реальної економіки, завдяки чому їх випуск тісно пов'язується з потребами обороту, забезпечується їх вилучення з

обороту і підтримка стабільної вартості. У цьому полягає їх принципова відмінність і перевага порівняно з паперовими грошима.

Банківські гроші виникли стихійно з ринкових відносин, але на значно вищому ступені розвитку, на якому кредит став їх іманентною складовою. Коли ринкові зв'язки, а разом з ними і взаємна довіра суб'єктів ринку досягли такого рівня, що один із суб'єктів наважився передати другому товар чи іншу вартість під зобов'язання заплатити в майбутньому, була відкрита можливість виникнення принципово нової форми кредитних грошей, альтернативної паперовим грошам. Сам торговельний оборот породив так звані торгові гроші у формі боргової розписки, або комерційного векселя. Використаний як платіжний засіб, він став обертатися. З простої розписки боржника вексель стихійно перетворився в платіжний і купівельний засіб, тобто в носія важливих функцій грошей. Проте економічна потуга комерційних структур – емітентів векселів була незначною, тому сфера їх застосування як грошей була обмеженою.

З розвитком банківського кредиту і банківської справи взагалі банки стали випускати замість комерційних векселів свої зобов'язання – банкноти, які поступово перетворилися в універсальний платіжний і купівельний засіб і стали самостійним видом кредитних грошей – банківськими грошима. Згодом, коли банки стали широко залучати банкноти від клієнтів на вклади, виникла друга форма банківських грошей – депозитні гроші.

Банкнота в самому загальному трактуванні є простим векселем емісійного банку. Особливо чітко виявлялася спорідненість її з векселем на першому етапі розвитку, коли вона мала форму так званої класичної банкноти.

Історично «класична» банкнота виникла з розписки середньовічних банкірів про взяття на збереження від купців золота та про зобов'язання повернути його за першою вимогою. У міру зростання багатств банків їхні розписки (банкноти) стали користуватися такою довірою, що почали прийматись у платежі нарівні із золотою монетою. Поступово такі розписки

набули строго встановленої форми й абстрактності як важливих ознак векселя і стали подовгу затримуватися в обігу, не повертаючись у банки для виплати по них золота. Ця обставина дала можливість банкірам видавати свої банкноти купцям на суму, що перевищувала вартість золота, прийнятого на збереження, тобто перейти від повного до часткового покриття банкнот. Не покриті золотом банкноти стали видаватися підприємцям взамін комерційних векселів. З цього часу (кінець XVII ст.) починається власне історія «класичної» банкноти.

Характерними ознаками «класичної» банкноти є:

- 1) випуск її емісійним банком замість комерційних векселів;
- 2) обов'язковий обмін на золото за першою вимогою власників;
- 3) подвійне забезпечення: золоте (золотим запасом банку) і товарне (комерційними векселями, що перебували у портфелі банку).

Завдяки цим ознакам банкнота істотно відрізнялася від комерційного векселя. Якщо останній має приватну гарантію, що забезпечується капіталом одного чи групи підприємств, то банкнота – суспільну гарантію, яка базується на капіталах усіх підприємців, що зберігаються в банках. Банкноти на відміну від векселів є безстроковими зобов'язаннями, не пов'язаними з конкретними торговельними операціями. Вони можуть випускатися в будь-яких купюрах і перебувати в обігу будь-який термін, що дає можливість розраховуватися ними по всіх можливих платежах. Ці переваги надали банкноті особливої якості – загальної оборотності, якої не мав вексель.

Подвійне забезпечення «класичної» банкноти гарантувало їй надійність, сталу вартість, нормальний обіг та високу еластичність обігу. Через забезпечення комерційними векселями досягалося саморегулювання обігу банкнот. Видаючи позики під заставу чи дисконт векселів, банк збільшував кількість банкнот в обігу, а при оплаті векселів банкноти поверталися до банку, що забезпечувалося строковістю і безспірністю комерційного векселя.

Випуск векселів у тісному зв'язку з торговельними операціями забезпечував погодженість випуску банкнот з реальними потребами обороту – у міру зростання цих потреб випуск банкнот збільшувався, і навпаки. Проте випуск банкнот під комерційні векселі не завжди забезпечував автоматичне пристосування до потреб обороту. Це зумовлювалося цілою низкою обставин: обліком фінансових векселів, у тому числі казначейських, зниженням цін на товари та прискоренням обігу банкнот, унаслідок чого зменшувалася потреба в грошах до настання строків погашення векселів, та ін. У всіх цих випадках виникала загроза появи зайвих банкнот та їх знецінення. Запобігти цьому міг вільний розмін банкнот на золото: зайві банкноти пред'являлися в банки для обміну на золото.

Період «класичної» банкноти закінчився з повним припиненням розміну її на золото після світової економічної кризи 1929– 1933 рр. У нових умовах банкнота втратила золоте забезпечення і свою кінцеву гарантію сталості вартості – розмін на золото. Це значно зблизило сучасні банківські гроші з паперовими, оскільки зняло внутрішнє гальмо їх знецінення.

Проте справа полягає не тільки в припиненні розміну банкнот на золото. У сучасних умовах зазнав деформації і механізм автоматичного регулювання емісії банкнот на основі вексельного забезпечення. Передусім поряд з комерційними стали значно ширше використовуватися казначейські векселі та облігації державних позик для забезпечення випуску банкнот. Оскільки зобов'язання держави не є реальними цінностями, кредитування їх емісійним банком значно ускладнило зв'язок емісії з реальними потребами обороту. Різке зниження частки комерційних векселів і збільшення казначейських векселів та облігацій держави в забезпеченні емісії грошей означає переорієнтацію її з потреб товарообороту на потреби державного казначейства. Через задоволення останніх банкноти потрапляють у сферу товарообороту, при цьому лише частково вони задовольняють його потреби, а частково виявляються зайвими, проте залишаються в обороті. У цьому відношенні механізм емісії банкнот стає подібним до механізму емісії

паперових грошей. Це також зближує сучасну банкноту з казначейськими білетами.

Разом з тим така банкнота повністю не втрачає своїх специфічних ознак банківських грошей, зберігає в обігу певні переваги порівняно із суто паперовими грошима і є найпоширенішою формою готівкових грошей у країнах з розвинутою ринковою економікою. Головні її ознаки і переваги полягають у тому, що навіть на покриття витрат держави вона випускається не безпосередньо і безповоротно, а через кредитування під боргові зобов'язання казначейства. Ця, здавалося б, незначна деталь емісійного механізму має принципове значення. Вона передбачає, що держава як економічно самостійний суб'єкт грошового обороту може брати участь в емісійному механізмі нарівні з комерційними підприємствами, якщо прагнучиме до забезпечення збалансованості свого фінансового господарства і виявиться здатною своєчасно погашати свої борги емісійному банку. У зв'язку з цим важливого значення набуває проблема регулювання державного боргу, підтримання його обсягів на економічно обґрунтованому рівні, установлення широкого демократичного контролю за його формуванням, включаючи лімітування його розмірів, а також за взаємовідносинами між казначейством і центральним емісійним банком.

Дуже важливо, щоб ці два органи, що перебувають по різні боки емісійного джерела, не стали «двома кишенями на одному й тому ж самому державному піджаку», якими розпоряджається «одна рука». У такому випадку гроші завжди будуть безперешкодно «перекочувувати» з емісійної «кишені» в казначейську й остаточно зникне відмінність між банкнотами і казначейськими білетами. Щоб не допустити цього, більшість країн законодавче встановили чітке розмежування між центральним емісійним банком та державним казначейством, вивівши банк з підпорядкування уряду і зробивши його самостійним державним провідником монетарної політики.

Зважена політика щодо державного боргу та виплати доходу за облігаціями державних позик забезпечує ринковий попит на вказані цінні

папери. Це дає можливість центральному банку через регулювання свого портфеля таких паперів впливати на масу банкнот, продаючи їх на фондовому ринку – зменшувати, а купуючи – збільшувати їх кількість в обороті.

Не втратив свого значення і механізм саморегулювання банкнотного обігу через забезпечення їх емісії комерційними векселями. Проте дія його значно змінилася. Банківські позички під комерційні векселі стали видаватися переважно в депозитній, а не в банкнотній формі. Тому емісійні банки через цей механізм регулюють масу депозитних грошей в обороті, опосередковано впливаючи і на обіг банкнот.

Депозитні гроші – це різновид банківських грошей, який існує у вигляді певних сум, записаних на рахунках економічних суб'єктів у банках. Вони не мають речового виразу і використовуються для платежів у безготівковій формі. Рух їх здійснюється по рахунках у банках і не виходить за межі банківської системи. А приводяться вони в рух за допомогою технічних інструментів – чеків, платіжних доручень, пластикових карток тощо.

Потреба в такій формі грошей об'єктивно зумовлена посиленням вимог щодо економічності та зручності грошового обороту тоді, коли його обсяги і суми окремих платежів досягають значних розмірів. Вона має істотні переваги перед готівковою формою грошей (банкнотами): значно економічніша, зручніша у користуванні, піддається контролю з боку банків за оборотом після емісії. Тому у сучасних умовах депозитні гроші стали основною формою грошей у країнах з розвинутою ринковою економікою, їхня частка становить близько 90% усієї грошової маси в обороті. Успішне функціонування депозитних грошей можливе лише за високого рівня розвитку банківської справи, коли кожний суб'єкт грошового обороту може вільно покласти свої гроші в банк, взяти їх звідти, швидко перевести в будь-який пункт ринку і йому гарантується повне їх збереження. За цих умов власник грошей на рахунку в банку може дати доручення останньому

перерахувати всю суму чи частину її своєму контрагенту і в такий спосіб погасити

борг. Переміщуючись по рахунках у банках, депозитні грошові суми успішно виконують функції купівельного та платіжного засобів, а відтак включаються в загальний грошовий оборот.

В Україні в перехідний період не було достатніх передумов для широкого застосування депозитних грошей. Низька надійність банків та високий рівень тінізації економіки спричинили зниження частки депозитних грошей у загальній масі в окремі роки до 50%, що негативно впливало на стан грошового обороту та функціонування банків.

Електронні гроші – це різновид депозитних грошей, коли переказування грошових сум по рахунках у банках здійснюється автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосередніми розпорядженнями власників поточних рахунків. Ця форма органічно поєднує у собі всі переваги депозитної та готівкової форм грошей: немає потреби переносити чи перевозити великі маси готівки; досягається значна економія витрат на їх виготовлення, збереження, перерахування, перевезення тощо; кожний платник має можливість вмиг виконати платіж, попередньо перевібивши всі його умови і здійснивши відповідні розрахунки, як і в платежах готівкою.

Носієм електронних грошей є пластикова картка – іменний грошовий документ, що видається банком власнику поточного рахунку і дає йому можливість оплатити через комп'ютерні мережі свої покупки і погасити борги переказом грошей по рахунку без використання готівки. Упровадження пластикової картки в розрахунково-платіжну практику значно розширило сферу функціонування депозитних грошей, включило в неї масові платежі населення, прискорило обіг грошей, створило великі зручності для платників, зменшило витрати обігу. Все це надало депозитним грошам нової якості, що знайшло відображення в новій назві – «електронні гроші».

«Квазігроші», або майже гроші, – це специфічні грошові форми, в яких грошова суть істотно послаблена, відхиляється від загальноприйнятих, стандартних форм. Таке відхилення можливе з кількох причин:

- коли в стандартних формах значно послаблюється грошова суть. Так, при розміщенні грошей у довгострокові вклади вони зберігають звичайну форму депозитних грошей, проте при цьому дещо знижується їх ліквідність, здатність бути платіжними засобами;

- коли грошові функції виконують нестандартні форми, які не можна віднести до жодної з зазначених вище. Наприклад, вексель у певних межах може використовуватися як гроші у функції купівельного і платіжного засобу, хоч не є грошима в загальноприйнятому розумінні. Те ж саме можна сказати про чек та деякі інші грошові інструменти.

Використання «квазігрошей» має позитивний вплив на економіку:

- дає можливість підвищити ліквідність ринку за рахунок запровадження в оборот додаткових платіжних інструментів квазігрошових форм, передусім векселів;

- дає можливість зменшити масу платіжних засобів в обороті за рахунок вилучення їх у довгострокові депозитні вклади, що сприяє оздоровленню кон'юнктури ринків;

- робить управління грошовою масою, а отже пропозицією грошей, більш гнучким і ефективним.

«Квазігроші» мають досить тривалу історію. Так, вексель з'явився і почав використовуватися як платіжний інструмент раніше, ніж банкнота, яка бере свій початок з векселя. Чек з'явився після того, як банки стали приймати гроші на вклади, тобто приблизно одночасно з банкнотою. Власник вкладу міг двояко реалізувати право на свої гроші:

- 1) взяти розписку банку і використати для платежу за своїми зобов'язаннями. Така розписка відкрила шлях для банкноти;

2) домовитися з банком, що він даватиме йому письмові накази про видачу всієї чи частини суми вкладу певній особі, а банк виконуватиме їх. З таких наказів розвинувся чек.

Тому квазігроші не є якоюсь випадковою, чи нав'язаною грошам формою. Поява і тривале використання їх є закономірним результатом еволюції форм грошей. У перспективі вони теж будуть змінюватися. Зокрема, широкий розвиток «електронних грошей» може призвести до втрати чеком свого значення в обороті депозитних грошей і своєї ролі як виду «квазігрошей».

Врешті-решт роль грошей взагалі перейшла до нематеріального носія, що зовсім не має ніяких споживних якостей. Це сталося в середині XX ст. через демонетизацію золота.

Як видно з викладеного, виникнення та розвиток грошей – тривалий еволюційний процес, зумовлений стихійним розвитком товарного виробництва та обміну. Таке трактування походження грошей дістало назву еволюційної концепції. Воно є більш науково достовірним і створює сприятливу базу для вияснення сутності грошей. З нього випливає ряд важливих висновків:

- по-перше, гроші за походженням – це товар, але не просто товар, а носій певних суспільних відносин, формування яких зумовило виділення з широкого ряду звичайних товарів одного – грошового;

- по-друге, як результат тривалого еволюційного розвитку товарного виробництва і ринку гроші самі не можуть бути застиглим, раз і назавжди даним явищем, а повинні постійно розвиватися як по суті, так і за формами існування;

- по-третє, гроші не можуть бути скасовані чи змінені угодою людей або рішенням держави доти, доки існують адекватні грошам суспільні відносини, так само як і не можуть бути «введені» там, де таких відносин не існує.

Функції грошей є конкретним проявом їхньої сутності. У цьому плані очевидно, що трансформація економічної природи сучасних грошей зумовлює й модифікацію їхніх функцій. Традиційно в економічній науці виділяють п'ять головних функцій грошей: міра вартості; засіб обігу; засіб платежу; засіб нагромадження; світові гроші. Усі ці п'ять функцій грошей у їх системній єдності становлять реальний рух грошей (реальне функціонування грошової маси). Зміст тієї чи іншої функції грошей відображає особливості досягнутого рівня (етапу) еволюції самих грошей.

Функція грошей як міри вартості проявляється через вимір грошової вартості (ціни) товарів. Без кількісної визначеності вартості в ціні товару неможливе ринкове господарство і еквівалентний товарний зв'язок між товаровиробниками.

Для забезпечення виконання грошима функції міри вартості держава у законодавчому порядку впроваджує масштаб цін, встановлюючи певну грошову одиницю розрахунків – національну валюту. Масштаб цін відіграє важливу технічну роль при виконанні грошима функції міри вартості.

У функції засобу обігу гроші відіграють роль тимчасового посередника при обміні товарів. У сфері товарного обігу при купівлі-продажу товарів гроші (готівкою або на банківському рахунку) обов'язково повинні бути наявності.

Функцію засобу обігу виконують реальні гроші.

Обидві функції грошей як міри вартості і як засобу обігу органічно взаємопов'язані. Саме ці дві основні функції зумовлюють сутність грошей. Функція грошей як засобу обігу доповнює функцію грошей як міри вартості. Ідеальна міра вартості перетворюється у господарському обороті в реальний засіб обігу.

Функція грошей як засобу платежу відображає особливості кредитного господарства, тобто реалії купівлі-продажу товарів у кредит з відстрочкою оплати (відстрочкою платежу). Покупці сплачують гроші за товари лише тоді, коли настає строк платежу.

Розвиток кредиту і банківської системи закономірно звужує поле застосування грошей як засобу обігу і значно розширює масштаби використання кредитних грошей – грошей як платіжного засобу. Переважання грошей як засобу обігу характерне для кризових економічних умов.

Виконання грошима функції засобу платежу створює можливість виникнення ситуації взаємної неплатоспроможності і заборгованості. Проблема неплатежів стала однією з найгостріших у сучасній фінансовій системі України. На ринку збільшується кількість продавців, які прагнуть продати свій товар, щоб одержати реальні гроші; і навпаки, покупці не можуть купити товари, бо не мають для цього грошей.

У функції засобу нагромадження гроші вилучаються з товарного обігу і нагромаджуються на банківських рахунках (в установах банків). Такі заощадження є об'єктивною потребою розвитку ринкового господарства. Банки акумулюють гроші як засіб нагромадження і через позику знаходять їм прибуткове застосування в інших структурних ланках народного господарства.

Світові гроші у функціональному плані відображають вихід товарно-грошового обміну за межі національних кордонів. Порівняння купівельної спроможності грошових одиниць різних країн світу відбувається на міжнародних грошових (валютних ринках). При цьому виникає специфічний інструмент міжнародного порівняння національних грошей – валютний курс.

1.2. Роль обліку та аудиту грошових коштів

Визначення поняття «грошові кошти», що використовується бухгалтерами під час ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності вітчизняними підприємствами, що керуються у своїй

діяльності Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, наведено у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Відповідно до зазначеного нормативно-правового акту, грошові кошти (гроші) – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Основні завдання обліку грошових коштів відображено на рис 1.2.

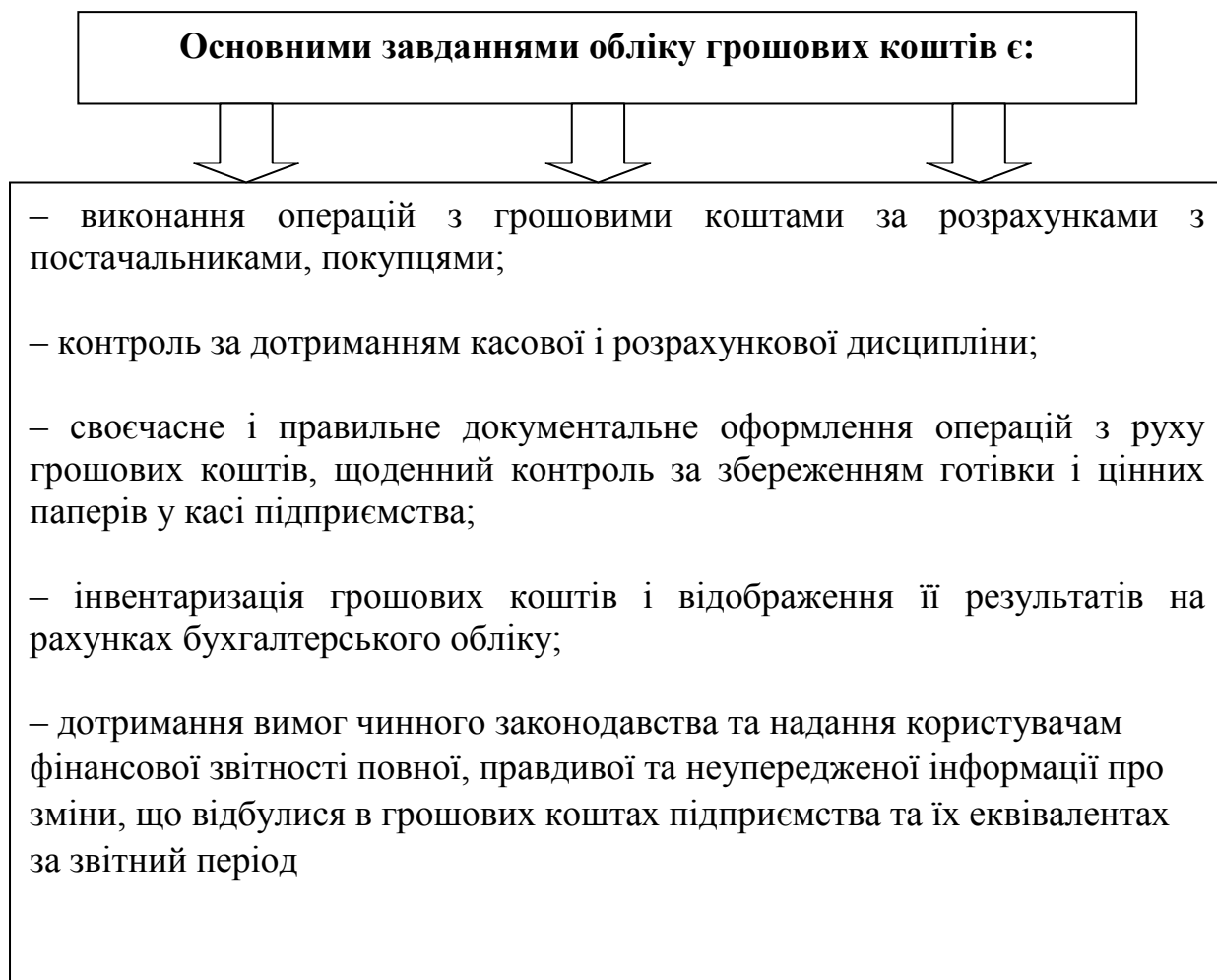

Рис. 1.2. Завдання обліку грошових коштів

Очевидно, що брак досвіду функціонування підприємств України в ринкових умовах, недостатнє вирішення проблеми управління їх грошовими потоками як в методологічному, так і в прикладному аспектах призводять до того, що у вітчизняній практиці аналізу рух коштів практично не береться до уваги. Це зумовлює ігнорування найбільш важливої – динамічної частини бізнесу і породжує низку серйозних проблем, пов'язаних з

необґрунтованістю та хаотичністю управління і загостренням загальної проблеми неплатежів.

Державний рівень нормативного регулювання поділяється на три підрівні: перший представляє державні вихідні правові норми, які мають найвищу юридичну силу, тобто це кодекси та Закони України, другий – Укази та розпорядження Президента України, Постанови Кабінету міністрів; третій – Підзаконні акти міністерств та відомств і державних комітетів (постанови Національного банку України та Положення (стандарти) бухгалтерського обліку).

Таблиця 1.1

Державні нормативно-правові акти, що регламентують бухгалтерський облік грошових коштів

Нормативний документ	Питання, що регулює
Господарський кодекс України (ГКУ)	Встановлено межі господарсько-правової відповідальності за невиконання договірних умов та порядок відшкодування збитків. Визначено особливості здійснення ЗЕД
Податковий кодекс України (ПКУ)	Визначено сутність поняття «кошти», а також можливість включення позитивної та негативної курсової різниці до складу доходів або витрат в податковому обліку
Цивільний кодекс України (ЦКУ)	Зазначено строк позивної давності дебіторської заборгованості, визначено права та обов'язки банку при відкритті поточного та інших рахунків у банку, прописано черговість списання грошових коштів з рахунків банку
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначено правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
Закону України «Про застосування реєстраторів розрахунково-касових операцій у торгівлі, громадського харчування й послуг»	Регламентує основні засади здійснення розрахунків між юридичними та фізичними особами. Встановлено вимоги до реєстратора розрахункових операцій
Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Визначає основні вимоги щодо банківського обслуговування рахунків. Глава 11 встановлює обов'язок банків ідентифікувати клієнтів, які відкривають рахунки та осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів
Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»	Визначає коло осіб, яким банки мають право відкривати рахунки, а також орган (Національний банк України), який встановлює порядок відкриття банками рахунків та їх режими. Види рахунків, що можуть відкриватися банками

У процесі господарської та іншої діяльності підприємства постійно вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання при здійсненні угод, що оформлюються і закріплюються договорами:

- з постачальниками – за одержані від них товарно-матеріальні цінності,
- з покупцями – за придбані ними товари,
- з банками – за одержання коштів і погашення кредитів,
- з іншими юридичними та фізичними особами – за транспортні та інші послуги, електроенергію, паливо тощо,
- з працівниками – із заробітної плати, наданих їм позик тощо.

Відносини між підприємствами, які виникають внаслідок кругообігу господарських засобів, називаються розрахунками. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Початковою і кінцевою ланкою кругообігу засобів, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки, виступають грошові кошти, які є найбільш ліквідними активами.

Господарська діяльність складається з багатьох господарських операцій, що є певними моментами безперервних змін коштів господарства або джерел їх утворення. Під час цієї діяльності у підприємства виникають найрізноманітніші господарські зв'язки і розрахунково-платіжні відносини з постачальниками матеріальних цінностей, підрядчиками, покупцями і замовниками своєї продукції, транспортними організаціями, фінансовими установами, працівниками фірми та іншими (як юридичними так і фізичними) особами.

Кошти, що їх використовують для розрахунків, виконуючи функцію міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, здійснюють безперервний кругообіг (гроші – товар – виробництво – товар – гроші), повертаються при цьому до своєї первісної форми у вигляді виручки після реалізації продукції, тобто у вигляді грошових коштів.

Гроші постійно здійснюють кругообіг і безперервно знаходяться на всіх стадіях діяльності будь-якого підприємства. Гроші в межах встановлених лімітів можуть знаходитися у вигляді готівки в касі, а інші суми зберігають на рахунках в банках. Частина грошей може бути вкладена в цінні папери з метою одержання доходу від них.

Грошові розрахунки бувають готівкові та безготівкові.

Розрахунки готівкою підприємств між собою та з підприємцями і фізичними особами проводяться як за рахунок коштів, одержаних з кас банків, так і за рахунок готівкової виручки і здійснюються через касу підприємств з веденням касової книги встановленої форми. Звичайно, що існують певні правила, установлений порядок для здійснення операцій з готівкою. Це – касова дисципліна. Основним документом бухгалтерського обліку встановленої форми, що застосовується для здійснення обліку готівки в касі підприємства є касова книга. Для здійснення розрахунків готівкою кожне підприємство повинно мати касу. Каса підприємства – це приміщення або місце здійснення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівкових коштів, інших цінностей, касових документів [21, с. 45]. Касові операції – операції підприємств між собою та з підприємцями і фізичними особами, що пов'язані з прийманням і видачею готівкових коштів при проведенні розрахунків через касу підприємства з відображенням цих операцій у касовій книзі, книзі обліку розрахункових операцій [45, с. 35]

Безготівкові розрахунки – це перерахування грошових коштів з рахунку підприємства-платника на рахунок підприємства-отримувача. Фінансовим посередником у цих розрахунках виступає банк, який надає послуги своїм клієнтам-підприємствам на договірній основі [22, с. 48].

Для перевірки достовірності даних обліку та звітності щодо відображення стану та руху грошових коштів проводять аудит грошових коштів.

Основними завданнями аудиту грошових коштів є:

- перевірка наявності грошових коштів у підприємства та виявлення нестач або надлишків;
- оцінка правильності зберігання та використання грошових коштів;
- перевірка дотримання нормативно-правових актів щодо порядку ведення касових операцій;
- перевірка законності та цільового витрачання грошових коштів;
- оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни та внутрішнього контролю суб'єкта підприємницької діяльності.

Аудит грошових коштів є актуальним при проведенні операційних перевірок, якщо власник відокремлений від керівництва підприємством і його цікавить не тільки відповідність бухгалтерського обліку існуючим вимогам, законність і обґрунтованість витрат безготівкових коштів, чи порушення у обігу готівки, які можуть стати причиною застосування фінансових санкцій, аудитор виявляє факти шахрайства. Аудитор при виявленні фактів шахрайства і порушень зобов'язаний повідомляти власника і керівника, яким належить право прийняття рішень за результатами перевірки.

1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель» та постановки обліково-аналітичної роботи

Історія Глухівського заводу «Електропанель» почалася з 1960 р. Важливим етапом в розвитку підприємства стало включення його в 1977 році до складу Науково-виробничого об'єднання «Харківський електро-механічний завод». Виробничі потужності підприємства були доповнені новим обладнанням, яке дозволило розпочати випуск більш складної продукції. Згідно Указу Президента України «Про корпоратизацію

державних підприємств» від 15.06.1993р.

Державне підприємство Глухівський електроапаратний завод «Електропанель», згідно наказу №31 від 14 січня 1994р по міністерству, був перетворений у відкрите акціонерне товариство Глухівський завод «Електропанель». Відповідно до установчих зборів в 2000 році Товариство увійшло в склад об'єднання - концерн «Укрросметал».

Товариство у 2004 році отримало сертифікат відповідності системи управління якості міжнародному стандарту ISO9001:2000, а в 2010р. - ISO 9001:2008 (номер сертифіката BVQU:UA226239) Відповідно вимог Закону України «Про акціонерні товариства», були внесені зміни в Статут Товариства.

Статут затверджений загальними зборами Товариства від 29.03.2010 р. Змінено найменування Товариства на Публічне акціонерне товариство «Глухівський завод «Електропанель». Скорочене найменування – АТ «ЕЛПА». На даний час Товариство є основним підприємством міста Глухів. З кожним роком все більшого розвитку отримує виробнича кооперація з підприємствами Концерну «НІКМАС» і весь час ведеться робота з освоєння нової продукції.

Вищим органом управління Товариством є загальні збори акціонерів. Виконавчим органом, який підзвітний зборам та Наглядовій Раді, є директор товариства. Директор Товариства здійснює управління його поточною діяльністю. Безпосередньо підпорядковані директору: головний інженер, відділ праці та заробітної плати, бухгалтерсько-фінансовий відділ, планово-економічний відділ, юрисконсульт, програміст, секретар-референт, відділ кадрів, відділ технічного контролю, адміністративно-господарчий відділ, інженер з охорони праці, а також відділ маркетингу та збуту, відділ матеріально-технічного забезпечення, складське господарство відділу матеріально-технічного забезпечення.

Головному інженеру підпорядковані : заступник головного інженера, конструкторсько-технічний відділ, енерго-ремонтномеханічний відділ,

лабораторія метрології, екологічний відділ, виробничо-диспетчерський відділ. Виробнича структура Товариства складається :

- 1) Механоскладального цеху, який має дільниці: котельно-зварювальну, заготівельну, механічну та дільниці штампування та гальваніки.
- 2) Складального цеху, який має дільниці збирання, упаковки і відвантаження готової продукції.

Підприємство є одним із засновників Концерну «НІКМАС», м. Суми, пр. Курський, 6. Концерн «НІКМАС» - багатопрофільна компанія, яка об'єднує ряд підприємств, розташованих в Україні, Росії та. Головним напрямком діяльності Концерну є виробництво устаткування для промисловості та енергетики, запасних частин до нього, а також обслуговування цієї техніки.

Основні принципи облікової політики

1. Основні засоби та нематеріальні активи

Товариство визнає матеріальний об'єкт основним засобом, якщо він утримується з метою використання його у процесі своєї діяльності, надання послуг, або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) якого більше одного року та вартість якого більше 6000 грн.

Основні засоби на дату переходу на МСФЗ (01.01.2012 р.) оцінені за історичною собівартістю, визначеною за попередніми П(С)БО з щорічною оцінкою зменшення корисності.

Амортизація нараховується за лінійним методом протягом очікуваних строків корисного використання кожного активу. Середні строки корисного використання кожного активу є такими:

Собівартість основних засобів включає витрати, пов'язані з заміною частини основних засобів, які визнані за фактом понесення, якщо вони відповідають критеріям визнання. Аналогічно, при проведенні основних технічних оглядів витрати на їх проведення визнаються у складі балансової вартості основних засобів як вартість заміни, якщо дотримано всі необхідні

для такого визнання критерії. Всі інші витрати на ремонти та технічне обслуговування відображаються у складі прибутку або збитку по мірі їх понесення.

Балансова вартість основних засобів переглядається на предмет зменшення корисності, коли певні події чи зміна обставин вказують на те, що балансова вартість активу не зможе бути відшкодована. У випадку виявлення ознак зменшення корисності активу та перевищення його балансової вартості над оціночною відшкодовуваною вартістю вартість такого активу або одиниці, що генерує грошові потоки, списується до вартості очікуваного відшкодування. Вартість очікуваного відшкодування активів визначається як більша з двох величин: чистої ціни продажу активу або вартості використання активу.

Таблиця 1.2

Інформація про основні засоби (за залишковою вартістю) ПрАТ

«Глухівський завод «Електропанель» за 2017 рік

Найменування основних засобів	Власні основні засоби (тис. грн.)		Орендовані основні засоби (тис. грн.)		Основні засоби, всього (тис. грн.)	
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду
1	2	3	4	5	6	7
1. Виробничого призначення:	2297	2229	0	0	2297	2229
будівлі та споруди	1805	1726	0	0	1805	1726
машини та обладнання	328	383	0	0	328	383
транспортні засоби	145	102	0	0	145	102
земельні ділянки	0	0	0	0	0	0
інші	19	18	0	0	19	18

Продовж. табл. 1.2

1	2	3	4	5	6	7
2. Невиробничого призначення:	0	0	0	0	0	0
будівлі та споруди	0	0	0	0	0	0
машини та обладнання	0	0	0	0	0	0
транспортні засоби	0	0	0	0	0	0
земельні ділянки	0	0	0	0	0	0
інвестиційна нерухомість	0	0	0	0	0	0
інші	0	0	0	0	0	0
Усього	2297	2229	0	0	2297	2229

Станом на 31.12.2017 року основні засоби ПрАТ «Глухівський завод «Електропанель» склали: - будівлі та споруди - по первісній вартості 4720 тис.грн., сума накопиченої амортизації - 2994тис.грн., ступінь зносу - 63,43%; - машини та обладнання - по первісній вартості 2590 тис.грн., сума накопиченої амортизації – 2207 тис.грн., ступінь зносу - 85,21%; - транспортні засоби - по первісній вартості 247 тис.грн., сума накопиченої амортизації – 145 тис.грн., ступінь зносу - 58,70 %; - інші - по первісній вартості 495 тис.грн., сума накопиченої амортизації – 477 тис.грн., ступінь зносу - 96,36 % Підприємство у господарській діяльності використовує лише власні основні засоби. Обмеження на використання майна немає.

Законсервованих основних засобів та таких, що не використовуються у виробництві на підприємстві немає. Ступінь зносу основних засобів на 31.12.2017 р. становить - 72,317 % Повністю амортизовані основні засоби первісною вартістю станом на 31.12.2017 р. 172 тис. грн. Основних засобів із обмеженим правом використання немає. Суттєвих змін в складі основних засобів протягом 2017 року не було.

2. Нематеріальні активи.

Нематеріальні активи з кінцевими термінами використання, придбані в рамках окремих операцій, враховуються за вартістю придбання за вирахуванням накопиченої амортизації і накопиченого збитку від знецінення. Амортизація нараховується рівномірно протягом терміну корисного використання нематеріальних активів. Очікувані терміни корисного

використання і метод нарахування амортизації аналізуються на кінець кожного звітного періоду, при цьому всі зміни в оцінках відображаються в звітності без перерахування порівняльних показників.

Нематеріальні активи з невизначеними термінами використання, придбані в рамках окремих операцій, враховуються за вартістю придбання за вирахуванням накопиченого збитку від знецінення.

Нематеріальний актив списується при продажі або коли від його майбутнього використання або вибуття не очікується економічних вигод. Дохід або збиток від списання нематеріального активу, що є різницею між чистими сумами від вибуття і балансовою вартістю активу, включається в звіт про сукупні доходи і витрати у момент списання.

3. Зменшення корисності нефінансових активів.

На кожну звітну дату Товариство проводить оцінку наявності ознак можливого зменшення корисності активів. За наявності таких ознак або при необхідності проведення щорічного тестування на предмет зменшення корисності Товариство визначає суму відшкодування активу. Сума відшкодування активу є більшою з двох величин: справедливої вартості активу або одиниці, що генерує грошові потоки, за вирахуванням витрат на реалізацію і вартості використання. Сума відшкодування активу визначається для кожного окремого активу, якщо цей актив генерує надходження коштів і ці кошти, в основному, не залежать від інших активів або груп активів. Коли балансова вартість активу або одиниці, що генерує грошові потоки, перевищує суму його/її відшкодування, вважається, що його/її корисність зменшилась, і його/її вартість списується до суми відшкодування. При оцінці вартості використання очікувані грошові потоки дисконтуються до їхньої теперішньої вартості з використанням ставки дисконту (до оподаткування), що відображає поточні ринкові оцінки вартості грошей у часі й ризику, властиві цьому активу. При визначенні справедливої вартості за вирахуванням витрат на реалізацію враховуються останні операції на ринку. У разі неможливості визначення таких операцій використовується відповідна

модель оцінки.

Збитки від зменшення корисності триваючої діяльності, в тому числі від зменшення корисності запасів, визнаються у звіті про прибутки та збитки у складі тих категорій витрат, які відповідають функціям активів зі зменшеною корисністю.

На кожну звітну дату Товариство здійснює оцінку наявності ознак того, що збиток від зменшення корисності, визнаний щодо певного активу раніше, вже не існує або зменшився. За наявності таких ознак Товариство оцінює суму відшкодування активу або одиниці, що генерує грошові потоки. Збиток від зменшення корисності, визнаний для активу в попередніх періодах, сторнується в тому випадку, якщо змінилися попередні припущення, застосовані для визначення суми відшкодування активу з моменту визнання останнього збитку від зменшення корисності. Балансова вартість активу, збільшена внаслідок сторнування збитку від зменшення корисності, не повинна, перевищувати балансову вартість (за вирахуванням амортизації), яку б визначили, якщо б збиток від зменшення корисності активу не визнали в попередні роки. Сторнування збитку від зменшення корисності визнається у звіті про сукупний дохід.

4. Фінансові інструменти - первісне визнання і подальша оцінка.

Фінансові активи.

Первісне визнання та оцінка.

Згідно з положеннями МСБО 39, фінансові активи класифікуються, відповідно, як фінансові активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, кредити та дебіторська заборгованість, інвестиції, утримувані до погашення, фінансові активи, наявні для продажу, або як похідні фінансові інструменти, визначені як інструменти хеджування при ефективному хеджуванні. Товариство визначає класифікацію фінансового активу при первісному визнанні.

У випадку, якщо інвестиції не класифікуються як фінансові активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку,

то при первісному визнанні до їх справедливої вартості додаються безпосередньо пов'язані з ними витрати за операцією.

Всі операції з купівлі або продажу фінансових активів, що вимагають постачання активів у строк, встановлюваний законодавством або правилами, прийнятими на певному ринку (операції на «стандартних умовах»), визнаються на дату укладання угоди, тобто на дату, коли Товариство бере на себе зобов'язання купити або продати актив.

Фінансові активи Товариства фінансові активи наявні для продажу, включають фінансові активи наявні для продажу, грошові кошти та їх еквіваленти, торгову та іншу дебіторську заборгованість та позики. Товариство класифікувало фінансові інвестиції непов'язаним сторонам як інвестиції за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку.

Подальша оцінка.

Подальша оцінка фінансових активів таким чином залежить від їх класифікації.

Фінансові інвестиції наявні для продажу.

Наявні для продажу фінансові інвестиції включають дольові і боргові цінні папери. Дольові інвестиції, класифіковані як наявні для продажу, - це такі інвестиції, які не були класифіковані ані як призначені для торгівлі, ані як переоцінювані за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Боргові цінні папери у цій категорії - це такі цінні папери, які компанія має намір утримувати протягом невизначеного часу і які можуть бути продані для цілей забезпечення ліквідності або у відповідь на зміну ринкових умов.

Після первісної оцінки фінансові інвестиції, наявні для продажу, оцінюються за справедливою вартістю, а нереалізовані доходи або витрати за ними визнаються як інший сукупний дохід у складі резерву інструментів, наявних для продажу, аж до моменту припинення визнання інвестиції, в якій накопичені доходи або витрати перекласифіковуються з резерву інструментів, наявних для продажу, до складу прибутку або збитку, і

визнаються як фінансові витрати.

Товариство оцінило свої фінансові активи, наявні для продажу, на предмет справедливості припущення про можливість і наявність наміру продати їх у найближчому майбутньому. Якщо Товариство не в змозі здійснювати торгівлю цими активами через відсутність активних ринків для них, і наміри керівництва щодо їх продажу в найближчому майбутньому змінились, Товариство в рідких випадках може ухвалити рішення щодо перекласифікації таких фінансових активів. Перекласифікація до категорії позик і дебіторської заборгованості дозволяється у тому випадку, якщо фінансовий актив задовольняє визначенню позик і дебіторської заборгованості, і при цьому Товариство має можливість і має намір утримувати ці активи в осяжному майбутньому або до погашення. Перекласифікація до складу інструментів, утримуваних до погашення, дозволяється тільки в тому випадку, якщо компанія має можливість і має намір утримувати фінансовий актив до погашення.

У випадку фінансових активів, перекласифікованих зі складу категорії «наявні для продажу», пов'язані з ними доходи або витрати, раніше визнані у складі капіталу, амортизуються у складі прибутку або збитку протягом решти строку інвестицій із застосуванням ефективної процентної ставки. Різниця між новою оцінкою амортизованої вартості та очікуваних грошових потоків також амортизується протягом решти строку використання активу із застосуванням ефективної процентної ставки. Якщо згодом встановлюється, що актив знецінився, сума, відображена у капіталі, перекласифіковується до звіту про прибутки та збитки.

Припинення визнання.

Визнання фінансового активу (або, якщо застосовно, частини фінансового активу або частини групи аналогічних фінансових активів) припиняється у випадку закінчення дії прав на отримання грошових надходжень від такого активу.

Позики та дебіторська заборгованість.

Позики та дебіторська заборгованість - це непохідні фінансові активи, що не обертаються на активному ринку, з фіксованими або обумовленими платежами. Після первісного визнання такі фінансові активи відображаються за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної процентної ставки за вирахуванням зменшення корисності. Амортизована вартість розраховується з урахуванням дисконтів або премій при придбанні, а також комісійних або витрат, які є невід'ємною частиною ефективної процентної ставки. Амортизація з використанням методу ефективної процентної ставки відображається у звіті про фінансові результати у складі фінансових витрат. Збитки внаслідок зменшення корисності визнаються у звіті про фінансові результати у складі фінансових витрат.

Припинення визнання.

Визнання фінансового активу припиняється у випадку закінчення дії прав на отримання грошових надходжень від такого активу;

Товариство передало свої права на отримання грошових потоків від активу або взяло на себе зобов'язання з виплати третій особі одержуваних грошових потоків у повному обсязі та без суттєвої затримки, або Товариство передало практично всі ризики та вигоди від активу, або Товариство не передає, але й не залишає за собою, практично всіх ризиків та вигод від активу, але передало контроль над цим активом.

Зменшення корисності фінансових активів.

Товариство визначає, чи існують об'єктивні ознаки зменшення корисності фінансових активів чи групи фінансових активів на кожну звітну дату. Вважається, що відбувається зменшення корисності фінансового активу чи групи фінансових активів тільки тоді, коли існують об'єктивні ознаки зменшення корисності в результаті однієї чи більше подій, що настали після первісного визнання активу, і такий випадок або випадки виникнення збитків мають вплив на очікувані майбутні грошові потоки від активу чи групи фінансових активів, який може бути достовірно визначений. Об'єктивні ознаки зменшення корисності можуть включати ознаки того, що позичальник

чи група позичальників зазнають суттєвих фінансових труднощів, порушують зобов'язання зі сплати процентів чи основної суми боргу, ймовірність банкрутства чи фінансової реорганізації, а також свідчення, на підставі спостережуваної ринкової інформації, поміркованого зменшення очікуваних майбутніх грошових потоків, наприклад, зміни у рівні прострочених платежів або в економічних умовах, що корелюють зі збитками за активами.

Фінансові активи, що обліковуються за амортизованою вартістю.

Спочатку Товариство визначає, чи існують об'єктивні індивідуальні ознаки зменшення корисності фінансових активів, кожен з яких окремо є суттєвим, а також індивідуальні або сукупні ознаки зменшення корисності фінансових активів, кожен з яких окремо не є суттєвим. У випадку, якщо об'єктивні ознаки зменшення корисності розглянутого окремо фінансового активу (суттєвого або несуттєвого) відсутні, цей актив включається до групи фінансових активів з аналогічними характеристиками кредитного ризику. Така група фінансових активів оцінюється на предмет зменшення корисності на сукупній основі. Активи, що оцінюються окремо на предмет зменшення корисності, і стосовно яких визнається або продовжує визнаватися збиток від зменшення корисності, не повинні оцінюватися на предмет зменшення корисності на сукупній основі.

За наявності об'єктивних ознак понесення збитку в результаті зменшення корисності фінансових активів сума збитку визначається як різниця між балансовою вартістю активів та приведеною вартістю очікуваних майбутніх грошових потоків. Приведена вартість очікуваних майбутніх грошових потоків дисконтується за первісною ефективною процентною ставкою за фінансовим активом. Якщо кредит надано під плаваючу процентну ставку, то ставкою дисконтування для визначення збитків від зменшення корисності буде поточна ефективна процентна ставка. Балансова вартість активу зменшується шляхом застосування рахунку резерву, та сума збитку визнається у звіті про фінансові результати.

Процентні доходи нараховуються на основі зменшеної балансової вартості та з застосуванням процентної ставки, використаної для дисконтування майбутніх грошових потоків з метою вимірювання збитків від зменшення корисності. Процентні доходи відображаються у складі доходів від фінансування у звіті про прибутки та збитки. Кредити та відповідний резерв списуються, коли вже немає реальної перспективи відшкодування у найближчому часі, а все забезпечення було реалізовано чи передано Товариству. Якщо у наступному році сума очікуваного збитку від зменшення корисності знижується, й таке зниження може бути об'єктивно пов'язане з подією, що відбулася після визнання збитку від зменшення корисності, то раніше визнаний збиток від зменшення корисності збільшується чи зменшується шляхом коригування рахунку резерву. Якщо списання пізніше відшкодовується, то фінансові витрати у звіті про фінансові результати кредитуються.

Фінансові зобов'язання.

Первісне визнання та оцінка.

Фінансові зобов'язання, що перебувають у сфері дії МСБО 39, класифікуються відповідно як фінансові зобов'язання, переоцінювані за справедливою вартістю через прибуток або збиток, кредити та позики, або як похідні фінансові інструменти, визначені як інструменти хеджування при ефективному хеджуванні. Товариство визначає класифікацію фінансового зобов'язання при первісному визнанні. Фінансові зобов'язання первісно визнаються за справедливою вартістю плюс витрати, безпосередньо пов'язані зі здійсненням операції (для кредитів та позик).

Фінансові зобов'язання Товариства включають торгову та іншу кредиторську заборгованість.

Процентні кредити та позики.

Після первісного визнання кредити та позики відображаються за амортизованою вартістю з використанням методу ефективної процентної ставки. Прибутки та збитки відображаються у звіті про прибутки та збитки,

коли визнання зобов'язань припиняється, а також у процесі амортизації з використанням методу ефективної процентної ставки. Амортизована вартість розраховується з урахуванням дисконтів або премій при придбанні, а також комісійних або витрат, які є невід'ємною частиною ефективної процентної ставки. Амортизація з використанням методу ефективної процентної ставки відображається у складі фінансових витрат у звіті про фінансові результати.

Подальша оцінка.

Подальша оцінка фінансових зобов'язань таким чином залежить від їх класифікації.

Припинення визнання.

Визнання фінансового зобов'язання припиняється в разі погашення, анулювання або закінчення строку погашення відповідного зобов'язання. При заміні одного існуючого фінансового зобов'язання іншим зобов'язанням перед тим самим кредитором на суттєво відмінних умовах або у випадку внесення суттєвих змін до умов існуючого зобов'язання визнання первісного зобов'язання припиняється, а нове зобов'язання відображається в обліку з визнанням різниці в балансовій вартості зобов'язань у звіті про прибутки та збитки.

Взаємозалік фінансових інструментів.

Фінансові активи та фінансові зобов'язання підлягають взаємозаліку, а чиста сума - поданню у балансі тоді і тільки тоді, коли є здійснення у цей момент юридичне право на взаємозалік визнаних сум, а також намір провести розрахунок на нетто-основі, або реалізувати активи і одночасно з цим погасити зобов'язання.

Справедлива вартість фінансових інструментів.

Справедлива вартість фінансових інструментів, торгівля якими здійснюється на активних ринках на кожну звітну дату, визначається виходячи з ринкових котирувань або котирувань дилерів (котирування на купівлю для довгих позицій і котирування на продаж для коротких позицій), без вирахування витрат на здійснення операції.

Справедлива вартість усіх інших фінансових інструментів, що не мають активного обігу на ринку, визначається з використанням відповідних методів оцінки. Такі методи включають використання нещодавніх ринкових операцій, посилення на поточну справедливу вартість іншого інструменту, аналогічного за сутністю, аналіз дисконтованих грошових потоків та інші моделі оцінки.

Запаси.

Запаси оцінюються за меншою з двох сум: фактичною вартістю або чистою вартістю реалізації. Чиста вартість реалізації являє собою прогнозовану ціну реалізації в ході звичайної господарської діяльності за вирахуванням будь-яких очікуваних майбутніх витрат, пов'язаних із доведенням продукції до готовності та її реалізацією. Фактична вартість переважно визначається на індивідуальній основі з використанням спеціальних методів оцінки.

Облік вибуття запасів оцінюється за методом оцінки вибуття запасів за цінами перших закупок (FIFO).

Грошові кошти та їх еквіваленти.

Грошові кошти та їх еквіваленти станом на звітну дату включають кошти на банківських рахунках, готівкові кошти в касі та короткострокові депозити зі строком погашення до шести місяців.

Для цілей звіту про рух грошових коштів грошові кошти та їх еквіваленти складаються з грошових коштів та їх еквівалентів згідно з визначенням вище.

Забезпечення.

Забезпечення визнається тоді, коли Товариство має теперішнє зобов'язання (юридичне або конструктивне) внаслідок минулої події, та існує ймовірність, що для погашення зобов'язання знадобиться вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, і сума зобов'язання може бути достовірно оцінена. Витрати, пов'язані з забезпеченням, відображаються у звіті про сукупний дохід. Коли вплив зміни вартості грошей у часі є

суттєвим, сума забезпечення визначається шляхом дисконтування прогнозованих потоків грошових коштів, із застосуванням ставки дисконту до оподаткування, з урахуванням ризиків, пов'язаних із певним зобов'язанням, за їх наявності. При застосуванні дисконтування збільшення суми забезпечення, що відображає плин часу, визнається як фінансові витрати.

Оренда.

Визначення наявності умов оренди в договорі ґрунтується на сутності договору на дату початку оренди, зокрема на тому, чи залежить виконання договору від використання конкретного активу або договір передбачає право використання активу.

Товариство як орендар.

Фінансова оренда, за якою до Товариства переходять практично всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням орендованим активом, капіталізується на дату початку строку дії оренди за справедливою вартістю орендованого майна, або, якщо ця сума є меншою, - за приведеною вартістю мінімальних орендних платежів. Орендні платежі розподіляються між вартістю фінансування і зменшенням зобов'язання за орендою так, щоб вийшла постійна процентна ставка на непогашену суму зобов'язання. Вартість фінансування відображається безпосередньо у звіті про сукупний дохід.

Капіталізовані орендовані активи амортизуються протягом коротшого з таких періодів: розрахункового строку корисного використання активу або строку оренди, якщо тільки немає обґрунтованої упевненості в тому, що до Товариства перейде право власності на актив у кінці строку оренди.

Платежі за операційною орендою визнаються як витрати у звіті про сукупний дохід із використанням лінійного методу протягом всього строку оренди.

Товариство як орендодавець.

Оренда, за якою у Товариства залишаються практично всі ризики і

вигоди від володіння активом, класифікується як операційна оренда. Первісні прямі витрати, понесені при укладанні договору операційної оренди, включаються до балансової вартості орендованого активу і визнаються протягом строку оренди пропорційно доходу від оренди. Умовні орендні платежі визнаються як дохід у періоді, в якому вони були нараховані.

Визнання доходів.

Дохід визнається тоді, коли є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод Товариства, а сума доходу може бути достовірно визначена. Дохід оцінюється за справедливою вартістю компенсації, яка була отримана, за виключенням знижок, податків на реалізацію або мита. Нижче наведено критерії, в разі задоволення яких визнається дохід:

Дохід від реалізації готової продукції, товарів та запасів.

Доходи визнаються за вирахуванням податків з продажу (ПДВ) після передачі покупцеві всіх ризиків та вигід від володіння такими активами.

Доходи, витрати та активи визнаються за вирахуванням суми податку на додану вартість (ПДВ), крім таких випадків:

- ПДВ, що виникає при придбанні активів чи послуг, не відшкодовується податковим органом; в такому разі ПДВ визнається як частина витрат на придбання активу або частина витратної статті, залежно від обставин;

- дебіторська і кредиторська заборгованість відображається з урахуванням суми ПДВ.

Чиста сума податку на додану вартість, що відшкодовується податковим органом або сплачується йому, включається до дебіторської або кредиторської заборгованості, відображеної в звіті про фінансовий стан.

Дохід від оренди.

Дохід від операційної оренди майна обліковується за лінійним методом протягом відповідного строку оренди.

Податок на прибуток.

Поточний податок на прибуток.

Поточні податкові активи та зобов'язання за поточний і попередній періоди оцінюються в сумі, обчислений до сплати податковим органам (відшкодуванню від податкових органів). Нарахування поточного податку на прибуток здійснюється на основі податкових ставок (та податкового законодавства), які набули або фактично набули чинності на звітну дату. Поточний податок на прибуток Товариства розраховується відповідно до українського податкового законодавства й визначається на основі оподатковуваного прибутку і валових витрат, відображених у податковій декларації Товариства. В 2015-2016 роках ставка податку на прибуток становила 18 %.

Відстрочений податок на прибуток.

Відстрочений податок на прибуток нараховується за методом балансових зобов'язань за усіма тимчасовими різницями на звітну дату між балансовою вартістю активів та зобов'язань для цілей фінансового обліку і вартістю, що враховується у податковому обліку.

Відстрочені податкові зобов'язання визнаються за всіма оподатковуваними тимчасовими різницями, окрім випадків, коли:

відстрочене податкове зобов'язання виникає в результаті первісного визнання гудвілу або активу чи зобов'язання в господарській операції, що не є об'єднанням бізнесу, і яке на момент здійснення операції не впливає ані на бухгалтерський прибуток, ані на оподатковуваний прибуток чи збиток; і відносно оподатковуваних тимчасових різниць, пов'язаних з інвестиціями в дочірні та асоційовані компанії, а також із часткою участі у спільній діяльності, якщо материнська компанія може контролювати розподіл у часі зменшення тимчасової різниці, або існує значна вірогідність того, що тимчасова різниця не буде зменшена в осяжному майбутньому.

Відстрочені податкові активи визнаються за всіма неоподатковуваними тимчасовими різницями і перенесенням на наступні періоди невикористаних податкового кредиту і податкових збитків, якщо існує вірогідність отримання

оподатковуваного прибутку, відносно якого можна застосувати неоподатковувану тимчасову різницю, а також використовувати невикористані податковий кредит і податкові збитки, перенесені на наступні періоди, окрім випадків, коли:

1) відстрочений податковий актив, що стосується неоподатковуваних тимчасових різниць, виникає в результаті первісного визнання активу або зобов'язання в господарській операції, що не є об'єднанням бізнесу, та який на момент здійснення операції не впливає ані на бухгалтерський прибуток, ані на оподатковуваний прибуток чи збиток; і

2) відносно оподатковуваних тимчасових різниць, пов'язаних з інвестиціями в дочірні і асоційовані компанії, а також із часткою участі у спільній діяльності, відстрочені податкові активи визнаються, тільки якщо існує вірогідність сторнування тимчасових різниць в осяжному майбутньому і буде отриманий оподатковуваний прибуток, відносно якого можна застосувати тимчасову різницю.

Балансова вартість відстрочених податкових активів переглядається на кожну звітну дату й зменшується, якщо більше не існує вірогідності отримання достатнього оподатковуваного прибутку, який дозволив би реалізувати частину або всю суму такого відстроченого податкового активу. Невизнані раніше відстрочені податкові активи переоцінюються на кожну звітну дату й визнаються тоді, коли виникає вірогідність отримання в майбутньому оподатковуваного прибутку, що дає можливість реалізувати відстрочений податковий актив.

Відстрочені податкові активи і зобов'язання визначаються за ставками податку, застосування яких очікується при реалізації активу або погашенні зобов'язання, на основі податкових ставок і положень податкового законодавства, що діють, або оголошених (і практично прийнятих) на звітну дату.

Відстрочений податок на прибуток, що стосується статей, які визнаються безпосередньо у складі капіталу, визнається у складі капіталу, а

не у складі прибутків або збитків.

Відстрочені податкові активи і відстрочені податкові зобов'язання підлягають взаємозаліку за наявності повного юридичного права зарахувати поточні податкові активи в рахунок поточних податкових зобов'язань, якщо вони відносяться до податків на прибуток, нарахованих тим самим податковим органом на той самий суб'єкт господарювання.

Таблиця 1.3

**Інформація щодо вартості чистих активів ПрАТ «Глухівський завод
«Електропанель» за 2017 рік**

Найменування показника	2017 р.	2016 р.
Розрахункова вартість чистих активів (тис. грн)	5624	6604
Статутний капітал (тис. грн.)	70	70
Скоригований статутний капітал (тис. грн)	20	20
Опис	Вартість чистих активів розрахована за даними Балансу як різниця балансової вартості активів та всіх видів зобов'язань і забезпечень, відображених в Балансі. Розрахунок проведено з урахуванням вимог Методичних рекомендацій щодо визначення вартості чистих активів акціонерного товариства, схвалених рішенням ДКЦПФР від 17.11.2004 р.	
Висновок	Розрахункова вартість чистих активів перевищує статутний капітал на 5554 тис.грн. Розрахункова вартість чистих активів перевищує скоригований статутний капітал на 5604 тис.грн. Вимоги частини третьої статті 155 Цивільного кодексу України дотримані. Зменшення статутного капіталу не вимагається.	

У відповідності до нової редакції розділу III Податкового кодексу України, суб'єктам господарювання, обсяг доходу яких складає менше 20 млн. грн. дозволено не враховувати коригувань витрат у відповідності до вимог цього розділу і розраховувати податок на прибуток на підставі показників фінансової звітності.

Прибуток на акцію.

Базовий розмір прибутку на одну акцію розрахований шляхом ділення

чистого прибутку за період, який підлягає розподілу між власниками звичайних акцій (прибуток за період мінус дивіденди, виплачені на привілейовані акції), на середньозважену кількість звичайних акцій, які перебували в обігу.

Таблиця 1.4

**Інформація про зобов'язання та забезпечення ПрАТ «Глухівський завод
«Електропанель» за 2017 рік**

Види зобов'язань	Дата виникнення	Непогашена частина боргу (тис. грн.)	Відсоток за користування коштами (відсоток річних)	Дата погашення
1	2	3	4	5
Кредити банку	X	0	X	X
у тому числі:				
Зобов'язання за цінними паперами	X	0	X	X
у тому числі:				
за облігаціями (за кожним випуском):	X	0	X	X
за іпотечними цінними паперами (за кожним власним випуском):	X	0	X	X
за сертифікатами ФОН (за кожним власним випуском):	X	0	X	X
за вексями (всього)	X		X	X

Продовж. табл. 1.4

1	2	3	4	5
за іншими цінними паперами (у тому числі за похідними цінними паперами)(за кожним видом):	X	0	X	X
за фінансовими інвестиціями в корпоративні права (за кожним видом):	X	0	X	X
			X	
Податкові зобов'язання	X	81	X	X
Фінансова допомога на зворотній основі	X	0	X	X
Інші зобов'язання та забезпечення	X	13086	X	X
Усього зобов'язань та забезпечень	X	13167	X	X
Опис:	Інші зобов'язання складається з: - кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги 11898 тис.грн.; - поточні забезпечення 615 тис. грн., - з одержаних авансів 444 тис.грн., - зі страхування 11 тис.грн., - з оплати праці 95 тис.грн., - інші поточні зобов'язання 23 тис.грн. Безнадійна кредиторська заборгованість, а також заборгованість з минулими термінами позовної давності на балансі Товариства відсутня.			

Валюта.

При підготовці фінансової звітності Товариства угоди, оцінені у валютах, відмінних від української гривні («іноземні валюти»), відображаються за обмінним курсом на дату операції. Монетарні статті, виражені в іноземних валютах, перераховуються за відповідним валютним курсом на дату складання звітності. Немонетарні статті, що обліковуються за справедливою вартістю, вираженою в іноземній валюті, перераховуються за

обмінними курсами, чинними на дату визначення справедливої вартості. Немонетарні статті, відображені за історичною вартістю, вираженою в іноземній валюті, не перераховуються. Курсові різниці, що виникають при розрахунках за монетарними статтями або при переведенні монетарних статей за курсами, котрі відрізняються від тих, за якими вони переводилися при первісному визнанні протягом періоду або у попередній фінансовій звітності, визнаються в прибутку або збитку в тому періоді, у якому вони виникають. Курсова різниця виникає тоді, коли монетарні статті виникають від операції в іноземній валюті, а зміна у валютному курсі відбувається в період між датою операції і датою розрахунку. Коли розрахунки за операцією здійснюються протягом того самого облікового періоду, в якому операція відбулася, тоді вся курсова різниця визнається в цьому періоді. Проте, коли розрахунок за операцією здійснюється в наступному обліковому періоді, курсова різниця, визнана в кожному періоді до дати розрахунку, визначається на основі зміни у валютних курсах протягом кожного періоду.

Публічне акціонерне Товариство «Глухівський завод «Електропанель» виробляє:

- увідно-розподільчі комплектні пристрої для житлового та промислового будівництва;
- комплектні пристрої «Каскад МК» для автоматичного управління свердловинними насосами водопідйому та дренажу;
- комплектні станції ШГС 5805 МН для управління і захисту електронасосів видобутку нафти;
- нормалізовану серію блоків управління асинхронними двигунами з коротко замкнутим ротором Б5030;
- дросельні проводи (індукційні реостати та тиристорний пускач) управління асинхронними двигунами;
- панелі кранові постійного та змінного струму для керування окремими агрегатами підйомно-транспортного обладнання;
- блоки резисторів серії ЯС, БРФ, БРК, БРКФ;

- резистори та блоки резисторів для наземного, підземного, рейкового та безрейкового електротранспорту;
- безресорні підвіски «Торсіон»;
- котли опалювальні піролізні;
- агрегати пересувні зварювальні серії АДД 3001, та інше обладнання

Ринки збуту Товариства – це підприємства України, зокрема підприємства концерну «НІКМАС» країн СНД, зокрема найбільш вагомий - це Росія.

Основні постачальники: ТОВ «Електросервис», ТОВ «Електрофарфор», Славянський завод високовольтної апаратури, ТОВ «Харків кольормед» та інші.

За останні п'ять років основні придбання активів склали в сумі 660 тис. грн., відчужень на суму 88 тис. грн. Значних інвестицій не планується.

Протягом 2016 року між Товариством і власниками істотної участі, членами наглядової ради, членами виконавчого органу, афільованими особами значних господарських операцій не здійснювали. Господарські операції відбувались по договірних цінах.

На діяльність Товариства мали значні зміни, які відбувалися в організаційному устрої промисловості. Ознаками цього процесу у сфері бізнесу є концентрація ресурсів, вертикальна й горизонтальна інтеграція, збільшення капіталізації бізнесу. Але кризові явища, що відбулися в світі, негативно вплинули на розвиток як Товариства, так і промисловості в цілому. Негативно впливає на розвиток Товариства та гальмує його невирішеність багатьох питань нормативно-правового, організаційного і фінансового забезпечення. Слабкою залишається інвестиційна підтримка промисловості. Товариство не має інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету та коштів іноземних інвесторів. Інвестиції здійснюються Товариством з власних коштів або залученням кредитних ресурсів під високі процентні ставки за їх користування. Крім того, одним із негативних факторів, що впливають на діяльність Товариства, є відсутність висококваліфікованих кадрів робітничих професій.

Сплачено 4,8 тис.грн. фінансових санкцій по господарських договорах.

Основними джерелами фінансування діяльності Товариства є власні кошти та кредитні ресурси. За останні три роки значних інвестицій в оновлення виробничих засобів Товариство не здійснювало.

Укладених, але ще не виконаних договорів немає.

Підприємство нарощує виробничий потенціал, завойовує нові ринки збуту продукції, розширює сфери своєї діяльності. Товариством освоєно виробництво компресорних установок різних потужностей, які використовуються промисловими підприємствами. Це компресорні установки та повітрянодувки на базі роторних компресорів типу ВР та ГР. У майбутньому планується освоєння нових видів продукції на базі нових технологій.

Дослідженнями та новими розробками для підприємств концерну «НІКМАС» займається Міжнародний інститут компресорного та енергетичного машинобудування. Інститут працює над новими розробками в області використання компресорного та енергетичного обладнання в вугільній та гірничій промисловостях. В підприємство за останні п'ять років значно розширило номенклатуру виробів, освоєно виробництво таких видів продукції: комплектних пристроїв для кранового електроприводу (кранові панелі змінного і постійного струму , індукційний реостат); компресори роторні типу ГР і ВР; електропривідних компресорних установок; пристроїв аерації зерна; опалювальних піролізних котлів; ряду низьковольтних комплектних пристроїв в стандартному виконанні за типовими схемами так і естандартних за індивідуальними схемами замовника.

Нематеріальні активи на балансі підприємства обліковуються за первісною вартістю. Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться згідно з П(С)БО 8. Для нарахування амортизації прийнятий прямолінійний метод.

Основні засоби відображено в фінансовій звітності за первісною вартістю.

Нарахування амортизації відбувається прямолінійним методом. Терміни корисного використання об'єктів нерухомості - понад 20 років.

Переоцінка протягом року не проводилась.

Запаси обліковуються на балансі підприємства за собівартістю. Вартість запасів АТ «ЕЛПА» визначається відповідно до П(С)БО №9 «Запаси» - при вибутті запасів АТ «ЕЛПА» застосовується метод середньозваженої вартості.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Резерв сумнівних боргів визначається виходячи з аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

Виплати за роботи, виконані працівниками, обліковуються згідно з П(С)БО 26 «Виплати працівникам».

Виправлення помилок і змін у фінансових звітах у попередніх періодах здійснюється шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного року відповідно до П(С)БО №6.

Облік витрат на виробництво здійснюється згідно з П(С)БО 16 «Витрати». Дохід оцінюється та визначається відповідно до вимог П(С)БО 15 «Доходи». За 2016-2017 роки дивіденди не нараховувалися з причини збиткової діяльності Товариства. Звіт про рух грошових коштів за непрямим методом не складається.

Висновки за розділом 1

Основою ефективного функціонування сучасного підприємства є безперервний періодичний рух грошових коштів. Як показує практика, перед господарюючими суб'єктами постійно виникають проблеми щодо організації контролю над поновленням та подальшим збереженням динаміки циклів усієї діяльності підприємства. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами, і успіх діяльності підприємства багато в чому визначається здатністю їх раціонально розподіляти і використовувати.

Гроші – одне з найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку. Вони завжди привертали до себе пильну увагу вчених, але систематичні дослідження грошей і формування їх наукових теорій почалися з розвитком капіталізму.

Брак досвіду функціонування підприємств України в ринкових умовах, недостатнє вирішення проблеми управління їх грошовими потоками як в методологічному, так і в прикладному аспектах призводять до того, що у вітчизняній практиці аналізу рух коштів практично не береться до уваги. Це зумовлює ігнорування найбільш важливої – динамічної частини бізнесу і породжує низку серйозних проблем, пов'язаних з необґрунтованістю та хаотичністю управління і загостренням загальної проблеми неплатежів.

Визначення поняття «грошові кошти», що використовується бухгалтерами під час ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності вітчизняними підприємствами, що керуються у своїй діяльності Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, наведено у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Відповідно до зазначеного нормативно-правового акту, грошові кошти (гроші) – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Для перевірки достовірності даних обліку та звітності щодо відображення стану та руху грошових коштів проводять аудит грошових коштів.

Основними завданнями аудиту грошових коштів є: перевірка наявності грошових коштів у підприємства та виявлення нестач або надлишків; оцінка правильності зберігання та використання грошових коштів; перевірка дотримання нормативно-правових актів щодо порядку ведення касових операцій; перевірка законності та цільового витрачання грошових коштів; оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни та внутрішнього контролю суб'єкта підприємницької діяльності.

Аудит грошових коштів є актуальним при проведенні операційних перевірок, якщо власник відокремлений від керівництва підприємством і його цікавить не тільки відповідність бухгалтерського обліку існуючим вимогам, законність і обґрунтованість витрат безготівкових коштів, чи порушення у обігу готівки, які можуть стати причиною застосування фінансових санкцій, аудитор виявляє факти шахрайства.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГОРОШОВИХ КОШТІВ НА ПРАТ «ГЛУХІВСЬКИЙ ЗАВОД «ЕЛЕКТРОПАНЕЛЬ»

2.1. Організація обліку грошових коштів

Розрахунки готівкою здійснюються між підприємствами, підприємцями і з фізичними особами через касу як за рахунок готівкової виручки, так і за рахунок коштів, одержаних із банків. Порядок ведення касових операцій у національній валюті України підприємствами (підприємцями) визначено Національним банком України [6].

З метою забезпечення здійснення розрахунків готівкою підприємства повинні мати касу, окреме приміщення, а їх керівники мають забезпечити належне облаштування цієї каси та надійне зберігання готівкових коштів у ній. Якщо з вини керівників не були створені належні умови для забезпечення збереження коштів під час їх зберігання і транспортування, то вони несуть за це відповідальність у встановленому законодавством України порядку. Зберігання в касі готівки та інших цінностей, що не належать цьому підприємству, забороняється.

Керівник підприємства укладає з касиром договір про повну матеріальну відповідальність та ознайомлює його під підпис із вимогами Положення а саме про те, що з моменту прийняття на роботу він (вона), робітник підприємства, відповідає за збереження всіх прийнятих ним цінностей [6]. Касиру забороняється передовіряти виконання дорученої йому роботи іншим особам.

На підприємствах, які мають одного касира, у разі потреби тимчасової його заміни (непрацездатність, відпустка тощо) виконання обов'язків касира покладається на іншого працівника за письмовим наказом керівника. З цим працівником теж укладається договір про повну матеріальну

відповідальність на час виконання ним обов'язків касира. При цьому, керівником підприємства призначається комісія, як правило це керівник чи заступник, головний бухгалтер та особа назначена касиром у їх присутності перераховує цінності, що передані йому під відповідальність. Про результати перерахування і передавання цінностей складається акт за підписами зазначених осіб. У разі зміни матеріально відповідальних осіб акт складається в трьох примірниках (для матеріально відповідальної особи, яка здала цінності, матеріально відповідальної особи, яка прийняла цінності, а також бухгалтерії).

Підприємства, штатним розписом яких не передбачено посади касира, виконання його обов'язків можуть покладати відповідно до письмового розпорядження керівника на бухгалтера чи іншого працівника, з яким укладається договір.

На підприємствах, які мають відокремлені підрозділи або обслуговуються централізованими бухгалтеріями, оплату праці, виплати допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, стипендій та премій можуть проводити за письмовим наказом керівника інші, крім касирів, особи, на яких покладаються обов'язки, установлені для касирів, з якими укладається договір про повну матеріальну відповідальність.

Гранична сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлюється Національним банком України, 1 вересня 2013 року набрала чинності постанова Правління Національного банку України від 6 червня 2013 року № 210 «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою», зареєстрована в Міністерстві юстиції України 2 липня 2013 року за № 1109/23641.

Згідно з вимогами цієї постанови з 1 вересня поточного року готівкові розрахунки між фізичною особою та підприємством (підприємцем) за товари (роботи, послуги) не мають перевищувати 150 000 гривень. Крім того, фізичні особи між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають

нотаріальному посвідченню, можуть розраховуватися готівкою в розмірі не більше 150 000 гривень.

Розрахунки фізичних осіб з юридичними особами, фізичними особами-підприємцями за товари (роботи, послуги), вартість яких перевищує 150 000 гривень, мають здійснюватися в безготівковому порядку, зокрема шляхом переказу коштів з поточного рахунку на поточний рахунок. При цьому переказ може бути ініційований за допомогою, наприклад, платіжної картки. Такі розрахунки також можна здійснювати шляхом внесення готівки для подальшого зарахування коштів на поточні рахунки юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців – отримувачів коштів.

У разі здійснення готівкових розрахунків понад установлену граничну суму кошти в розмірі перевищення встановленої суми додаються до фактичних залишків готівки в касі на кінець дня платника готівки одноразово в день здійснення цієї операції, з подальшим порівнянням одержаної розрахункової суми із затвердженим лімітом каси (граничний розмір суми готівки, що може залишатися в касі в позаробочий час).

Підприємства мають право зберігати у своїй касі готівку, одержану в банку для виплат, що належать до фонду оплати праці, а також пенсій, стипендій, дивідендів (доходу), понад установлений ліміт каси протягом трьох робочих днів, уключаючи день одержання готівки в банку. Для проведення цих виплат працівникам віддалених відокремлених підрозділів підприємств залізничного транспорту та морських портів готівка може зберігатися в їх касах понад установлений ліміт каси протягом п'яти робочих днів, уключаючи день одержання готівки в банку у сумі, що зазначена в переданих до каси відомостях на виплату грошей (видаткова відомість).

Готівка, що одержана в банку на інші виплати, має видаватися підприємством своїм працівникам у той самий день. Суми готівки, що одержані в банку і не використані за призначенням протягом установлених вище строків, повертаються підприємством до банку не пізніше наступного робочого дня банку або можуть залишатися в його касі у межах

установленого ліміту.

Видача готівкових коштів під звіт на закупівлю сільськогосподарської продукції та заготівлю вторинної сировини, крім металобрухту, дозволяється на строк не більше 10 робочих днів від дня видачі готівкових коштів під звіт, а на всі інші виробничі (господарські) потреби на строк не більше двох робочих днів, уключаючи день отримання готівкових коштів під звіт.

Якщо підзвітній особі одночасно видана готівка як на відрядження, так і для вирішення в цьому відрядженні виробничих питань (у тому числі для закупівлі сільськогосподарської продукції у населення та заготівлі вторинної сировини), то строк, на який видана готівка під звіт на ці завдання, може бути продовжено до завершення терміну відрядження. Видача відповідній особі готівкових коштів під звіт проводиться тільки за умови звітування нею за раніше отримані під звіт суми.

Касові операції підприємств (підприємців) між собою та з фізичними особами, що пов'язані з прийманням та видачею готівки під час проведення розрахунків через касу повинні відображатися у відповідних регістрах бухгалтерського обліку: книгах обліку установленої форми (касова книга, книга обліку доходів і витрат, книга обліку виданих та прийнятих старшим касиром грошей або книга обліку розрахункових операцій); журналах синтетичного та аналітичного обліку.

До касових документів відносять касові ордери та відомості на виплату грошей, розрахункові документи (касовий чек, товарний чек, розрахункова квитанція, проїзний документ тощо, що підтверджує факт продажу (повернення) товарів, надання послуг, отримання (повернення) коштів, купівлі-продажу іноземної валюти), квитанції програмно-технічних комплексів самообслуговування, відомості закупівлі сільськогосподарської продукції, інші прибуткові та видаткові касові документи, за допомогою яких відповідно до законодавства України оформляються касові операції, звіти про використання коштів, а також відповідні журнали встановленої форми для реєстрації цих документів та книги обліку.

Приймання готівки до каси проводиться за прибутковими касовими ордерами, підписаними головним бухгалтером або особою, уповноваженою керівником підприємства.

Про приймання підприємствами готівки в касу за прибутковими касовими ордерами видається засвідчена відбитком печатки цього підприємства квитанція, яка є відривною частиною прибуткового касового ордера за підписами головного бухгалтера.

У разі ведення автоматизованого обліку касових операцій, наприклад з використанням програмного комплексу «1 С: «Підприємство 8.2.», для створення прибуткового касового ордера у електронному форматі послідовно вносять дані у необхідні поля електронного документа.

The screenshot shows the 'Приходный кассовый ордер' (Cash Receipt Order) form in the '1C: Enterprise 8.2' software. The window title is 'Приходный кассовый ордер: Получение наличных денежных средств в банке. Не проведен' (Cash Receipt Order: Receipt of cash funds in the bank. Not posted). The form includes the following fields and controls:

- Номер:** Input field with value 'lg000000001' and a date/time field 'от: 02.01.2012 12:00:00'.
- Организация:** Input field with value 'ПП Іграшка' and a search icon.
- Счет учета:** Dropdown menu with value '301'.
- Номер ордера:** Input field with value '1'.
- Сумма:** Input field with value '1 000,00' and a currency field 'Валюта: грн'.
- Реквизиты платежа:** Tabbed section with 'Печать' (Print) selected.
- Принято от:** Input field with value 'з поточного рахунку'.
- Основание:** Input field with value 'чек №122049'.
- Приложение:** Input field.
- Выводить на печать сумму НДС:** Checkbox (unchecked).
- Назначение ДС:** Input field with value 'Інше' and a search icon.
- Ответственный:** Input field with value 'Абдулов Юрий Владимирович' and a search icon.
- Комментарий:** Input field.
- Buttons:** 'Приходный кассовый ордер', 'Печать', 'OK', 'Записать', 'Закреть'.

Рис. 2.1. Прибутковий касовий ордер, сформований за допомогою програмного продукту «1 С: Бухгалтерія. Версія 8.2»

Таким чином, після заповнення всіх реквізитів документа надається команда на «печать».

Видача готівки з кас проводиться за видатковими касовими ордерами

або видатковими відомостями. Додатки 3-4. Документи на видачу готівки мають підписувати керівник і головний бухгалтер або працівник підприємства, який на це уповноважений керівником. До видаткових ордерів можуть додаватися заява на видачу готівки, розрахунки тощо. Якщо на доданих до видаткових касових ордерів документах, заявах, рахунках тощо є дозвільний напис керівника підприємства, то його підпис на видаткових касових ордерах не обов'язковий.

У разі видачі окремим фізичним особам готівки (у тому числі працівникам підприємства) за видатковим касовим ордером або видатковою відомістю касир вимагає пред'явити паспорт чи документ, що його замінює, записує його найменування і номер, ким і коли він виданий. Фізична особа розписується у видатковому касовому ордері або видатковій відомості про одержання готівки із зазначенням одержаної суми (гривень – словами, копійок цифрами). Якщо видаткова відомість складена на видачу готівки кільком особам, то одержувачі також пред'являють паспорти чи документи, що їх замінюють, і розписуються у відповідній графі документа.

Видачу готівки касир проводить тільки особі, зазначеній у видатковому касовому ордері або видатковій відомості. якщо видача готівки проводиться за довіреністю, оформленою у встановленому порядку згідно із законодавством України, у тому числі й особи, що не має змоги у зв'язку з хворобою або з інших поважних причин поставити підпис власноручно, то в тексті ордера після прізвища, імені та по батькові одержувача готівки бухгалтер зазначає прізвище, ім'я та по батькові особи, якій довірено одержати готівку. У разі видачі готівки за видатковою відомістю перед підписом про одержання грошей касир робить у ній напис «За довіреністю». Довіреність залишається в касира і додається до видаткового касового ордера або видаткової відомості. У разі використання програми «1 С: Бухгалтерія» для видаткового касового ордера заповнюються реквізити платежу»:

Видача готівки особам, яких немає в штатному розписі підприємства, проводиться за видатковими касовими ордерами, що виписуються окремо на

кожну особу або за окремою видатковою відомістю. Електронна форма, закладка «печать».

Приймання одержаної з банку готівки в касу та видача готівки з каси для здавання її до банку теж оформляються відповідними касовими ордерами (прибутковим або видатковим) з відображенням такої касової операції в касовій книзі. Документом, що свідчить про здавання виручки до банку, є відповідна квитанція до прибуткового документа банку на внесення готівки, засвідчена підписами відповідальних осіб банку та відбитком печатки (штампа) банку. Документом, що свідчить про здавання виручки до банку через інкасаторів, є копія супровідної відомості до сумки з готівковою виручкою (готівкою), засвідчена підписом та відбитком печатки інкасатора-збирача. Документом, що свідчить про приймання готівки програмно-технічним комплексом самообслуговування для подальшого її переказу, є чек банкомата та квитанція, яка містить обов'язкові реквізити документа на переказ готівки і підтверджує внесення відповідної суми готівки до цього програмно-технічного комплексу самообслуговування та здійснення ініціювання операції з переказу готівки.

Виплати, пов'язані з оплатою праці, проводяться касиром підприємства або за видатковими касовими ордерами на кожного одержувача чи за видатковими відомостями. На титульній сторінці видаткової відомості робиться дозвільний

Виплати, пов'язані з оплатою праці, проводяться касиром підприємства або за видатковими касовими ордерами на кожного одержувача чи за видатковими відомостями. На титульній сторінці видаткової відомості робиться дозвільний напис про видачу готівки за підписами керівника і головного бухгалтера або осіб, уповноважених керівником, із зазначенням строків видачі готівки і суми (гривень – словами, копійок – цифрами).

Після виплати на титульній сторінці відомості зазначається загальна сума виданої і депонованої заробітної плати. За потреби в графі «Примітки» зазначаються реквізити пред'явленого документа. Під час заповнення

відомості після останнього запису в ній має бути незаповнений рядок для зазначення загальної суми. Такі рядки можуть бути наприкінці кожної сторінки відомості.

Одноразові видачі готівки на виплати, пов'язані з оплатою праці, окремим особам проводяться, як правило, за видатковими касовими ордерами. Після закінчення встановлених строків виплат, пов'язаних з оплатою праці за видатковими відомостями, касир зобов'язаний:

1) у видатковій відомості проти прізвища осіб, яким не здійснено виплату, поставити відбиток штампа або зробити напис «Депоновано». До депонованої заробітної плати відносять готівкові кошти, що одержані підприємствами для виплат, пов'язаних з оплатою праці, та не виплачені в установленний строк окремим фізичним особам;

2) скласти реєстр депонованих сум;

3) у кінці видаткової відомості зазначити фактично виплачену суму та недоодержану суму виплат, яка підлягає депонуванню, звірити ці суми із загальним підсумком за видатковою відомістю і засвідчити напис своїм підписом. Якщо готівкові кошти видавалися не касиром, а іншою особою, то на відомості додатково робиться напис «Готівку за відомістю видав (підпис)»;

4) здійснити відповідний запис у касовій книзі згідно з виписаним бухгалтерією видатковим касовим ордером на фактично видану суму за видатковою відомістю.

Бухгалтер робить перевірку записів, зроблених касирами у видаткових відомостях, та здійснює підрахунок виданих і депонованих за ними сум. Депоновані суми, що підлягають здаванню в банк, оформляються шляхом складання одного загального видаткового касового ордера. Прибуткові касові ордери і квитанції до них, а також видаткові касові ордери і видаткові відомості мають заповнюватися бухгалтером чорнилом темного кольору чорнильною або кульковою ручкою, за допомогою друкарських машинок, комп'ютерних засобів чи іншими способами, які забезпечили б належне

збереження цих записів протягом установленого для зберігання документів терміну.

У касових ордерах зазначається підстава для їх складання і перелічуються додані до них документи. Видача касових ордерів і видаткових відомостей на руки особам, що вносять або одержують готівку, забороняється. Приймання і видача готівки за касовими ордерами може проводитися тільки в день їх складання. Виправлення в касових ордерах та видаткових відомостях забороняються.

Прибуткові та видаткові касові ордери до передавання в касу реєструються бухгалтером у журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових документів, який ведеться окремо за прибутковими та видатковими операціями. Видаткові касові ордери, що оформлені на підставі видаткових відомостей, реєструються в такому журналі після здійснення виплат, зазначених у видатковій відомості.

Реєстрація касових ордерів і видаткових відомостей може здійснюватися за допомогою комп'ютерних засобів, які забезпечують формування і роздрукування потрібних касових документів. Водночас у документі «Вкладний аркуш журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів», який формується і роздруковується за відповідний день, забезпечується також формування даних для обліку руху коштів. Під час одержання касових ордерів або видаткових відомостей касир зобов'язаний перевірити:

- 1) наявність і справжність на документах відповідних підписів, а на видатковій відомості – дозвільного напису керівника підприємства або осіб, які ним уповноважені;
- 2) правильність оформлення документів, наявність усіх реквізитів;
- 3) наявність перелічених у документах додатків.

У разі невиконання хоча б однієї із зазначених вимог касир повертає документи для відповідного оформлення. Касові ордери або видаткові відомості одразу ж після одержання або видачі за ними готівки підписуються

касиром, а на доданих до них документах ставиться відбиток штампа або напис «Оплачено» із зазначенням дати (число, місяць, рік).

Касові документи після складання касиром звіту та оброблення цього звіту комплектуються в хронологічному порядку, нумеруються, переплітаються в окремі папки та зберігаються відповідно до законодавства України відповідальною особою, на яку керівником покладено обов'язок щодо їх зберігання. Виносити з приміщення підприємства касові документи дозволяється тільки за наявності письмового дозволу керівника або головного бухгалтера. У цьому разі до кінця робочого дня зазначені документи обов'язково мають бути повернуті до приміщення підприємства. Касові документи можуть вилучатися у випадках, передбачених законодавством України.

Усі надходження і видачу готівки в національній валюті підприємства відображають у касовій книзі Додаток 6. Кожне підприємство (юридична особа), що має касу, веде одну касову книгу для обліку операцій з готівкою в національній валюті. Відокремлені підрозділи підприємств, які проводять операції з приймання готівки за продану продукцію (товари, роботи, послуги) з оформленням її прибутковим касовим ордером, а також з видачі готівки на виплати, пов'язані з оплатою праці, виробничі (господарські) потреби, інші операції з оформленням їх видатковими касовими ордерами і відомостями, ведуть касову книгу. Аркуші касової книги мають бути пронумеровані, прошнуровані та скріплені відбитком печатки підприємства. Кількість аркушів у касовій книзі засвідчується підписами керівника і головного бухгалтера підприємства.

Записи в касовій книзі здійснюються у двох примірниках (через копіювальний папір) чорнилом темного кольору чорнильною або кульковою ручкою. Перші примірники, що є невідривною частиною аркуша касової книги – «Вкладні аркуші касової книги», залишаються в касовій книзі. Другі примірники, що є відривною частиною аркуша касової книги – «Звіт касира», є документом, за яким касири звітують щодо руху грошей у касі. Перші і

другі примірники мають однакові номери. Виправлення в касовій книзі, як правило, не допускаються. Якщо виправлення зроблені, то вони засвідчуються підписами касира, а також головного бухгалтера або особи, що його замішує. Записи в касовій книзі проводяться касиром за операціями одержання або видачі готівки за кожним касовим ордером і видатковою відомістю в день її надходження або видачі. За відсутності руху готівки в касі протягом робочого дня записи в касовій книзі в цей день можуть не провадитися.

Щоденно в кінці робочого дня касир підсумовує операції за день, виводить залишок готівки в касі на початок наступного дня і передає до бухгалтерії як звіт касира другі примірники, що є відривною частиною аркуша касової книги (копію записів у касовій книзі за день), з прибутковими і видатковими касовими ордерами під підпис у касовій книзі. Готівка, яка видана за видатковими відомостями на виплати, пов'язані з оплатою праці, відображається в касовій книзі після закінчення строків цих виплат та закриття вищезазначених документів оформлених відповідними видатковими касовими ордерами.

Контроль за правильним веденням касової книги покладається на головного бухгалтера або працівника підприємства, який на це уповноважений керівником.

Підприємства за умови забезпечення належного зберігання касових документів можуть вести касову книгу в електронній формі за допомогою комп'ютерних засобів. Програмне забезпечення, за допомогою якого ведеться касова книга, має забезпечувати візуальне відображення і роздрукування кожної з двох частин аркуша касової книги («Вкладний аркуш касової книги» та «Звіт касира»), які за формою і змістом мають відтворювати форму та зміст касової книги в паперовій формі. Записи в касовій книзі здійснюються на підставі відповідної інформації з касових документів. Записи в касовій книзі мають робитися до початку наступного робочого дня (тобто із залишками на кінець попереднього дня), а також містити всі

реквізити, що передбачені формою касової книги. Сторінки касової книги мають нумеруватися автоматично в порядку зростання з початку року. У разі роздрукування «Вкладного аркуша касової книги» у кінці місяця має автоматично роздруковуватися загальна кількість аркушів касової книги за цей місяць, а в разі роздрукування в кінці року – їх загальна кількість за рік.

Після роздрукування «Вкладного аркуша касової книги» і «Звіту касира» касир зобов'язаний перевірити правильність складання цих документів, підписати їх і передати «Звіт касира» разом з відповідними касовими документами до бухгалтерії під підпис у «Вкладному аркуші касової книги». Вкладний аркуш касової книги протягом року зберігається касиром окремо за кожний місяць. Після закінчення календарного року (або залежно від потреби) «Вкладний аркуш касової книги» формується в підшивки в хронологічному порядку. Загальна кількість аркушів за рік засвідчується підписами керівника і головного бухгалтера підприємства – юридичної особи, а підшивки формуються в книгу, яка скріплюється відбитком печатки підприємства (юридичної особи). Після закінчення календарного року касова книга на електронних носіях має архівуватися.

При здійсненні розрахунків можуть застосовуватись акредитивна, інкасова, вексельна форма розрахунків, а також форми розрахунків за розрахунковими чеками та з використанням розрахункових документів на паперових носіях та в електронному вигляді. Різні форми розрахунків пов'язані з використанням різних видів розрахункових документів. Розрахункові документи готує постачальник або платник, а в окремих випадках – банк. Розрахунковий документ – це відповідно оформлений документ на переказ грошових коштів. Залежно від форми безготівкових розрахунків використовуються відповідна форма розрахункового документа саме:

1) меморіальний ордер – розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунку платника і внутрішньобанківських операцій відповідно до Закону України

«Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та нормативно-правових актів Національного банку;

2) платіжними дорученнями – розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача;

3) платіжними вимогами-дорученнями – розрахунковий документ, який складається з двох частин:

4) верхньої – вимоги отримувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів;

5) нижньої – доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок отримувача;

6) чеками – розрахунковий документ, що містить розпорядження власника рахунку (чекодавця) установі банку емітента (банку, що видає чек або чекову книжку), яка веде його рахунок, сплатити чекодержателю (отримувачу коштів за чеком) зазначену в чеку суму коштів.

7) акредитивами – договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж;

8) векселями;

9) інкасовими дорученнями (розпорядженнями).

Платіжні вимоги та інкасові доручення (розпорядження) застосовуються у випадках стягнення в безспірному порядку сум фінансових санкцій, недоїмки в бюджет з податків, штрафів, які нараховані державними податковими органами.

Під час здійснення розрахунків можуть застосовуватись розрахункові документи на паперових носіях та в електронному вигляді.

Усі текстові елементи бланків мають бути виконані українською

мовою. Відповідальність за правильність заповнення реквізитів розрахункового документа несе особа, яка оформила цей документ.

Розрахунковий документ (за винятком розрахункового чека) виписується в кількості примірників, потрібних для всіх учасників безготівкових розрахунків, з використанням електронно-обчислювальних і друкарських машин (далі – технічні засоби) за один раз. Дозволяється заповнення розрахункового документа власноручно.

Примірник розрахункового документа (незалежно від способу його виготовлення), реєстр платіжних вимог, які залишаються в банку, мають містити відбиток печатки (якщо картка із зразками підписів та відбитка печатки містить відбиток печатки) і підписи/підпис відповідальних/ої осіб/особи.

Під час підписування розрахункового документа не дозволяється використання факсиміле, а також виправлення та заповнення розрахункового документа в кілька прийомів.

Клієнт, виходячи з технічних можливостей своїх та обслуговуючого банку, може подавати до банку розрахункові документи як на паперових носіях, так і у вигляді електронних розрахункових документів, використовуючи системи дистанційного обслуговування. Спосіб подання клієнтом документів до банку передбачається в договорі банківського рахунку.

Банк, що обслуговує платника із застосуванням систем дистанційного обслуговування, зобов'язаний перевірити відповідність номера рахунку платника і його коду, що зазначені в електронному розрахунковому документі, і приймати цей документ до виконання, лише якщо вони належать цьому платнику.

Якщо закінчення строку для пред'явлення розрахункового документа в банк припадає на неробочий день, то останнім днем строку вважається робочий день, наступний за неробочим.

Порядок повернення банком своїм клієнтам оформлених ними

розрахункових документів та супровідних документів визначається в договорах банківського рахунку клієнтів. Банк, повертаючи розрахунковий документ у день його надходження, має зробити на його зворотному боці напис про причину повернення документа без виконання (з обов'язковим посиланням на статтю закону України, відповідно до якої розрахунковий документ не може бути виконано, або/та главу/пункт нормативно-правового акта Національного банку, який порушено) та зазначити дату його повернення (це засвідчується підписами відповідального виконавця і працівника, на якого покладено функції контролера, та відбитком штампа банку).

Розрахункові документи, що надійшли до банку протягом операційного часу, банк виконує в день їх надходження. Розрахункові документи, що надійшли після операційного часу, банк виконує наступного операційного дня.

Операційний день – частина робочого дня банку або іншої установи – члена платіжної системи, протягом якої приймаються документи на переказ і документи на відкликання та за наявності технічної можливості здійснюється їх оброблення, передавання і виконання. Тривалість операційного дня встановлюється банком самостійно.

Якщо на рахунку платника коштів немає і протягом операційного часу кошти на його рахунок не надходили, то після закінчення операційного часу ці платіжні вимоги повертаються без виконання згідно з пунктом.

Платіжні вимоги, які надійшли до банку після операційного часу, банк (незалежно від наявності коштів на рахунку платника на час їх надходження) виконує наступного операційного дня. Якщо на початок наступного операційного дня на рахунку платника буде недостатньо коштів для виконання платіжних вимог, то вони цього самого дня виконуються частково. Якщо на його початок на рахунку платника не буде коштів для виконання платіжних вимог, то такі документи цього самого дня повертаються.

Банк виконує розрахункові документи відповідно до черговості їх надходження та виключно в межах залишку коштів на рахунку клієнта, якщо інше не встановлено договором між банком і клієнтом.

Розрахункові документи (платіжні вимоги, розрахункові чеки тощо), надані клієнтом обслуговуючому банку для інкасування, надсилаються цим банком до банку платника в день їх надходження або, якщо документи надійшли після операційного часу, – наступного робочого дня.

Платник має право в будь-який час до списання платежу з рахунку відкликати з банку, що його обслуговує, платіжні доручення в порядку, визначеному внутрішніми правилами цього банку.

Платіжні доручення відкликаються лише в повній сумі.

Кошти, що помилково зараховані на рахунок неналежного отримувача, мають повертатися ним у строки, установлені законодавством України, за порушення яких неналежний отримувач несе відповідальність згідно із законодавством України. У разі неповернення неналежним отримувачем за будь-яких причин коштів у зазначений строк повернення їх здійснюється в судовому порядку.

Банк, що обслуговує неналежного отримувача, не несе відповідальності за своєчасність подання ним розрахункового документа на повернення помилково зарахованих на його рахунок коштів.

Якщо з вини банку кошти зараховані на рахунок неналежного отримувача, то банк зобов'язаний одразу після виявлення своєї помилки перерахувати ці кошти на рахунок отримувача, якому вони призначалися, але внаслідок помилки банку не були зараховані. У разі невиконання банком цієї вимоги отримувач, якому призначалися кошти, має право в порядку, установленому законодавством України, вимагати від банку-порушника сплати пені в розмірі, визначеному законодавством України. Суму цих коштів банк відображає за рахунками дебіторської заборгованості до часу її відшкодування неналежним отримувачем.

Одночасно банк, який помилково переказав кошти, зобов'язаний

негайно надіслати повідомлення неналежному отримувачу (безпосередньо або через банк, що обслуговує цього отримувача) про здійснення йому помилкового переказу та про потребу повернути зазначену суму протягом трьох робочих днів з дати надходження такого повідомлення. Банк, з вини якого кошти списано з рахунку неналежного платника, зобов'язаний повернути на рахунок цього платника помилково списану суму, списавши її з рахунку того платника, з якого ці кошти підлягали списанню, а також сплатити неналежному платнику пеню у визначеному законодавством України розмірі, якщо договором не передбачено іншу відповідальність.

Повернення платнику коштів, що списані банком з рахунку платника без законних підстав або з ініціативи неналежного стягувача, або в разі порушення банком умов договору банківського рахунку чи іншого договору про надання банківських послуг в частині здійснення договірного списання, або внаслідок інших помилок банку, здійснюється в судовому порядку.

Платіжне доручення оформлюється платником за типовою формою [14]. Для проведення розрахунків за допомогою платіжного доручення їх треба подати до банку у двох екземплярах. Платник має право зазначати в платіжному дорученні дату валютування, яка не може бути пізніше 10 календарних днів після складання платіжного доручення. Платник до настання дати валютування може відкликати кошти, які до зарахування на рахунок отримувача обліковуються в банку, що обслуговує отримувача. Лист про відкликання коштів платник подає до свого банку, який того самого дня надає банку отримувача вказівку про повернення коштів.

На досліджуваному підприємстві організація обліку грошових коштів здійснюється відповідно до чинного законодавства.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік грошових коштів

Для узагальнення інформації про операції з готівковими грошовими коштами в касі підприємства Планом рахунків передбачений синтетичний рахунок 30 «Готівка», що має наступні субрахунки:

301 «Готівка в національній валюті»;

302 «Готівка в іноземній валюті».

В процесі своєї діяльності підприємства вступають у взаємовідносини, які супроводжуються певними розрахунками. Для здійснення таких розрахунків використовують грошові кошти, під якими розуміють готівку, кошти на рахунках в банку та депозити до запитання.

Для ведення обліку грошових коштів використовуються такі рахунки і субрахунки:

1) 30 «Готівка»:

301 «Готівка в національній валюті»;

302 «Готівка в іноземній валюті»;

2) 31 «Рахунки в банках»:

311 «Поточні рахунки в національній валюті»;

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;

313 «Інші рахунки в банках в національній валюті»;

314 «Інші рахунки в банках в іноземній валюті»;

3) 33 «Інші кошти»:

331 «Грошові документи в національній валюті»;

332 «Грошові документи в іноземній валюті»;

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»;

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»).

Надходження грошових коштів в касу підприємства відображається за дебетом рахунку 30 «Готівка». Видача готівки з каси підприємства відображається за кредитом рахунку 30 «Готівка». На досліджуваному підприємстві для обліку готівки використовують обидва субрахунки рахунку

30 «Готівка». Порядок відображення операцій з готівкою на рахунках бухгалтерського обліку наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Кореспонденції рахунків з обліку касових операцій на ПрАТ

«Глухівський завод «Електропанель»

Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
Отримані по чеку грошові кошти на виплату авансу по відрядженню працівника	Корінець чеки, прибутковий касовий ордер	301, 302	311, 312
Отримані по чеку грошові кошти на господарські потреби, на виплату відпускних	Корінець чеки, прибутковий касовий ордер	301	311
Повернений підзвітною особою залишок невитрачених сум, виданих на господарські потреби	Прибутковий касовий ордер	301, 302	372
Отриманий аванс в рахунок поставки товарів (готівкова виручка)	Прибутковий касовий ордер	301	681
Отримана доплата за поставлені товари	Прибутковий касовий ордер	301	361
Повернений залишок сум, виданих на відрядження	Прибутковий касовий ордер	301, 302	372
Внесено внесок до статутного фонду готівковими грошовими коштами в касу	Прибутковий касовий ордер	301,302	46
Отримані по чеку грошові кошти з поточного рахунку підприємства на виплату заробітної плати	Прибутковий касовий ордер	301	311
Видані грошові кошти під звіт на відрядження	Виплати з каси підприємства	372	301, 302
Видані працівнику грошові кошти під звіт на господарські потреби	Видатковий касовий ордер	372	301
Виплачено відпускні	Видатковий касовий ордер	661	301
Здана готівка в касу банку для зарахування на поточний рахунок	Видатковий касовий ордер	311, 312	301, 302
Виплачена сума орендної плати	Видатковий касовий ордер, квитанція до оголошення на внесення готівки	685	301
Видані кошти під звіт на господарські потреби	Видатковий касовий ордер	372	301
Виплачена заробітна плата працівникам підприємства	Видатковий касовий ордер	661	301
Видана позика працівнику підприємства	Платіжна відомість, Видатковий касовий ордер	377	301
Виплачено аванс по заробітній платі працівникам підприємства	Видатковий касовий ордер	661	301

Для обліку наявності і руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках в банках, призначений рахунок 31 «Рахунки в банках».

Рахунок 31 «Рахунки в банках» має наступні субрахунки:

311 «Поточні рахунки в національній валюті».

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

313 «Інші рахунки в банку в національній валюті».

314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

По дебету рахунку 31 «Рахунки в банках» відображається надходження грошових коштів, по кредиту – їх використання.

Порядок обліку операцій на рахунках в банках наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Кореспонденції рахунків з обліку операцій на рахунках у банку на ПрАТ

«Глухівський завод «Електропанель»

Зміст господарської операції	Первинний документ	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Здана готівка з каси підприємства в банк	Об'ява на внесок готівкою	311, 312	301, 302
Перераховані грошові кошти на спеціальний рахунок для відкриття акредитиву	Платіжне доручення, заява на відкриття акредитиву	313	311
Перераховані грошові кошти на інші спеціальні рахунки (наприклад, депозитний)	Платіжне доручення	313	311
Відкритий картрахунок в національній (іноземній) валюті	Платіжне доручення	313, 314	311, 312
З розподільного рахунку зарахована виручка на валютний рахунок	Виписка банку, меморіальний ордер	312	314
Зараховані на поточний рахунок грошові кошти, що знаходяться в дорозі (наприклад, залишок грошових коштів, перерахованих для купівлі валюти; виручка, здана через інкасацію, придбана іноземна валюта тощо)	Виписка банку, меморіальний ордер	311, 312	333
Отримані грошові кошти після пред'явлення короткострокового векселя до оплати	Виписка банку	311	341

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4
Видана готівка з банківського рахунку в касу підприємства	Виписка банку, прибутковий касовий ордер	301, 302	311, 312
Придбані проїзні квитки працівникам підприємства	Платіжне доручення	331	311
Перераховані грошові кошти з поточного рахунку на покупку іноземної валюти	Платіжне доручення	333	311
Перерахована банку іноземна валюта для продажу	Заява на продаж валюти	334	312
З розподільного рахунку списана іноземна валюта для обов'язкового продажу	Виписка банку, заява на продаж валюти	334	314
Здійснені короткострокові фінансові інвестиції (наприклад, в цінні папери інших підприємств)	Платіжне доручення	35	311
Перерахована передоплата постачальникам і підрядчикам	Платіжне доручення	371	311
Сплачені витрати майбутніх періодів (наприклад, сплачена підписка на періодичні видання, сплачені авансом орендні платежі, сплачений страховий поліс і т. п.)	Платіжне доручення	39	311
Викуплені акції власної емісії у акціонерів	Платіжне доручення	451	311
Перераховані грошові кошти на виплату пенсій	Платіжне доручення	472	311
Повернений залишок невикористаного цільового фінансування	Платіжне доручення	48	311
Погашення заборгованості по короткостроковому кредиту	Платіжне доручення, платіжне доручення в іноземній валюті	60	311 (312)
Перераховано банку в погашення заборгованості по довгостроковому кредиту	Платіжне доручення	61	311
Погашена заборгованість по короткостроковому векселю	Платіжне доручення	62	311
Перерахована оплата постачальникам і підрядчикам	Платіжне доручення, платіжне доручення в іноземній валюті	631 (632)	311 (312)
Сплачені податки і збори (обов'язкові платежі)	Платіжне доручення	641, 642	311
Сплачені страхові внески по соціальному страхуванню	Платіжне доручення	65	311
Виплачена заробітна платня шляхом перерахування коштів на особові рахунки працівників	Платіжне доручення	661	311

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4
Погашені зобов'язання перед учасниками (засновниками) по нарахованих дивідендах і інших виплатах	Платіжне доручення	671, 672	311
Повернений покупцю (замовнику) раніше отриманий аванс	Платіжне доручення	681	311
Сплачені відсотки (банку, по векселю і ін.)	Платіжне доручення	684	311
Здійснені інші платежі (наприклад, перерахована орендна плата орендодавцю, сплачені визнані підприємством суми штрафів, пені, неустойок, і інших санкцій в результаті невиконання договірних зобов'язань і ін.)	Платіжне доручення, платіжне доручення в іноземній валюті	685	311, 312

Оформлення платіжного доручення за допомогою комп'ютерної програми «1 С Бухгалтерія. Версія 8.2» має наступний вигляд (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Платіжне доручення у програмі «1 С Бухгалтерія. Версія 8.2»

На досліджуваному підприємстві облік грошових коштів здійснюється відповідно до чинного законодавства.

2.3. Облік електронних грошей

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють випуск та використання електронних грошей в Україні є Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та Положення про електронні гроші в Україні № 481 від 04.11.2010 року.

Відповідно до зазначеного Закону, електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

Правове визначення електронних грошей для країн ЄС міститься в Директиві 2000/46/ЄС про започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей, відповідно до якої «Електронні гроші – грошова вартість, яка є вимогою до емітента і яка: (1) зберігається на електронному пристрої; (2) емітується під час отримання грошових коштів у вартісному розмірі не меншому, ніж емітована грошова вартість; (3) приймається як засіб платежу підприємствами, іншими ніж емітент».

У той же час, електронні гроші не є повною мірою повноцінним платіжним засобом в Україні, оскільки чинним законодавством передбачено, що лише гривня є єдиним законним платіжним засобом на території України. Листом Національного банку України № 25-112/6750 від 07.06.2013 р. підтверджено, що електронні гроші не можуть бути прирівняні до статусу гривні, оскільки вони випускаються банками і мають обмеження в поширенні і здійсненні операцій по них серед обмеженого кола осіб. Таким чином, згідно з українським законодавством, електронні гроші мають подвійну природу: з одного боку, вони є засобом платежу, який існує тільки в електронному вигляді, а саме як запис у спеціалізованих електронних

системах (але не можуть бути прирівняні до статусу гривні), а з іншого – зобов’язанням емітента, яке має підкріплюватися гривнею.

Також, на законодавчому рівні встановлено, що:

- випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк;
- випуск електронних грошей здійснюється шляхом їх надання користувачам або комерційним агентам в обмін на готівкові або безготівкові кошти;
- банк має право випускати електронні гроші на суму, яка не перевищує суму отриманих ним грошових коштів;
- банк, що здійснює випуск електронних грошей, зобов’язаний погашати випущені ним електронні гроші на вимогу користувача;
- порядок здійснення операцій з електронними грошима та максимальна сума електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває в розпорядженні користувача, визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України.

Відповідно до вимог Положення про електронні гроші в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481 (зі змінами, внесеними постановою Правління Національного банку України від 19 червня 2014 року № 378):

- банк, що має намір здійснювати випуск електронних грошей, зобов’язаний до початку випуску електронних грошей узгодити з Національним банком України правила використання електронних грошей в Україні;
- банк, що є членом/учасником міжнародної платіжної системи і внесений Національним банком України до Реєстру платіжних систем, системи розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури та має намір здійснювати випуск електронних грошей на території України з використанням цієї міжнародної платіжної системи, зобов’язаний узгодити з Національним банком України правила

використання електронних грошей до здійснення випуску електронних грошей.

Перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України та платіжних систем, що можуть бути використані наведено у табл. 2.3.

У той же час, найбільш відомими та задіяними у розрахункових операція в мережі Інтернет є: RBK Money, Яндекс.Деньги, Інтернет.Деньги, E-Gold, PayPal, LiqPay, Z-Payment, Assist, EasyPay, Moneymail, INO Card, ICQMoney, CyberPlat, E-Port, E-pay, Ukash, Portmone, Fethard, враховуючи дані табл. 1 можна стверджувати, що більшість із найпопулярніших у світі платіжних систем в Україні нелегітимні.

Погоджуючись із думкою Ю. Янюка, зазначимо, що «велику частину на міжнародному фінансовому ринку займають міжнародні платіжні системи, засновані компаніями-нерезидентами, юрисдикція яких містить ліберальніші регуляторні вимоги, ніж в Україні. З огляду на можливості Інтернету, такі системи можуть досить ефективно функціонувати поза межами юрисдикції України, що створює перешкоди для українських компаній у цьому сегменті та погіршує конкурентні можливості вітчизняних підприємств на міжнародному ринку» [1].

Вибір конкретного виду електронних грошей та (або) платіжної системи залежить від багатьох факторів: чи здійснюються розрахунки в межах однієї країни, чи пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю суб'єкта господарювання; наявність пунктів поповнення рахунків електронних грошей (електронних гаманців) та пунктів обміну умовних одиниць тієї чи іншої платіжної системи; зручність користування, наявність служби підтримки, швидкість реагування розробників системи на виникнення збоїв процедури розрахунків та інші [2].

Перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України

Найменування банку	Найменування електронних грошей/найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
ТОВ «АЛЬФА-БАНК»	«Максі», MasterCard, Visa
ПУАТ «ФІДОБАНК»	«MoneXy», MasterCard, Visa
ТОВ «ОКСІ БАНК»	НСМЕП
ТОВ АКБ «ЛЬВІВ»	НСМЕП
ПОЛКОМБАНК	НСМЕП
ТОВ «КБ «ХРЕЩАТИК»	НСМЕП
АБ «ЕКСПРЕС-БАНК»	НСМЕП
ТОВ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»	НСМЕП
АТ «КІБ»	НСМЕП
ТОВ «МІБ»	НСМЕП
ТОВ «БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ»	НСМЕП, MasterCard, Visa
АТ «Ощадбанк»	«ГлобалМані», MasterCard, Visa
ТОВ КБ «ПРИВАТБАНК»	MasterCard
АБ «Південний»	Visa
ПАБ «АСТРА БАНК»	Visa
ТОВ «ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК»	MasterCard, Visa
ТОВ «БАНК ВОСТОК»	MasterCard, Visa
ТОВ «БАНК ФОРВАРД»	MasterCard, Visa
ТОВ «БАНК «ЮНІСОН»	MasterCard
ТОВ «УКРСОЦБАНК»	MasterCard, Visa
ТОВ «БАНК НАРОДНИЙ КАПІТАЛ»	«WebMoney.UA»
ТОВ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО»	«WebMoney.UA»

Проте, використання електронних грошей як засобу платежу на сучасному етапі розвитку економіки безперечно має більше переваг ніж недоліків.

До переваг використання електронних грошей відносять: високий ступінь анонімності; можливість здійснення міжнародних розрахунків; високий рівень безпеки при здійсненні платежів; миттєвість оплати;

швидкість отримання даних про рух грошових потоків в електронному вигляді; безвідкличність платежу; скорочення витрат на проведення розрахункових операцій; зручний та цілодобоводоступний сервіс, можливість переказувати малі суми («мікроплатежі»).

До недоліків розрахунків електронними грошима можна віднести: значні, порівняно із комісією банку, витрати на конвертацію електронних грошей у готівку; ризики шахрайства; зберігання грошей власників гаманців на рахунках юридичних осіб; недосконале чинне законодавство, згідно із вимогами якого здійснювати розрахунки електронними грошима може обмежена кількість суб'єктів господарювання; сума грошей на електронному гаманці є лімітованою.

Зазвичай, компанії-оператори платіжних систем зберігають гроші власників електронних гаманців на своїх рахунках у банках. Оскільки це не внески громадян, а рахунки юридичних осіб, то у банках на них не поширюється дія системи страхування внесків. І у випадку, якщо банк втратить ліцензію, одержати ці гроші навряд чи вдасться. Компанії-оператори платіжних систем вибирають найбільш великі та надійні банки. Імовірність втрати такими банками ліцензії й навіть зупинки платежів дуже низька. Однак, наприклад, серйозно зменшити максимальну суму зняття грошей з електронного гаманця банк загалом може [23].

Відповідно до Положення про електронні гроші № 481 від 04.11.2010 року, емітент зобов'язаний визначати суму електронних грошей на електронному пристрої, що перебуває в розпорядженні користувача, з урахуванням таких вимог:

- сума електронних грошей на електронному пристрої, який не може поповнюватися, не повинна перевищувати 4000 гривень;
- сума електронних грошей на електронному пристрої, який може поповнюватися, не повинна перевищувати 14000 гривень.

Користувачі мають право використовувати електронні гроші для здійснення розрахунків за допомогою електронного пристрою, який

поповнюється і перебуває в розпорядженні користувача в сумі до 62 000 гривень протягом календарного року. До розрахунку цієї суми не включаються електронні гроші, погашені на вимогу користувача протягом календарного року.

Недосконалість нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування операцій із електронними грошима стосується наступних питань:

- формування та узагальнення інформації щодо електронних грошей за субрахунками другого порядку та в аналітичному обліку;

- оподаткування операцій, пов'язаних із використанням електронних грошей, у тому числі суб'єктами господарювання, що сплачують єдиний податок.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. При цьому з метою бухгалтерського обліку не визнаються електронними грошима наперед оплачені картки одноцільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами.

Облік електронних грошей ведеться на субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» відображаються операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України.

При безпосередньому придбанні товару за допомоги картки з використанням електронних грошей застосовується субрахунок підзвітних

осіб 372, згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків, рахунки 30, 31, 33 не кореспондують з рахунками 2-го класу, рахунок 33 не кореспондує з рахунком 64, щоб відобразити ПДВ чи сплату податків. Таким чином, суттєво обмежено використання субрахунку 335 [4].

Також слід передбачити можливість ведення на підприємстві аналітичного обліку за такими напрямками: за обраною платіжною системою (наприклад, WebMoney – система миттєвих Інтернет-розрахунків), за умовною валютою електронного гаманця (наприклад, відповідно до системи WebMoney Transfer: U– кошелёк – WMU (гривня), R-кошелёк –WMR (російський рубль), Z-кошелёк – WMZ (долар США), E-кошелёк – WME (євро), B-кошелёк –WMB (біло– руський рубль), G-кошелёк –WMG (золото) [75].

Таким чином, впровадження субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» повністю не вирішило суперечностей щодо обліку електронних грошей.

Щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, що знаходяться на єдиному податку та бажають використовувати електронні гроші, варто зазначити наступне. Згідно зі ст. 291 ПКУ платники єдиного податку повинні здійснювати розрахунки за товари (роботи, послуги) виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій), також єдиноплатникам заборонені бартерні розрахунки та розрахунки із використанням векселів. Враховуючи, що електронні гроші, на даний час, не відносяться до жодної із дозволених форм розрахунків їх використання є нелегітимним. З огляду на це, фізичні особи – платники єдиного податку не можуть здійснювати розрахунки за товари (роботи, послуги) через електронні платіжні системи. У разі ж використання платником єдиного податку у своїй діяльності електронних грошей, він зобов'язаний сплачувати податок за ставкою 15%. У той же час Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, одним із пріоритетних напрямів розвитку держави до

2020 року визначено розвиток електронної економіки, що дозволяє сподіватися, що в майбутньому ці законодавчі обмеження будуть усунені.

Проблеми можливих зловживань із електронними грошима розглядає Е. Бобров [6], автор дослідження наводить приклад ситуації, коли отримані суб'єктом господарювання електронні гроші не оприбутковуються у банківській установі та, автоматично, перестають бути об'єктом оподаткування. Також, Е. Бобров зазначає, що «електронні гаманці поки що не контролюються податковими органами, відповідно, поки що не може бути жодних претензій з їх боку щодо напрямків використання електронних грошей та, відповідно, їх оподаткування у повному обсязі, як було описано вище. Навіть, якщо в силу причин, описаних нижче, податкові органи отримують інформацію по електронному гаманцю, то це їм нічого не дасть, оскільки «страждає» нормативно-доказова база».

2.4. Використання сучасних платіжних інструментів у господарській діяльності вітчизняних підприємств

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні визначені в Законі України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні».

Відповідно до статті 1 цього Закону платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система.

Згідно зі статтею 9 вказаного Закону обробка та передача в межах України електронних та паперових документів на переказ, документів за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів та документів на відкликання можуть здійснюватися за допомогою як внутрішньодержавних, так і міжнародних платіжних систем, що діють в Україні.

Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу коштів виключно в межах України.

Міжнародна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу;

Порядок діяльності платіжної системи визначається її правилами, встановленими платіжною організацією відповідної платіжної системи. Правила платіжної системи (крім внутрішньобанківських платіжних систем) мають встановлювати організаційну структуру платіжної системи, умови членства, порядок вступу та виходу із системи, принцип виконання документів на переказ, відповідно до визначеного у статті 9 (пункт 5), відкликання документів на переказ, порядок вирішення спорів, управління ризиками в системі, систему страхування, систему захисту інформації, порядок проведення реконсиляції та інші положення, визначені платіжною організацією.

Правила відповідної платіжної системи, а також договори, що укладаються між учасниками цієї платіжної системи (крім внутрішньобанківських платіжних систем), повинні передбачати порядок врегулювання неплатоспроможності та інших випадків нездатності виконання членами платіжної системи своїх зобов'язань.

Банк визначає умови та порядок функціонування власної внутрішньобанківської платіжної системи з урахуванням вимог закону та нормативно-правових актів Національного банку України.

Правила внутрішньодержавної платіжної системи та міжнародної платіжної системи, платіжною організацією якої є резидент, мають бути узгоджені платіжною організацією цієї платіжної системи з Національним банком України.

При проведенні переказу платіжні системи мають право здійснювати взаємозалік на основі клірингу або виконувати кожний документ на переказ окремо.

Для формування та обробки документів за операціями із застосуванням спеціальних платіжних засобів, документів на переказ, документів на відкликання платіжні системи, а також банки повинні використовувати системи захисту інформації та мають право використовувати спеціальні платіжні засоби, ідентифікатори держателя спеціального платіжного засобу, програмно-технічні засоби і телекомунікаційні канали зв'язку.

Порядок використання платіжними системами, а також окремими банками платіжних інструментів, програмно-технічних засобів, систем захисту інформації та телекомунікаційних каналів зв'язку визначається правилами цих систем та відповідними договорами, з урахуванням вимог закону та нормативно-правових актів Національного банку України.

В Україні можуть створюватися внутрішньодержавні банківські та небанківські платіжні системи.

До внутрішньодержавних банківських платіжних систем відносяться системи міжбанківських розрахунків, системи масових платежів та внутрішньобанківські платіжні системи.

Система міжбанківських розрахунків призначена для переказу коштів у межах України між банками на виконання зобов'язань їх клієнтів, а також власних зобов'язань цих банків.

Внутрішньобанківська платіжна система створюється банком з метою забезпечення найбільш сприятливих умов для проведення переказу коштів між його підрозділами.

Система масових платежів призначена для переказу коштів за операціями, що здійснюються юридичними та фізичними особами із застосуванням платіжних інструментів, крім визначеного пунктами 2.1 та 2.2 статті 10 Закону «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні».

Внутрішньодержавні небанківські платіжні системи мають право здійснювати діяльність, пов'язану із переказом, виключно після їх реєстрації в Національному банку України та отримання відповідного дозволу Національного банку України.

Порядок реєстрації та отримання внутрішньодержавними небанківськими платіжними системами дозволу на здійснення діяльності, пов'язаної із переказом, та відкликання цього дозволу визначається Національним банком України.

Членом внутрішньодержавних небанківських платіжних систем може бути банк, що має банківську ліцензію Національного банку України, а також небанківська фінансова установа, яка має ліцензію Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України на здійснення переказу коштів, і які уклали договір з платіжною організацією відповідної платіжної системи.

Системі міжнародних електронних платежів Національного банку України присвячена стаття 11 Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні». Згідно з цією статтею система електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ) – це державна система міжбанківських розрахунків.

Необхідною умовою для проведення переказу через СЕП НБУ є встановлення банком кореспондентських відносин з Національним банком України шляхом відкриття кореспондентського рахунка в Національному банку України.

Порядок функціонування СЕП НБУ, прийняття і виключення з її членів, проведення переказу за допомогою цієї системи та інші питання, пов'язані з діяльністю СЕП НБУ, визначаються Національним банком України.

Національний банк України регламентує та забезпечує функціонування СЕП НБУ, гарантує її надійність і безпеку, організовує та бере участь у проведенні через неї міжбанківського переказу.

Міжнародні платіжні системи в Україні. Відповідно до статті 12 Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» банки, а також небанківські фінансові установи, які мають ліцензію Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України на здійснення переказу коштів, мають право укладати договори з платіжними організаціями міжнародних платіжних систем про членство або про участь у цих системах. Банки, а також небанківські фінансові установи, які мають ліцензію Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України на здійснення переказу коштів, зобов'язані зареєструвати укладені договори в порядку, встановленому Національним банком України.

Умови договорів між банками, небанківськими фінансовими установами та платіжними організаціями міжнародних платіжних систем про членство або участь щодо обмеження прав банків, небанківських фінансових установ та їх представників бути членами або брати участь у інших міжнародних платіжних системах та заснованих за їх участю організаціях, є недійсними.

Платіжні організації внутрішньодержавних платіжних систем та інші організації, засновниками (учасниками) яких є банки, а також небанківські фінансові установи, які мають ліцензію Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, що укладають договори з платіжними організаціями міжнародних платіжних систем про колективну участь їх членів у цих системах, зобов'язані зареєструвати такі договори в Національному банку України в порядку, встановленому Національним банком України.

Висновки за розділом 2

Проведення готівкових розрахунків здійснюються між підприємствами, підприємцями і з фізичними особами через касу як за рахунок готівкової виручки, так і за рахунок коштів, одержаних із банків. Порядок ведення касових операцій у національній валюті України підприємствами (підприємцями) визначено Національним банком України.

Для ведення обліку грошових коштів використовуються такі рахунки і субрахунки:

1) 30 «Готівка»:

301 «Готівка в національній валюті»;

302 «Готівка в іноземній валюті»;

2) 31 «Рахунки в банках»:

311 «Поточні рахунки в національній валюті»;

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;

313 «Інші рахунки в банках в національній валюті»;

314 «Інші рахунки в банках в іноземній валюті»;

3) 33 «Інші кошти»:

331 «Грошові документи в національній валюті»;

332 «Грошові документи в іноземній валюті»;

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»;

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»).

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють випуск та використання електронних грошей в Україні є Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та Положення про електронні гроші в Україні № 481 від 04.11.2010 року.

Відповідно до зазначеного Закону, електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим

зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

Облік електронних грошей ведеться на субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» відображаються операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ

3.1. Організація і методика аудиту грошових коштів в касі

Мета аудиту грошових коштів полягає у наданні аудитором обґрунтованого висновку щодо законності, достовірності і доцільності операцій з грошовими коштами, а також відповідності їх обліку вимогам чинного законодавства.

Мета аудиту відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо грошових коштів у касі підприємства.

Основними завданнями аудиту грошових коштів в касі є:

- контроль за дотриманням чинного законодавства щодо касових операцій;
- перевірка дотримання необхідних умов збереження грошових коштів у касі;
- встановлення відповідності особи касира вимогам чинного законодавства і наявності укладеного з ним договору про повну матеріальну відповідальність;
- дослідження первинних документів з погляду правильності їх оформлення, достовірності і законності операцій відображених в них;
- перевірка дотримання графіку документообороту;
- перевірка наявності та правильності ведення Журналу реєстрації касових ордерів;
- встановлення своєчасності та повноти оприбуткування грошових коштів у касі підприємства;
- перевірка дотримання встановленого ліміту залишку готівки в касі;

- визначення дотримання термінів проведення інвентаризації та документального оформлення її результатів;
- перевірка відповідності даних синтетичного і аналітичного обліку, звітності;
- встановлення дотримання порядку видачі готівки в підзвіт і контролю за її використанням;
- визначення напрямів використання грошових коштів, законності та цільового спрямування;
- перевірка дотримання інших вимог Положення ведення касових операцій у національній валюті в Україні.

Об'єктами аудиту грошових коштів в касі підприємства є наявність і збереження грошових коштів у касі, операції з руху готівки в касі, матеріали інвентаризації, фінансова звітність.

Джерела інформації для аудиту грошових коштів в касі підприємства:

- 1) вимоги нормативних документів з обліку касових операцій;
- 2) наказ про облікову політику;
- 3) первинні і накопичувальні документи з обліку грошових коштів (прибутковий касовий ордер (КО-1), видатковий касовий ордер (КО-2), журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів (КО-3), касова книга (КО-4), грошовий чек, об'ява на внесення готівки, фіскальний касовий чек на товари (послуги), фіскальний касовий чек видачі коштів, розрахункова квитанція, платіжна відомість, розрахунково-платіжна відомість, платіжне доручення, виписка з банку, інші документи, передбачені наказом про облікову політику підприємства);
- 4) розрахунок залишку ліміту готівки в касі;
- 5) облікові реєстри, що використовуються для відображення господарських операцій з обліку коштів, розрахунків тощо;
- 6) Головна книга;
- 7) звітність (Баланс ф. № 1, Звіт про рух грошових коштів ф. № 3, Примітки до фінансової звітності ф. № 5);

- 8) відповіді на запити аудитора;
- 9) аудиторський висновок попередньої перевірки та інша документація, що узагальнює результати контролю.

Стратегія проведення аудиту грошових коштів у касі розробляється виходячи із норм МСА 300 «Планування». На підготовчій стадії аудиту необхідно оцінити систему внутрішнього контролю підприємства.

Для оцінки ефективності внутрішнього контролю грошових коштів у касі аудитор проводить тестування (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Тест внутрішнього контролю грошових коштів у касі

Зміст	Варіанти відповіді		
	Ні	Так	Інформація відсутня
1	2	3	4
Наявність договору з касиром про повну матеріальну відповідальність			
Наявність сейфа для збереження грошей та їх еквівалентів			
Чекові книжки на одержання готівки зберігаються в сейфі			
Касова книга пронумерована, прошнурована та опечатана у встановленому порядку			
Наявність суцільної реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів			
Чи мала місце у звітному періоді зміна матеріально відповідальної особи			
Раптові перевірки каси проводяться регулярно й оформляються відповідним актом			
Наявність розрахунку ліміту готівки в касі			
Дотримання касиром ліміту залишку каси контролюється головним бухгалтером (бухгалтером)			
Цільове використання коштів, отриманих у банку, контролюється головним бухгалтером (бухгалтером)			
Повнота здачі депонованих сум у банк контролюється головним бухгалтером (бухгалтером)			
Продаж послуг (продукції) за готівку здійснюється з застосуванням: <ul style="list-style-type: none"> • реєстратора розрахункових операцій; • книги обліку розрахункових операцій; • прибуткових ордерів (у касі підприємства) 			
Здача готівкової виручки здійснюється: <ul style="list-style-type: none"> • у касу банку; • інкасаторською службою; • підприємству зв'язку 			

Продовж. табл. 3.1

1	2	3	4
Платіжні відомості і касові ордери формуються: • автоматизовано; • касиром вручну			
Касові звіти в національній валюті формуються: • автоматизовано; • касиром вручну			
Регістри з обліку касових операцій у національній валюті формуються: • автоматизовано; • касиром вручну			
Доступ до комп'ютерного обліку операцій з коштами мають тільки особи, яким необхідний такий доступ у рамках службових обов'язків			

Також тестуються у вибіркового порядку касові документи на предмет реальності змісту господарської операції, правильності заповнення реквізитів, бухгалтерської обробки тощо (табл. 3.2, 3.3, 3.4).

Таблиця 3.2

Тест вибіркового контролю касових документів на відповідність

№ з/п	Елемент вибірки (дата)	Відповідність дати в ордері даті звіту	Відповідність суми цифрами сумі прописом	Відповідність дат оприбуткування готівкової виручки датам у товарних звітах	Відповідність сум інкасації реєстратора розрахункових операцій і зданої виручки	Відповідність суми отриманих коштів у касовому звіті і виписці банку	Відповідність суми зданої виручки в касовому звіті і виписці банку	Разом відхилень по елементу вибірки
1.	ПКО №15 від xx.xx. xxxx. р.	+	+	+	+	+	+	
2.	ПКО №16 від xx.xx. xxxx р.	+	+	+	+	+	+	
Разом відхилень за кожним рівнем контролю								

Таблиця 3.3

Тест вибіркового контролю касових документів

№ з/п	Елемент вибірки (документ)	Наявність підписів				Наявність позначки у відомості при видачі за довіреністю	Наявність паспортних даних при видачі за видатковим ордером	Разом відхилень по елементу вибірки
		Керівника	Головного бухгалтера	Касира	Одержувача			
1.	Платіжна відомість № 23	+	+	+	+	-	-	-
2.	ВКО № 25	-	+	+	+	-	+	
Разом відхилень за кожним рівнем контролю								

У випадках коли на погляд аудитора вибіркові перевірки не ефективні, доцільно здійснення суцільного дослідження.

При здійсненні підприємством операцій в іноземній валюті аудитор складає додаткові розділи в анкетах внутрішнього контролю та відповідні тести вибіркового контролю.

Таблиця 3.4

Тест відповідності залишків у синтетичних і аналітичних регістрах обліку у національній валюті

№ з/п	Показники	Дата											
		31.01	28.02	31.03	30.04	31.05	30.06	30.07	31.08	30.09	31.10	30.11	31.12
1.	Залишок у звіті касира	17	15	50	15	3	10	12	10	8	25	50	17
2.	Залишок у Ж-О (відомості)	17	15	50	15	3	10	12	10	8	25	50	17
3.	Залишок у головній книзі	17	15	50	15	3	10	12	10	8	25	50	17

Оцінивши систему внутрішнього контролю на підприємстві, аудитор переходить до планування аудиту, кінцевим результатом якого є складання плану аудиту.

Планом проведення аудиту грошових коштів передбачається:

- перевірка відповідності одержувачів коштів, зазначених у видаткових касових документах, зі списком співробітників підприємства;
- перевірка відповідності одержувачів коштів, зазначених у видаткових банківських документах і в аналітичних регістрах обліку розрахунків з дебіторами (кредиторами);
- перевірка відповідності призначення платежу у видаткових банківських виписках з фактично отриманими активами чи послугами і т. ін. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

План аудиту грошових коштів в касі

Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Період перевірки
1	2	3
Звірка даних регістрів обліку грошових коштів у касі з даними головної книги.	Макаренко В. Ю.	12 лютого 2017 р.
Перевірка наявності первинної документації за всіма касовими операціями	Краснов К. Д.	12 лютого 2017 р.
Встановлення дотримання ліміту готівки у касі	Макаренко В. Ю.	12 лютого 2017 р.
Перевірка санкціонування операцій з руху готівки	Краснов К. Д.	12 лютого 2017 р.
Перевірка правильності проведення, документального оформлення і відображення в обліку результатів інвентаризації каси	Макаренко В. Ю. Краснов К. Д.	12 лютого 2017 р.
Перевірка наявності касових звітів (аркушів касової книги)	Макаренко В. Ю.	13 лютого 2017 р.
Перевірка відповідності дат прибуткових і видаткових документів датам у касових звітах	Краснов К. Д.	13 лютого 2017 р.
Перевірка повноти оприбуткування коштів, отриманих із банку	Макаренко В. Ю.	13 лютого 2017 р.
Перевірка повноти здачі виручки з каси в банк	Краснов К. Д.	13 лютого 2017 р.

1	2	3
Перевірка повноти здачі депонованої зарплати в банк	Макаренко В. Ю.	13 лютого 2017 р.
Перевірка заповнення реквізитів і касових ордерах і звітах	Краснов К. Д.	14 лютого 2017 р.
Перевірка своєчасності повернення підзвітних сум	Краснов К. Д.	14 лютого 2017 р.
Перевірка цільового використання коштів, отриманих з банку	Краснов К. Д.	14 лютого 2017 р.
Перевірка повноти розкриття інформації по нематеріальних активах в примітках до фінансової звітності	Макаренко В. Ю.	15 лютого 2017 р.
Групування і систематизація виявлених недоліків	Краснов К. Д.	15 лютого 2017 р.
Формулювання висновків за результатами аудиту	Макаренко В. Ю.	15 лютого 2017 р.

При здійсненні аудиту грошових коштів у касі найчастіше застосовують такі методичні прийоми: інвентаризація; спостереження за проведенням господарських чи бухгалтерських операцій; усне опитування; отримання письмових підтверджень; перевірка документів (за формою, суттю, змістом, арифметична, логічна, експертна, зустрічна перевірка); взаємний контроль операцій і документів, підготовлених на підприємстві; перевірка арифметичних розрахунків; аналіз тощо. Аудит касових операцій за необхідності може починатись із перевірки фактичної наявності грошових коштів у касі шляхом проведення перерахунку готівки у касі. Перевірка касових документів здійснюється, як правило, вибіркоким способом. За результатами перевірки касових документів доцільно скласти робочий документ аудитора наступної форми. Важливим етапом аудиту є встановлення відповідності показників по взаємопов'язаним касовим документам.

Під час перевірки грошових коштів у касі можуть бути виявлені такі типові порушення:

1) відсутність укладеного договору про повну матеріальну відповідальність з касиром;

- 2) порушення порядку проведення інвентаризації;
- 3) наявність виправлень і підчищень у первинних документах;
- 4) пряме викрадення коштів;
- 5) неоприбуткування і привласнення суми готівки, що надійшла до каси;
- 6) надмірне списання коштів за касою шляхом: повторного використання документів для списання грошей за касою, неправильного підрахунку залишків (підсумків) у касових документах і звітах касира; списання грошових коштів за касою без підстав або за фіктивними документами; підробки у законно оформлених документах сум коштів (у бік збільшення), що підлягають списанню;
- 7) привласнення сум готівки, які законно нараховані фізичним і юридичним особам: привласнення депонованої заробітної плати та грошових коштів, нарахованих на інших підставах; привласнення сум готівки, що належить іншим підприємствам;
- 8) перевищення встановленого ліміту залишку готівки в касі;
- 9) невірна кореспонденція рахунків;
- 10) неправильне відображення касових операцій у регістрах синтетичного обліку;
- 11) відсутність підписів посадових осіб, їх недостовірність; порушення порядку видачі підзвітних сум тощо.

Виявлені в результаті аудиту порушення групують у документі такого виду (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Перелік виявлених помилок і порушень

Первинний документ	Сума, грн.	Характер порушення
ПКО № 12 від 12.07.2017	100	Наявність виправлень суми
ВКО № 4 від 15.07.2017	200	Відсутність підпису головного бухгалтера
Касова книга (аркуш 2)	369	Невідповідність сум зі Звітом касира за 05.08.2017
....		

Заключним етапом аудиту є узагальнення результатів перевірки, встановлення у відповідності до МСА 320 «Суттєвість в аудиті» суттєвості виявлених помилок і порушень; а також формулювання відповідного висновку.

Внутрішній аудит здійснюється на попередній стадії виконання комерційної, технологічної або фінансової угоди, у процесі її проходження і після завершення. Він дає експертну науково обґрунтовану оцінку господарським операціям і процесам. Внутрішній аудит є системним і суворо документованим, безперервним, універсальним (суцільним) заходом.

Внутрішній аудит передбачає попередній контроль на стадії розгляду первинних документів, під час візування договорів, наказів, кошторисів тощо, тобто може виступати як профілактичний захід. Поточний контроль здійснюється під час реєстрації господарських операцій та інвентаризації. Наступний контроль проводиться на стадії узагальнення й аналізу облікової і звітної інформації.

Основними завданнями системи внутрішнього аудиту є такі: сприяння здійсненню діяльності підприємства впорядковано та ефективно; забезпечення дотримання політики керівництва; забезпечення збереження майна; досягнення якісного документування операцій.

3.2. Організація та методика аудиту грошових коштів на рахунках у банку

Мета аудиту відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо грошових коштів на рахунках у банках.

Основними завданнями аудиту грошових коштів на рахунках в банку є:

- контроль за дотриманням чинного законодавства, що регулює облік грошових коштів на рахунках у банку;
- встановлення наявності у підприємства поточного та інших рахунків у банках;
- дослідження законності здійснених операцій на рахунках підприємства в банках;
- перевірка правильності документального оформлення банківських операцій, дослідження первинних документів з погляду правильності їх оформлення, достовірності, доцільності і законності операцій, відображених у них;
- встановлення відповідності даних виписок банку сумам, відображеним у первинних розрахункових документах;
- перевірка правильності відображення банківських операцій на рахунках бухгалтерського обліку;
- встановлення відповідності даних синтетичного і аналітичного обліку грошових коштів на рахунках в банку тощо.

Об'єктами аудиту грошових коштів на рахунках у банку є наявність і рух грошових коштів на рахунках у банку, матеріали інвентаризації, фінансова звітність.

Джерелами інформації аудиту грошових коштів на рахунках в банку є:

- 1) вимоги нормативних документів з обліку грошових коштів на рахунку в банку;
- 2) наказ про облікову політику підприємства;
- 3) виписки банку за відповідний період;
- 4) первинні розрахункові документи та прикладені до них документи;
- 5) реєстри синтетичного та аналітичного обліку;
- 6) головна книга;
- 7) звітність (Баланс ф. № 1, Звіт про рух грошових коштів ф. № 3, Примітки до фінансової звітності ф. № 5);
- 8) відповіді на запити аудитора;

9) договори (угоди) з банком про відкриття рахунків тощо.

Стратегія проведення аудиту грошових коштів на рахунках у банку розробляється виходячи із норм МСА 300 «Планування». На підготовчій стадії аудиту необхідно оцінити систему внутрішнього контролю підприємства.

Для оцінки ефективності внутрішнього контролю грошових коштів на рахунках у банку аудитор проводить тестування (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Тест внутрішнього контролю грошових коштів на рахунках у банку

Зміст	Варіанти відповіді		
	Ні	Так	Інформація відсутня
1	2	3	4
Доручення на перерахування грошей з рахунка в національній валюті подаються: <ul style="list-style-type: none">• На паперових носіях;• В електронному вигляді за допомогою системи «клієнт-банк»			
Право підпису на банківських документах (електронного підпису): <ul style="list-style-type: none">– має винятково керівник;• делеговане іншим посадовим особам			
(Наявність суцільної реєстрації платіжних доручень			
Наявність пропусків у нумерації платіжних доручень			
Регістри з обліку операцій на поточному рахунку в національній валюті формуються: <ul style="list-style-type: none">– автоматизовано;• вручну.			
Банківські виписки з додатками групуються і підшиваються в хронологічному порядку			

Продовж. табл. 3.7

1	2	3	4
Доступ до комп'ютерного обліку операцій з руху коштів мають тільки особи, яким необхідний такий доступ у рамках службових обов'язків			
Наявність рахунків, відкритих в іноземних банках			
Наявність окремих синтетичних регістрів для обліку коштів в різних валютах			
Облік руху коштів в іноземній валюті ведеться в двох валютах: валюті розрахунків і національній валюті			
Перерахунок залишку коштів в іноземній валюті для відображення в національній валюті здійснюється за курсом НБУ на дату звіту			
Регістри з обліку операцій на поточному рахунку в іноземній валюті формуються: автоматизовано; вручну.			
У звітному періоді надходила виручка в іноземній валюті			
У звітному періоді здійснювалися операції з продажу іноземної валюти			
Наявність замовлень на продаж іноземної валюти			
Наявність замовлень на купівлю іноземної валюти			

Оцінивши систему внутрішнього контролю на підприємстві, аудитор переходить до планування аудиту, кінцевим результатом якого є складання плану аудиту (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

План аудиту грошових коштів на рахунках у банку

Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Період перевірки
1	2	3
Перевірка наявності прибуткових і видаткових документів, відображених у банківських виписках по рахунку	Макаренко В. Ю.	17 лютого 2017 р.
Перевірка наявності банківських виписок	Краснов К. Д.	17 лютого 2017 р.
Перевірка відповідності дат платіжних доручень датам у банківських виписках	Макаренко В. Ю.	17 лютого 2017 р.
Перевірка повноти оприбуткування коштів, зданих з каси на поточний рахунок	Краснов К. Д.	17 лютого 2017 р.
Перевірка правильності заповнення платіжних доручень	Макаренко В. Ю.	17 лютого 2017 р.
Звірка відповідності контрагентів по платіжним документах і по журналу-ордеру	Макаренко В. Ю.	18 лютого 2017 р.

1	2	3
Таксування оборотів у виписках банку	Краснов К. Д.	18 лютого 2017 р.
Розрахунок залишків по рахунку на кінець дня	Макаренко В. Ю.	18 лютого 2017 р.
Перевірка правильності застосованої кореспонденції рахунків і повноти відображення операцій по рахунку у журналі-ордері	Краснов К. Д.	18 лютого 2017 р.
Звірка оборотів і залишків у виписках банку та головній книзі	Краснов К. Д.	19 лютого 2017 р.
Зіставлення сум, відображених у фінансовій звітності, з залишком у регістрах бухгалтерського обліку у головній книзі	Краснов К. Д.	19 лютого 2017 р.
Звірення оборотів і залишків у виписках банку та головній книзі	Краснов К. Д.	19 лютого 2017 р.
Перевірка повноти розкриття інформації у фінансовій звітності	Макаренко В. ю.	19 лютого 2017 р.
Групування і систематизація виявлених недоліків	Краснов К. Д.	19 лютого 2017 р.
Формулювання висновків за результатами аудиту	Макаренко В. Ю.	19 лютого 2017 р.

Аудит банківських операцій здійснюється суцільним способом окремо за кожним рахунком. Особливу увагу слід приділити поточному рахунку.

Під час аудиту спочатку встановлюють наявність усіх виписок банку за рахунками підприємства. Якщо частина виявилась відсутньою, необхідно отримати банківські копії. Після цього здійснюють перевірку достовірності виписок банку і їх якості як за зовнішнім виглядом, так і шляхом зустрічної перевірки.

При опрацюванні виписок банку слід мати на увазі, що для банку рахунок підприємства по відношенню до балансу є пасивним, а тому залишки будуть кредитовими, операції по надходженню готівки на рахунок будуть відображені по кредиту, а по списанню з рахунку – по дебету.

Необхідно звірити залишки грошових коштів на рахунку, що перевіряється, з виписками, даними бухгалтерського обліку і звітності. Перевірка банківських виписок повинна поєднуватись із вивченням

банківських операцій по суті. Це дає змогу здійснити перевірку законності здійснення операцій на банківських рахунках та правильності їх документального оформлення.

Важливим етапом аудиту є перевірка повноти і своєчасності оприбуткування грошових коштів, що надійшли до банку, перерахування податків до бюджету та інших обов'язкових платежів до позабюджетних фондів. Обов'язком аудитора є перевірка правильності і обґрунтованості перерахування коштів за товарно-матеріальні цінності. З цією метою порівнюють суми, вказані в платіжних документах, з даними виписок банку і записи на відповідних рахунках.

Методикою аудиту передбачено також вивчення платоспроможності підприємства та причин прострочення розрахунків з іншими кредиторами. Особливе місце займає перевірка правильності ведення аналітичного та синтетичного обліку шляхом арифметичної перевірки реєстрів, призначених для обліку грошових коштів на рахунках в банку, а також звірки з іншими обліковими регістрами. При цьому звертають увагу на правильність кореспонденції рахунків за банківськими операціями.

Усі порушення чинних нормативних документів стосовно господарських операцій за банківськими рахунками виявляються суцільною перевіркою документів і взаємною звіркою регістрів обліку на відповідність.

Типовими є такі порушення в обліку коштів на рахунках в банку:

- покриття зловживань окремими працівниками разом з касиром шляхом підміни документів або виправлення у виписках банку відповідних сум;
- привласнення готівки, одержаної з банку (шляхом не оприбуткування одержаних коштів на рахунок 30, а віднесення – на рахунки 36,63,68);
- невірно складена кореспонденція рахунків з обліку операцій на рахунках в банку;
- відсутність платіжних документів, що підтверджують факт здійснення операції;

- відсутність додатків до платіжних документів, які були підставою для здійснення господарських операцій;
- наявність документів, оформлених з порушенням вимог законодавства (ксерокопії документів, відсутність на документах банківських відміток);
- невідповідність даних у платіжних документах, що зберігаються у підприємства, яке перевіряється, фактичним перерахуванням коштів (дане порушення може бути виявлене шляхом проведення зустрічної перевірки розрахунків підприємства, що перевіряється, з іншими підприємствами, у які за даними обліку перераховувалися кошти); – невідповідність кореспонденції рахунків, зазначеної у платіжних документах, аналогічній кореспонденції в облікових регістрах;
- невідповідність даних платіжних документів банківській виписці;
- відсутність перекладу українською мовою текстів платіжних документів, що стали підставою для здійснення валютних операцій тощо.

3.3. Узагальнення результатів аудиту

Складання аудиторського звіту є одним із найвідповідальніших складових аудиторського процесу, оскільки формуються підсумки виконаних аудиторських процедур, узагальнюються виявлені помилки, визначається їх сукупний вплив на фінансову звітність і висловлюється думка аудитора щодо її достовірності, повноти відповідності чинному законодавству. Аудиторський звіт (висновок) — це «продукт» праці аудитора. Висловлюючи свою думку, аудитор забезпечує впевненість користувачів інформації у тому, що інформація наведена в звітності є достовірною.

Термінологічна новація Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (2015 р.)

щодо використання в аудиторській практиці за результатами аудиту аудиторського звіту, спричинила суттєві незручності та визвала певні дискусії серед практиків та науковців сфери аудиту.

Відповідно до положень Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг на заключному етапі аудиту аудитор формує власну думку про достовірність фінансової звітності підприємства у відповідній документації.

Здійснивши історичний екскурс щодо інструментарію регулювання аудиторської діяльності в Україні та узагальнення результатів аудиту представимо табл. 3.9.

Оцінка інформації наведеної в табл. 3.9 дозволяє дійти висновку, що зі зміною назви узагальнюючого документа результатів аудиту не змінюється його структура та змістовне наповнення за виключенням окремих складових, щодо висловлення думки аудитора.

Таблиця 3.9

Еволюція інструментарію регулювання аудиторської діяльності та узагальнення результатів аудиту в Україні

Нормативний документ	Назва розділу	Назва та номер стандарту	Назва документу	Типи аудиторської думки
1	2	3	4	5
Національні Нормативи аудиту	ННА 26-27 Аудиторські висновки та звіти	ННА 26 Аудиторський висновок	Аудиторський висновок	Висновок може бути позитивним, умовно-позитивним, негативним, відмова від надання висновку
Міжнародні стандарти аудиту та положення з міжнародної практики аудиту (вид. 2003 р.)	700-799 Аудиторські думки звітність	700А Аудиторський висновок про фінансову звітність	Аудиторський висновок	Безумовно-позитивний висновок; модифіковані висновки (умовно-позитивна думка, відмова від висловлення думки, негативна думка)

Продовж. табл. 3.9

1	2	3	4	5
Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики (вид. 2006 р.)	700-799 Аудиторські висновки та звітність	700 Висновок незалежного аудитора щодо повного пакету фінансових звітів загального призначення	Висновок незалежного аудитора	Безумовно-позитивний висновок; модифіковані висновки (умовно-позитивна думка, відмова від висловлення думки, негативна думка)
Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (вид. 2012 р.)	700-799 Аудиторські висновки та звітність	МСА 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності»	Звіт незалежного аудитора	Немодифікована думка; модифіковані думки (умовно-позитивна думка, негативна думка, відмова від висловлення думки)
Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (вид. 2015 р.)	700-799 Аудиторські висновки та звітність	МСА 700 «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності»	Звіт аудитора	Немодифікована думка; модифікована думка (думка із застереженням, негативна думка, відмова від висловлення думки)

Дані трансформації Долбнєва Д.В. виокремлює в періоди регулювання порядку проведення аудиту та узагальнення його результатів (табл. 3.10).

Етапи регулювання порядку проведення аудиту та формування його результатів

Етапи	Період	Нормативний акт
I етап	1998-2003 рр.	Національні нормативи аудиту, затверджені Рішенням АПУ № 73 від 18.12.1998 р
II етап	2003-2006 рр.	Про порядок застосування в Україні Міжнародних стандартів аудиту: рішення АПУ від 18.04.2003 р. № 122
III етап	2007-2011 рр.	Про застосування Міжнародних стандартів аудиту видання 2006 року в якості Національних стандартів аудиту: рішення АПУ від 01.01.2007 р.
IV етап	2011-потеперішній час	Про застосування Міжнародних стандартів аудиту видання 2010 р. в якості Національних стандартів аудиту та введення в дію з 01.04.2011 р.

Джерело: сформовано автором на підставі [6]

Існують деякі суперечки між трактуванням понять «звіт аудитора» та «аудиторський висновок» у сучасній редакції Міжнародних стандартів аудиту» [18, с. 122].

Головною метою аудиту є вираження думки про достовірність фінансової звітності і відповідність порядку ведення бухгалтерського обліку законодавству України. Саме аудит сприяє запобіганню фінансових порушень на підприємстві, підробок, випадкових помилок, недоліків в організації обліку [5, с. 411].

МСА 700 «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності» передбачено, що за результатом аудиту фінансової звітності надається аудиторський звіт, а відповідно до ст. 7 Закону «Про аудиторську діяльність», результат проведеного аудиту оформляється аудиторським висновком.

Рішенням Аудиторської палати України від 26.01.2012 р. №245/13 затверджено роз'яснення щодо оформлення офіційного документа,

складеного за результатами аудиту фінансової звітності, та рекомендовано оформляти документ під назвою «аудиторський висновок (звіт незалежного аудитора)». Така суперечливість виникла у зв'язку з невідповідністю різних перекладів, адже в англomовному варіанті МСА 700 по суті нічого не змінилося, за результатами аудиту фінансової звітності надається аудиторський звіт [1, с.119].

Петрик О.А. вважає, що якщо синтезувати наявні в Міжнародних стандартах контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг вимоги до аудиторського звіту, можна визначити такі критерії:

а) документарна форма — аудиторський звіт надається у письмовому вигляді (п. 20, МСА 700).

б) публічність — спрямованість до всіх зацікавлених членів суспільства. Публічність інформації, зокрема, визначається двома аспектами:

- анонімністю користувача інформацією;
- чіткою визначеністю зберігача (оголошувача) інформації.

в) незалежність думки аудитора — така спрямованість думки, яка дає можливість висловити висновок без будь-якого впливу, що може поставити під загрозу професійне судження, та діяти доброчесно, з об'єктивністю та професійним скептицизмом (п. 291.5 Кодексу етики професійних бухгалтерів) [2, с. 280-281].

Узагальнюючи вищевикладене необхідно відокремлювати поняття «аудиторський висновок» та «аудиторський звіт». За допомогою табл. 3.11 систематизуємо погляди вчених, щодо виду підсумкової документації аудитора за результатами аудиту фінансової звітності.

**Систематизація поглядів вчених щодо виду підсумкової документації
аудитора**

Вид підсумкової документації аудитора	Автор
Аудиторський висновок	Андрейцева І. А. [1], Гуцаленко Л.В. [5], Пришляк Н.В. [5], Немченко В.В. [13], Редько К.О. [13], Редько О.Ю.[13], Кононенко В.А.[13], Іванченкова Л.В.[13], Скляр Л.Б.[13], Ткачук Г.О.[13], Хомутенко А.В.[13], Хомутенко В.П. [13], Огійчук М.Ф.[14], Новіков І.Т.[14], Рагулін І.І. [14], Панібратова С.В. [16], Рядська В.В.[20], Петраков Я.В.[20]
Аудиторський звіт	Петрик О.А. [2], Виноградова О.М. [4], Жидєєва Л.І. [4], Литвин Н.Б. [7], Пасько О.В. [17], Шалімова Н.С. [22]
Аудиторський звіт (висновок)	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України [3], Долбнєва Д. В. [6]
Не виокремлюють вид підсумкового документа аудитор	Пожарицька І.М.[18], Утенкова К.О.[21]

Проаналізувавши дану таблицю, дійдемо висновку, що все ж таки переважна більшість вчених надають перевагу такому виду підсумкової документації аудитора як «аудиторський висновок», але при цьому значна кількість вчених підтримують нові вимоги Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг і вказуючи на узагальнення аудиту фінансової звітності в аудиторському звіті та незначна кількість вчених коливається з визначенням аудиторського звіту чи висновку, або взагалі не виокремлюючи виду підсумкового документа аудитора.

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудиторський висновок – це документ, що складений відповідно до стандартів аудиту та передбачає надання впевненості користувачам щодо відповідності фінансової звітності або іншої

інформації концептуальним основам, які використовувалися при її складанні [19].

Панібратова С.В. вважає, що іншими словами, аудиторський висновок – це офіційний письмовий документ, який формується на завершальному етапі аудиту та містить чітко сформульовану думку аудитора щодо фінансової звітності підприємства.

Вважають, що аудиторський висновок може бути складений у вільній формі, але обов’язково повинен містити основні елементи (рис. 3.1).

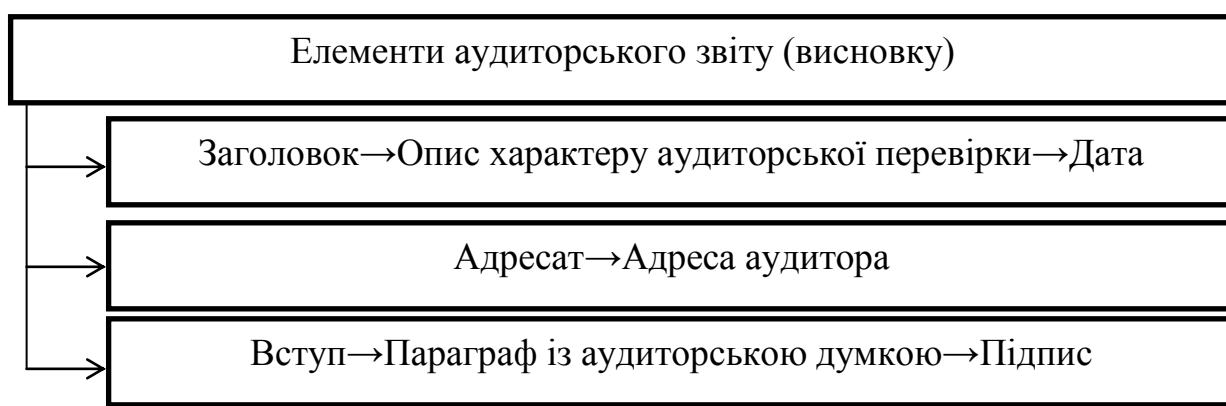

Рис. 3.1. Обов’язкові елементи аудиторського висновку [16, с. 251]

Аналітична оцінка даних Аудиторської палати України, щодо видів висновків обов’язкового та ініціативного аудиту фінансової звітності, що надані аудиторами у 2017 році представлена рис. 3.2 та рис. 3.3 [15].

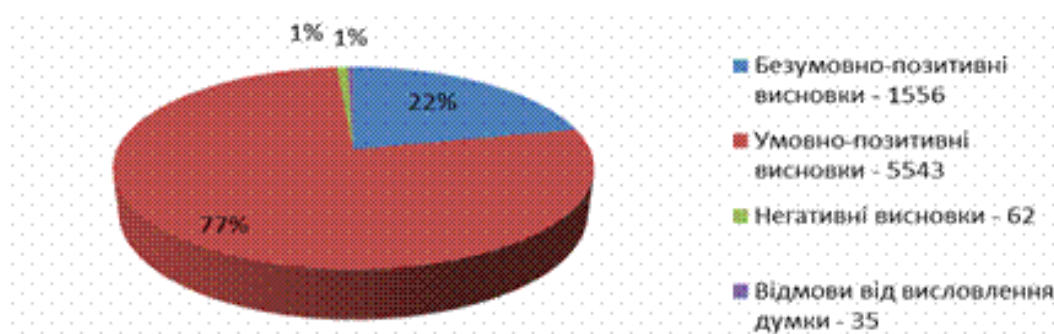

Рис. 3.2. Види висновків обов’язкового аудиту фінансової звітності, які надавалися у 2017 році

Наведена інформація свідчить, що за результатами обов'язкового аудиту надавалися здебільшого умовно-позитивні висновки, які складають 77% від загальної кількості усіх наданих висновках, безумовно-позитивні висновки займають другу позицію – 22% і 1% становлять негативні висновки та відмова від висловлення думки.

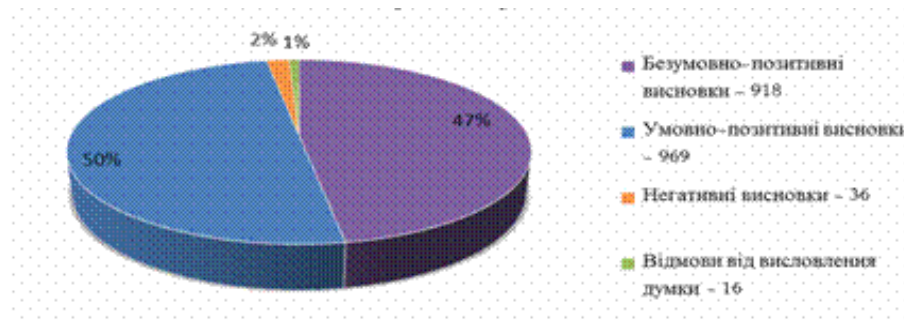

Рис. 3.3. Види висновків ініціативного аудиту фінансової звітності, які надавалися у 2017 році

Інформація наведена на рис. 3.3 свідчить про те, що за результатами ініціативного аудиту у структурі від загальної кількості усіх наданих висновків частка безумовно-позитивних висновків складає 47%, умовно-позитивних висновків – 50%, негативних висновків та відмови від висловлення думки 2% і 1% відповідно.

Враховуючи те, що нові вимоги Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг радикально змінюють структуру, зміст та обсяг аудиторського звіту виникає необхідність проаналізувати ці нововведення та оцінити їх вплив на підвищення прозорості та інформаційної цінності аудиторського звіту [7, с. 47] .

Утенкова К. О. стверджує, що аудиторський звіт – це документальне відображення аудитором виявлених порушень, помилок та відхилень при здійсненні господарської діяльності, веденні обліку та складанні звітності, а також проведена аудитором оцінка стану бухгалтерського обліку та

достовірності звітності на певну дату. Інформація, що наводиться в аудиторському звіті, має бути більш детальною, надійною і компетентною, а також незалежною, об'єктивною і правдивою [21].

Панібратова С.В. вважає, що обов'язковими реквізитами аудиторського звіту є: I. Загальна частина (вступ); II. Аналітична частина. III. Підсумкова частина [16, с. 250].

На думку провідних науковців та аудиторів-практиків України на форму і зміст аудиторського звіту значний вплив справляють два чинники — концептуальна основа фінансової звітності суб'єкта господарювання та тип завдання з надання впевненості. Графічне узагальнення викладеного матеріалу наведено на рис. 3.4.

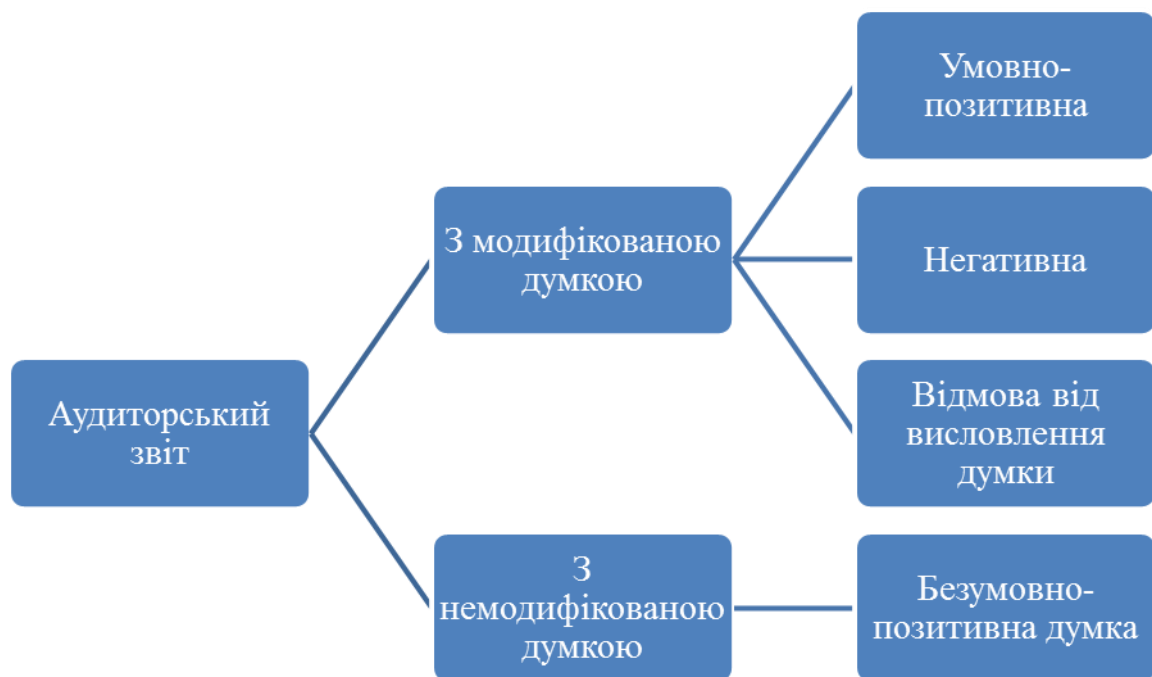

Рис. 3.4. Загальні підходи до складання аудиторського звіту [2, с. 286]

Відсутність чіткої форми аудиторського звіту вимагає від аудиторської фірми в ході своєї діяльності самостійно коригувати його форму, якою користуються під час проведення перевірки підприємств. Обов'язковим при складанні такої форми є використання професійних суджень та принципів відповідно до міжнародних стандартів аудиту [16, с. 252].

Петрик О.А. вважає, що аудиторський звіт може налічувати від 9 до 13 окремих елементів і від 4 до 8 параграфів залежно від аудиторського завдання й типу аудиторської думки [2, с. 292].

Узагальнюючи вище викладене можна дійти висновку, що хоча і нова редакція Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг змінила назву підсумкової документації аудитора з «аудиторського висновку» на «звіт аудитора», але це ніяк не впливає на майбутню роботу аудитора та безперечно висловлення його незалежної думки, адже змінилась лише назва документації, а її суть залишилась сталою.

Висновки за розділом 3

Мета аудиту відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо грошових коштів у касі підприємства.

Об'єктами аудиту грошових коштів в касі підприємства є наявність і збереження грошових коштів у касі, операції з руху готівки в касі, матеріали інвентаризації, фінансова звітність.

Джерела інформації для аудиту грошових коштів в касі підприємства:

- 1) вимоги нормативних документів з обліку касових операцій;
- 2) наказ про облікову політику;
- 3) первинні і накопичувальні документи з обліку грошових коштів (прибутковий касовий ордер (КО-1), видатковий касовий ордер (КО-2), журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів (КО-3), касова книга (КО-4), грошовий чек, об'ява на внесення готівки, фіскальний касовий чек на товари (послуги), фіскальний касовий чек видачі коштів, розрахункова квитанція, платіжна відомість, розрахунково-

платіжна відомість, платіжне доручення, виписка з банку, інші документи, передбачені наказом про облікову політику підприємства); 4) розрахунок залишку ліміту готівки в касі; 5) облікові регістри, що використовуються для відображення господарських операцій з обліку коштів, розрахунків тощо; 6) Головна книга; 7) звітність (Баланс ф. № 1, Звіт про рух грошових коштів ф. № 3, Примітки до фінансової звітності ф. № 5); 8) відповіді на запити аудитора; 9) аудиторський висновок попередньої перевірки та інша документація, що узагальнює результати контролю.

Складання аудиторського звіту є одним із найвідповідальніших складових аудиторського процесу, оскільки формуються підсумки виконаних аудиторських процедур, узагальнюються виявлені помилки, визначається їх сукупний вплив на фінансову звітність і висловлюється думка аудитора щодо її достовірності, повноти відповідності чинному законодавству. Аудиторський звіт (висновок) — це «продукт» праці аудитора. Висловлюючи свою думку, аудитор забезпечує впевненість користувачів інформації у тому, що інформація наведена в звітності є достовірною.

Відповідно до положень Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг на заключному етапі аудиту аудитор формує власну думку про достовірність фінансової звітності підприємства у відповідній документації.

ВИСНОВКИ

Існують дві головні концепції походження грошей: раціоналістична та еволюційна.

Виникнення та розвиток грошей – тривалий еволюційний процес, зумовлений стихійним розвитком товарного виробництва та обміну. Таке трактування походження грошей дістало назву еволюційної концепції. Воно є більш науково достовірним і створює сприятливу базу для вияснення сутності грошей. З нього випливає ряд важливих висновків:

- по-перше, гроші за походженням – це товар, але не просто товар, а носій певних суспільних відносин, формування яких зумовило виділення з широкого ряду звичайних товарів одного – грошового;

- по-друге, як результат тривалого еволюційного розвитку товарного виробництва і ринку гроші самі не можуть бути застиглим, раз і назавжди даним явищем, а повинні постійно розвиватися як по суті, так і за формами існування;

- по-третє, гроші не можуть бути скасовані чи змінені угодою людей або рішенням держави доти, доки існують адекватні грошам суспільні відносини, так само як і не можуть бути «введені» там, де таких відносин не існує.

Функції грошей є конкретним проявом їхньої сутності. У цьому плані очевидно, що трансформація економічної природи сучасних грошей зумовлює й модифікацію їхніх функцій. Традиційно в економічній науці виділяють п'ять головних функцій грошей: міра вартості; засіб обігу; засіб платежу; засіб нагромадження; світові гроші. Усі ці п'ять функцій грошей у їх системній єдності становлять реальний рух грошей (реальне функціонування грошової маси). Зміст тієї чи іншої функції грошей відображає особливості досягнутого рівня (етапу) еволюції самих грошей.

Основними завданнями обліку грошових коштів є: виконання операцій з грошовими коштами за розрахунками з постачальниками, покупцями;

контроль за дотриманням касової і розрахункової дисципліни; своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з руху грошових коштів, щоденний контроль за збереженням готівки і цінних паперів у касі підприємства; інвентаризація грошових коштів і відображення її результатів на рахунках бухгалтерського обліку; дотримання вимог чинного законодавства та надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

Для перевірки достовірності даних обліку та звітності щодо відображення стану та руху грошових коштів проводять аудит грошових коштів. Основними завданнями аудиту грошових коштів є: перевірка наявності грошових коштів у підприємства та виявлення нестач або надлишків; оцінка правильності зберігання та використання грошових коштів; перевірка дотримання нормативно-правових актів щодо порядку ведення касових операцій; перевірка законності та цільового витрачання грошових коштів; оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни та внутрішнього контролю суб'єкта підприємницької діяльності.

Відповідно до положень Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг на заключному етапі аудиту аудитор формує власну думку про достовірність фінансової звітності підприємства у відповідній документації.

Складання аудиторського звіту є одним із найвідповідальніших складових аудиторського процесу, оскільки формуються підсумки виконаних аудиторських процедур, узагальнюються виявлені помилки, визначається їх сукупний вплив на фінансову звітність і висловлюється думка аудитора щодо її достовірності, повноти відповідності чинному законодавству. Аудиторський звіт (висновок) — це «продукт» праці аудитора. Висловлюючи свою думку, аудитор забезпечує впевненість користувачів інформації у тому, що інформація наведена в звітності є достовірною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П.Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навч. пос. – 2-ге видання / П.Й. Атамас. – К.: ЦУЛ, 2010. – 390 с.
2. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : монографія / М.М. Бенько – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.
3. Бідюк О.О. Облік і звітність в оподаткуванні : навчальний посібник для внз / О.О. Бідюк, Є.Ю. Шара, Національний університет державної податкової служби України . – Київ : ЦУЛ, 2012. – 495 с.
4. Бобров Е. Електронні гроші + єдиний податок = український «податковий рай» / Е. Бобров. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=228&ArtID=772/>
5. Бухгалтерський облік: навч. посібник. / [Ю.А. Верига, М.О. Виноградова, Т.В. Гладких, О.С. та ін.] / за ред. проф. Ю.А. Вериги. – [2-ге вид. перероб. і допов.]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 500 с.
6. Бухгалтерський облік: актуальні проблеми та рішення / С.С. Герасименко, А.О. Єпіфанов, М.Д. Корінько, В.П. Москаленко, І.М. Бурденко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 162 с.
7. Бухгалтерський облік. Теоретичні основи : навчальний посібник для вузів / Н.О. Просянюк, М.О. Ананська, В.В. Кірсанова, О.В. Станіславик. – Харків : Бурун Книга, 2010. – 239 с.
8. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік: навч. посіб. / Є.Ю. Шара, О.О. Бідюк, І.Є. Соколовська-Гонтаренко. – К.: Центр учб. л-ри, 2011. – 424 с.
9. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навчально-практичний посібник / [Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
10. Верига Ю.А. Бухгалтерський облік. Плани рахунків бухгалтерського обліку: підприємств та організацій, суб'єктів малого підприємництва,

бюджетних установ, банків. Коментар : навч. посіб. / [Ю.А. Верига, Г.І. Зима, Н.О. Кулявець]. – [2-ге вид. перероб. та доп.]/ – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 239 с.

11. Верига Ю.А. Фінансовий облік : навч. посіб. / Ю.А. Верига, Т.В. Гладких, М.М. Орищенко.– К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 438 с.

12. Войнаренко М.П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: Навч. посібник / М.П. Войнаренко, Л.А. Пономарьова, О.В. Замазій. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

13. Воронко Р.М. Міжнародні системи обліку і звітності та аудиту : навчальний посібник для вузів / Р.М. Воронко, К.І. Редченко, І.Г. Благун. – Львів : Магнолія-2006, 2011 . – 521 с.

14. Гнатенко Є.П. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві / Є.П. Гнатенко, А.О. Гикава // Економіка суспільства. – 2016. – Вип. 5 – С. 421-424.

15. Гончарук М.О. Специфіка облікового відображення електронних грошей / М.О. Гончарук . – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2668/1/3.pdf/> (станом на 30.11.2015 року)

16. Господарський Кодекс : Кодекс України від 22.03.2012 р. № 4618-VI . Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>.

17. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз : Навч. посібник / П.Л. Гордієнко; Л.Г. Дідковська; Н.В. Яшкіна. – К. : Алерта , 2011. – 520 с.

18. Гранова Р. О. Грошові кошти. Розрахунки: Бухгалтерський облік / Р. О. Гранова. – К. : ЦУЛ, 2010. – 207 с.

19. Гринів Б. В. Економічний аналіз торговельної діяльності Б.В. Гринів. – К.: ЦУЛ, 2011. – 392 с.

20. Гушу Д. Облік грошових коштів: проблеми та шляхи їх вирішення / Д.Гушу . – Режим доступу : <http://conf-cv.at.ua/forum/83-811-1>

21. Дикий В. Розвиток безготівкової економіки в Україні / В. Дикий. – Режим доступу:

http://management.fmm.kpi.ua/wpcontent/uploads/2017/12/Cashlesseconomy_05.12.2017.pdf

22. Дробязко С.І. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу : Навч. посіб./ С.І. Дробязко, Т.М. Козир, С.Б. Холод; за заг. ред. П.Й. Атамаса. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
23. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посібник / І.В. Жолнер. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 368 с.
24. Звітність підприємства: підручник / В.С. Лень, В.В. Гливенко . – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Каравела, 2010. – 672 с.
25. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія / І.Ю. Єпіфанова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». – Вінниця, 2013. – С. 247-249.
26. Єрешко Ю.О. Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії / Ю.О. Єрешко // Формування ринкових відносин в Україні. – К., 2011. – № 4(119). – С. 39-43.
27. Іванов Ю.Б. Податковий облік та звітність: підручник / Ю.Б. Іванов, В.В. Карпова, О.Є. Найденко. – Київ : Знання, 2011 . – 684 с.
28. Івченко Л.В. Сутність грошових коштів: підходи до визначення / Л.В. Івченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10. – С. 798-803.
29. Калина А.В. Економіка праці / А.В. Калина – К. : МАУП, 2009. – 272с.
30. Костюник О.В. Грошові кошти та особливості їх функціонування у фінансово – господарській діяльності підприємства / О. В. Костюник // – Режим доступу: <http://www.sbkeip.kpi.ua/article/download/36709/32835>
31. Карпенко Є.А. Фінансовий облік: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни студентами напряму підготовки 6.030508 «Фінанси» за КМСОНП – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 359 с.

32. Карпенко О.В. Управлінський облік: навч. посіб./ О.В. Карпенко, Д.В. Карпенко – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 296 с.
33. Комп'ютерні технології обробки облікової інформації : навчальний посібник / В.Є. Ходаков, Т.Г. Кірюшатова, Р.М. Захарченко, М.В. Карамушка. – Київ : Ліра-К, 2012 . – 533 с.
34. Корягін М.В. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку / М.В. Корягін, П.О. Куцик. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. – 234 с.
35. Косата І.А. Бухгалтерський облік : методичний посібник для забезпечення практичних занять / І.А. Косата, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. – 75 с.
36. Кужельний М.В. Організація обліку / М.В. Кужельний. – К. : ЦУЛ, 2010. – 659 с.
37. Лишиленко А.В. Бухгалтерский учет: учебник / А.В. Лишиленко. – 3-изд. – К.: ЦУЛ, 2011. – 736 с.
38. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року. / Міжнародна федерація бухгалтерів. – Режим доступу: www.apu.com.ua.
39. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник / Є.В. Мних . – К. : Знання , 2011. – 630 с.
40. Мочерний С. Економічна енциклопедія. – У 3-х т. – Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний – К.: Вид-во «Академія», 2008. – 864 с.
41. Мочерний С.В. Політична економія : навч. посіб. / С.В. Мочерний – К. : Знання-Прес, 2006. – 687 с.
42. Навчально-методичний комплекс з курсу «Електронна комерція» (для студ. напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» IV курсу денної та заочної форми навч.) / Укл.: О.В. Новак. – Алчевськ: ДонДТУ, 2010. – 120 с.
43. Науково-практичний коментар Закону України «Про внесення змін до податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України

щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» / За заг. ред. Ю.І. Руснака. – Київ : ЦУЛ, 2012 . – 390 с.

44. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх виконання в підприємствах торгівлі : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / І.С. Несходовський. – К., 2009. – 20 с

45. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності / Заг. ред. Л.Г. Ловінської. – Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. – 293 с.

46. Немченко В.В. Аудит: підручник / В.В. Немченко. – К.: ЦУЛ, 2012. – 535 с.

47. Облік, аналіз та аудит зовнішньоекономічної діяльності : практикум: навч. посібник / О.О. Маслак, В.Й. Жежуха, К.О. Дорошкевич, [та ін.]. – К. : Каравела, 2011. – 280 с.

48. Облік грошових коштів : Навчальний посібник / Степова Т.Г., Татарінова Г.О., Гріщук Р.І. – Одеса : ОНЕУ , ротапринт , 2013 р.– 120 с.

49. Облік і аудит : навчально-методичний посібник для вузів / Л.Г. Смоляр, Р.Ю. Овчарик, Г.Б. Тітаренко, Т.А. Перейминов, інш. . – Київ: Ліра-К, 2013 . – 615 с.

50. Організація бухгалтерського обліку : навч. посібник / Ю.Д. Чацкіс, Е.С. Гейер, О.А. Наумчук, І.О. Власова . – К. : Центр учб. л-ри, 2011 . – 564 с.

51. Основи економічної теорії / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.С. Шевченко. – Харків : Право, 2008. – 448 с.

52. Островерха Р.Е. Організація обліку : навчальний посібник для ВНЗ / Р.Е. Островерха, Національний університет державної податкової служби України . – 2-ге вид., перероб. та доп . – Київ: ЦУЛ, 2012. – 567 с.

53. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (зі змінами та доповненнями). //

База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>

54. Плиса В.Й. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / В.Й. Плиса, З.П. Плиса. – Київ : Каравела, 2010 . – 479 с.

55. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу:
<http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>

56. Поддєрьогін А.М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А.М. Поддєрьогін, Я.І. Невмержицький // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 119-127

57. Податкова система України : навч. посібник / [за заг. ред. М.Я. Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, Національний Університет державної податкової служби України, 2011. – 656 с.

58. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

59. Податковий облік : навч. посібник / О.С. Гусакова, Н.В. Прохар. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр навч. л-ри, 2010 . – 320 с.

60. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 р. № 996 – XIV зі змінами і доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

61. Прохар Н.В. Податковий облік: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни студентами напряму 6.030509 «Облік і аудит» за КМСОНП ПУЕТ / Н.В. Прохар. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 192 с.

62. Пушкар М.С. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація : [монографія] / М.С. Пушкар, М.Г. Чумаченко. – Тернопіль: Карт-бланш, 2011. – 336 с.

63. Радченко М.А. Особливості відображення електронних грошей в обліку / М. А. Радченко // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія:

Економіка / редкол.: В.П. Мікловда (гол. ред.), В.І. Ярема, Н.Н. Пойда-Носик та інші. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015. – Вип. 1 (45). Том 2. – С. 121–124.

64. Сич Є.М. Стратегічний аналіз: Навч.-метод. посібн. / Є.М. Сич, О.В. Пилипенко, М.С. Стасишен. – К.: Каравела, 2010. – 304 с.

65. Скорба О.А. Аудит грошових коштів / О. А. Скорба // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Випуск 22. – Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», - 2007. - С. 78-82.

66. Сльозко Т.М. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень: теорія і практика: монографія / Т.М. Сльозко. – К.: ЦУЛ, 2013. – 304 с.

67. Стельмашук А.М. Бухгалтерський облік: теорія, практика, тренінг : навчальний посібник / А.М. Стельмашук . – Львів : Новий Світ-2000, 2012 . – 678 с.

68. Сук Л.К. Фінансовий облік: навчальний посібник для вузів / Л.К. Сук, П.Л. Сук . – Київ : Знання, 2010. – 631 с.

69. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності: навч. пос. / Т.М. Тігова. – К.: ЦУЛ, 2012. – 268 с.

70. Табалюк А.С. Актуальність проблеми організації обліку грошових коштів / А.С. Табалюк .;– Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua>

71. Український ринок праці: особливості розвитку та ефективність функціонування : монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. І.Л. Петрової. – К. : Фенікс, 2010. – 332 с.

72. Фінансовий аналіз : теорія та практика: навч. посібник / О.Я. Базилінська . – 2-ге вид . – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 328 с.

73. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш . – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 412 с.

74. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Н.І. Власюк. – Львів: Магнолія-2006, 2010 . – 328 с.

75. Фінансовий облік: навч. посібник / [В.К. Орлова, М.С. Орлів, С.В. Хома та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 510 с.
76. Фінансовий облік: практикум: навч. посібник / за ред. П.Й. Атамаса. – К.: Центр учб. л-ри, 2013. – 444 с.
77. Цветкова Н. Електронні гроші, їх переваги та недоліки / Н. Цветкова . – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/poradnyk/105.htm (станом на 30.11.2015 року)
78. Швець В.Є. Розвиток обліково-аналітичних систем суб'єктів господарювання в Україні / В.Є. Швець. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка, 2010 . – 446 с.
79. Шпирко О.М. Електронні гроші як об'єкт бухгалтерського обліку підприємства / О.М. Шпирко // Науковий вісник Ужгородського університету: Збірник наукових праць. Серія: Економіка. – Ужгород: УНУ, 2014. – Випуск 1 (42).– С. 197-200.
80. Янюк Ю. Електронні гроші в Україні / Ю. Янюк // Юридична Газета. – 2013. – № 35-36. – С. 32 – 33.